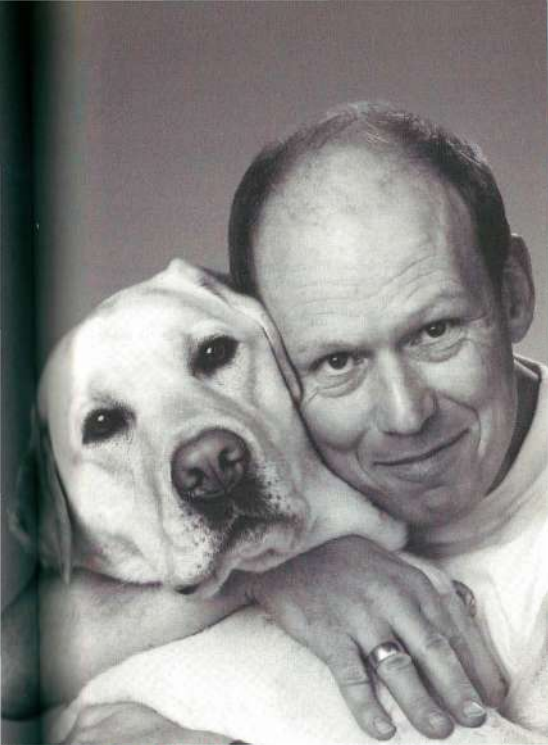


Allen și Sandra Parton

ENDAL



„M-am uitat la labradorul cel frumos și inteligent, care-mi dăruise atât de mult, și am simțit că mă doare ceva în piept văzându-l cum stă întins, somnoros, dar străduindu-se să rămână cu ochii deschiși ca să vadă dacă am nevoie de ceva.

Și atunci mi-am dat seama că senzația aceea dureroasă e de fapt iubire. Era imensă, copleșitoare... ca și cum Endal ar fi deschis în mintea mea o ferestruică datorită căreia puteam să țin din nou la oamenii din jurul meu.“

ALLEN PARTON



ALLEN

Am deschis ochii. Încăperea era neclară și luminile puternice de pe tavan erau înconjurate de halouri cețoase. Aveam în jurul gâtului un obiect dur și incomod, care mă apăsa.

– Te simți bine, Allen? Mă bucur că te-ai întors printre noi!

Vocea era voioasă. O femeie. Îi vedeam silueta întunecată, lângă pat.

– Unde sunt? am încercat să întreb, numai că gâtul meu părea comprimat și cuvintele au sunat ca o tuse răgușită.

– Ești în Spitalul Haslar al marinei regale, în Gosport. Ai avut un accident, îți aduci aminte? În Golf...

Care golf? Golful Mexic? Golful Botnic? Golful Persic? Femeia asta nu știe cât de amar de multe golfuri sunt în lume? O clipă mai târziu însă mi-am amintit. Sunt subofițer în marină. Am luptat în Războiul din Golf.

– Ai venit din Dubai cu avionul, ai călătorit toată noaptea și ai sosit aici dimineață. Bănuiesc că ești obosit după drum.

M-am chinuit să mă ridic în capul oaselor și asistenta m-a prins de braț, ca să mă ajute. Am dus mâna la gulerul cervical din plastic pe care-l aveam la gât.

– Ar fi mai bine să-l lași la locul lui până când ești consultat, a zis ea.

Am vrut să întreb când mă va vedea un medic, dar mintea mea refuza să găsească cuvântul „medic“.

– Consult...? am bâiguit.

Un spasm mi-a cutremurat umerii. Asistenta a răspuns în locul meu:

– Vine imediat un medic să te vadă. Vrei să te speli mai întâi?

Am dat din cap că da și m-am răsucit, ca să-mi las picioarele pe podea. Felul cum mă mișcam era complet straniu și necoordonat. Îmi simțeam

corpul ca și cum ar fi aparținut altcuiva, iar eu m-aș fi luptat să-l controlez. M-am sprijinit de noptieră ca să mă ridic și am remarcat că mâna și brațul meu nu înregistrează nici o senzație, ci doar un fel de furnicăături.

– Toaleta e acolo, mi-a arătat asistenta. Ar fi bine să vin cu dumneata.

– Nu!

I-am făcut semn cu mâna să plece, grosolan, și mi-am obligat piciorul stâng să facă un pas înainte, apoi am procedat la fel cu dreptul. Trebuia să mă gândesc conștient la fiecare pas, să le impun picioarelor mele să se miște – un lucru foarte ciudat.

Ajuns în baie, am închis ușa și m-am sprijinit de ea, respirând anevoie din cauza efortului de a traversa încăperea. Pe peretele opus se afla o oglindă, așa că am mers spre ea împleticit, ca să mă privesc.

În mare, arătam neschimbat: poate puțin cam obosit, dar altfel, în regulă. Aveam pe tâmplă o vânătaie mare, care m-a durut când am apăsas-o. Mi-am spălat fața, încercând să-mi aduc aminte ce s-a întâmplat și de ce mă aflu acolo. Asistenta spusese că am avut un accident în Golf. Ce fel de accident? Nu-mi aminteam absolut nimic. Pesemne că mă lovisem la cap. Asta ar fi explicat vânătaia.

Când am ieșit, un medic a venit să mă privească traversând salonul.

– Pare că ți-e cam greu, a remarcat el. Cum te simți?

– Ciudat, am balmăjit.

– Îți amintești cum te cheamă?

Sigur că-mi aminteam! Drept cine mă lua?!

– Subofițer Parton! m-am răstit, cuvintele sunând deformat și neclar.

– Dar numele navei tale?

Am deschis gura ca să răspund și mi-am dat seama că habar n-am. Numele dispăruse. Am clătinat din cap, perplex.

– Știi câți ani ai?

Mi-am scormonit mintea. Prin cap îmi treceau într-un iureș țările pe care le văzusem, navele pe care lucrasem, sistemele de armament la proiectarea cărora contribuiseam, dar nu-mi puteam aminti câți ani am.

– Rachete ghidate, am spus, încercând să explic că asta-mi era meseria.

Doctorul a încuviințat din cap, după care m-a călăuzit spre pat și a început să mă examineze – mi-a luat tensiunea, mi-a cercetat ochii cu o lanternă, mi-a recoltat sânge din braț. Asta a durut. De ce nu m-a înțepat în brațul drept, care părea să nu simtă nimic?

– Ce s-a întâmplat? l-am întrebat în cele din urmă.

– Credem că creierul dumitale a suferit o leziune traumatică. Craniul nu e deloc vătămat, totul e înăuntru.

A făcut niște însemnări pe fișă, după care și-a încrucișat brațele la piept.

– Nu cred că ar avea vreun rost să te operăm. Va trebui să așteptăm până când inflamația dispare și vom vedea ce se întâmplă mai departe.

Asta m-a enervat. „Fă-ți meseria!“ m-am gândit. „Și ajută-mă să mă întorc la muncă! N-am timp să stau aici degeaba săptămâni întregi. Oamenii mei au nevoie de mine!“

– Asistenta îți va da un calmant pentru dureri. Acum relaxează-te.

S-a întors pe călcâie și a plecat. Am clipit. Da, aveam dureri. Mă dureau capul și gâtul. Am lăsat-o pe asistentă să mă ajute să urc în pat și să-mi ridice picioarele de pe podea.

– Ți se va aduce prânzul imediat, m-a anunțat ea. Iar mai târziu vine soția dumitale să te vadă.

M-am uitat la ea lung, perplex. Aveam o soție? Asta era o noutate! Asistenta s-a încruntat.

– Nu-ți amintești, nu-i așa? O cheamă Sandra. Ai s-o recunoști când ai s-o vezi. E foarte îngrijorată în privința dumitale.

M-am lăsat pe perne, încercând să-mi stimulez memoria. Soție. Nuntă. Căsătorit. Eram căsătorit. Îmi aminteam că e bine să fii căsătorit – soții se iubesc și au grijă unul de altul. Însă n-aveam absolut nici o amintire despre soția mea.

Și a sosit ora începerii vizitelor, și am văzut o femeie foarte atrăgătoare, brunetă și cu un corp grațios, care a intrat în salon, străbătându-l în grabă. Am scrutat-o atent când imaginea ei mi-a devenit clară. Se îndrepta categoric spre mine. Trebuie să fi fost soția mea.

– Allen! O, Dumnezeuule!

M-a sărutat și m-a privit în ochi.

– Cum te simți?

Mi-am spus că pare o persoană agreabilă, dar mi-era complet străină. Nu-mi aminteam s-o mai fi văzut vreodată, darămite să mă fi însurat cu ea. N-aveam pentru ea absolut nici un sentiment. În capul meu era un pustiu cețos, de necuprins.

SANDRA

Allen a plecat în Golf în aprilie 1991, lăsându-mă să am grijă de cei doi copii ai noștri: Liam, de șase ani, și Zoe, de cinci. De fiecare dată când pleca în misiune mi-era greu, însă după șapte ani de căsnicie începeam să mă obișnuiesc. E ceva firesc când ești soție de militar din marină. Cu toate că luptele încetaseră și trupele lui Saddam Hussein fuseseră alungate din Kuweit, tot mă simțeam neliniștită. Ori de câte ori citeam în presă articole despre schimburi de focuri întâmplătoare sau despre incidente în care câte un soldat cădea victimă, din greșeală, împușcăturilor propriilor camarazi simțeam că mi se face stomacul ghem.

Sufeream de anxietate și de atacuri de panică în urma unei depresii post-partum grave, după nașterea lui Zoe. În unele zile îmi venea greu să am grijă de mine însămi, darămite de doi copii, și mă chinuiam să fac față treburilor și responsabilităților inerente ale casei. Allen era reazemul meu, persoana care reușea mereu să mă liniștească și să facă totul să fie în regulă. Intra în casă și pregătea o masă bună și, indiferent în ce consta motivul meu de stres, îmi spunea: „Nu-ți face griji, mă ocup eu! Mă duc și fac cumpărăturile, plătesc facturile, îi iau pe copii de la școală.“ Era un bărbat calm, capabil, foarte afectuos.

Acum, că Liam era la școală, iar anii dificili de copil mic ai lui Zoe se încheiaseră, mă descurcam mult mai bine, însă tot mai resimțeam teribil lipsa lui Allen. Câteodată, vreun fleac, ca de pildă dacă se defecta instalația de încălzire centrală sau unul dintre copii cădea și-și julea genunchii, mă dăra-ma complet și cădeam iarăși în ghearele panicii. El mă suna de pe navă când putea, însă era un proces complicat.

Și într-o bună zi s-a produs o tragedie: la 12 august 1991, sora mea, Va-

lerie, a murit de insuficiență hepatică. Se luptase mai toată viața ei de adult cu probleme de sănătate complexe, dar sfârșitul ei a venit subit și șocant, așa că mă simțeam zguduită. În urma ei rămânea un băiețel de numai cinci ani.

Am contactat Serviciul pentru Familii al Marinei Regale și am întrebat dacă se poate să vorbesc de urgență cu Allen. Cei de acolo au luat legătura cu nava și, câteva ore mai târziu, Allen a putut să-mi dea un telefon scurt.

– Îmi pare nespus de rău! mi-a spus, cu vocea întreruptă de paraziții legăturii internaționale. Aș vrea să fiu în clipa asta lângă tine, să te țin în brațe!

Am început să plâng atât de tare încât abia mai puteam vorbi.

– Te rog, Allen, vino acasă! Țam implorat. Te rog!

– Am să fac o cerere la Serviciul pentru Familii. Când e înmormântarea?

– Încă nu știu. La începutul săptămânii viitoare.

– Fac tot posibilul să ajung. Te iubesc, a mai spus el.

Apoi legătura s-a întrerupt brusc.

– Și eu te iubesc! am rostit, hohotind în pustiul distanței imense dintre noi.

N-avusesem niciodată mai mare nevoie de el ca atunci, dar a doua zi am primit un telefon de la Serviciul pentru Familii, prin care eram informată că nu i se poate acorda o permisie, fiindcă nu murise o rudă de sânge de-a lui.

Am pledat, însă hotărârea fusese luată, așa că nu mi-a rămas decât să încerc să mă descurc, împreună cu mama și cu celelalte două surori ale mele, Marion și Jennifer. Trebuiau făcute pregătirile pentru înmormântare, trebuia să ne îngrijim de băiețelul lui Valerie, trebuia rezolvată problema bunurilor ei; traversam împleticit fiecare zi, abia făcându-i față.

Săptămâna următoare, pe 21 august, am primit un nou telefon de la Serviciul pentru Familii. Am presupus că mă sună ca să vadă cum mă descurc.

– Vă sun ca să vă anunț că Allen a fost internat din nou în spital, a rostit o voce de femeie.

– Cum adică, internat *din nou* în spital?! am întrebat uluită.

– În urma accidentului.

Inima a început să-mi bată cu putere.

– Ce accident?

Am auzit o cum inspiră precipitat.

– Nu v-a sunat nimeni? Săptămâna trecută. A fost implicat într-un accident. E teafăr, dar s-a lovit la cap.

– *Când* anume săptămâna trecută?! De ce nu mi s-a spus?!

Femeia foșni niște hârtii.

– Vinerea trecută, în 16. Credeam că știți. Îmi pare rău! A fost internat în spital cu o comotie cerebrală, însă nava lui urma să ridice ancora și comandantul n-a vrut să plece fără el, așa că a fost luat la bord, ca să fie tratat acolo. Bănuiesc că starea lui s-a agravat puțin, așa că a fost transferat iarăși într-un spital.

– Unde e? Trebuie să vorbesc cu el! Aveți un număr la care să pot suna?

– Va trebui să revin cu un telefon în privința asta. Dar sincer, nu vă faceți griji, nu pare grav.

Se vedea limpede că abia așteaptă să încheie convorbirea.

Sincer, nu vă faceți griji?! Am luat legătura cu *HMS Nelson*, baza navală în cadrul căreia era înrolat Allen, dar acolo nimeni nu părea să știe nimic. Toți mi-au promis doar că vor reveni cu un telefon. Umblam prin casă fără astâmpăr, așteptând să sune telefonul. Zoe se juca pe jos cu un puzzle, iar când Liam a venit de la școală au început să se certe. Copiii par să simtă de fiecare dată când ești neliniștit, lucru care-i face să-ți ceară și mai insistent atenție, ceea ce-ți sporește stresul. Tocmai le pregăteam ceaiul când am primit în sfârșit un telefon.

– Va trebui să sunați mâine dimineață la Ambasada Marii Britanii; cei de acolo vă vor face legătura telefonică cu secția unde e internat soțul dumneavoastră.

Când am obținut în sfârșit legătura cu spitalul din Dubai, o asistentă a spus că-l va chema pe Allen. Am așteptat și-am tot așteptat, încercând să nu mă gândesc cât costă minutul de convorbire cu Orientul Mijlociu. Eram pe punctul de a închide când, brusc, am auzit pe fir o respirație greoaie.

– Allen, tu ești?

După câteva clipe de tăcere l-am auzit spunând:

– Da, eu sunt. Tu cine ești?

– Eu sunt! Sandra! (Am presupus că legătura e slabă și nu mă aude bine.) Cum te simți? Ce s-a întâmplat?

– Păi, n-am deloc haine.

– Cum adică?

Glumea?

– N-am nimic de îmbrăcat.

În vocea lui se simțea panica. M-am încruntat.

– Precis ești îmbrăcat cu ceva în momentul ăsta. Nu te descurci cu ce ai?

Cei din marina militară purtau deseori aceleași haine săptămâni întregi și învățau pur și simplu să suporte mirosul propriu și pe al celorlalți. În plus, Allen nu era genul de om care să-și bată capul dacă are sau nu un rând de haine curate. Câteodată îmi spunea în glumă că dacă avea doar o pereche de chiloți pentru o săptămână, îi purta pe față, pe dos, cu fața în spate, cu susul în jos și se descurca.

– N-am deloc haine, a repetat el.

Începeam să mă alarmez.

– Allen, ce s-a întâmplat? De ce ești în spital?

– Nu știu de ce sunt aici. Nu-mi amintesc.

I-am pus și alte întrebări, dar n-am reușit să scot nimic de la el. Revenea mereu la neliniștea legată de haine.

– Trebuie să plec, scumpul meu, am spus în cele din urmă. Te sun din nou mâine. Bine?

– Bine, pa! a zis el și legătura s-a întrerupt.

Comportamentul ăsta era foarte ciudat și deloc caracteristic pentru el. Nu mă întrebam de înmormântarea lui Valerie, nici cum mă descurc, nici nu pomenise de copii. Am început să dau telefoane peste telefoane, tuturor oamenilor care-mi veneau în minte, ca să aflu ce se petrecuse, însă de fiecare dată mă izbeam de un zid.

A doua zi am sunat iarăși la spital, nădăjduind să pot discuta mai rațional cu Allen, dar cineva mi-a spus că a fost mutat. În cele din urmă am aflat de la Ambasada Marii Britanii că e într-un hotel din Dubai. Au trecut ore bune până am reușit să iau legătura cu el și am purtat încă o conversație scurtă, bizară, în care Allen mi-a părut dezorientat și totodată nervos.

– Cineva mi-a furat lucrurile!

– Sunt sigură că nu-i așa. Te așteaptă precis pe navă când te întorci.

– Au dispărut, a insistat el, stâlcind puțin cuvintele.

Am presupus că acest lucru era un efect secundar al analgezicelor pe care le lua. Tot nu părea să aibă habar cum s-a accidentat. Era cât se poate de straniu.

– Să iau avionul și să merg la el? am întrebat-o pe femeia de la Serviciul pentru Familii. Pot găsi pe cineva care să stea cu copiii câteva zile.

– N-are nici un rost să porniți la drum, fiindcă am impresia că se plănuiește să fie adus acasă cu un avion medical.

– Când se va întâmpla asta?

– Încă nu știm.

Am avut o conversație cu un ofițer de la bază, care a spus ceva ce mi s-a părut foarte ciudat.

– N-avem idee ce căuta pe uscat în seara aceea. Se pare că a plecat de pe navă împreună cu un prieten, fără permisiune, și au fost implicați într-un accident de mașină.

– Dar cum e posibil așa ceva? Cum au coborât pe uscat? De unde au obținut o mașină?

– Nu știm. Efectuăm o anchetă, așa că vom afla mai multe la momentul potrivit.

N-am crezut nici o clipă că Allen a plecat de pe navă fără permisiune. Știam că asta nu-i stătea câtuși de puțin în fire soțului meu, un om ambițios și responsabil. Negreșit, povestea nu se reducea la atât.

În următoarele două săptămâni am mai avut doar câteva convorbiri telefonice îngrijorătoare cu Allen, dar am dat zeci de telefoane la autoritățile marinei militare, toate frustrante, fără să reușesc să aflu ce se petrecea. Am încercat să-mi găsesc mereu ocupație, făcând nesfârșite treburi gospodărești, gătind, cosând, învelind în hârtie colorată caiete de școală – orice, numai să am permanent mintea ocupată. Nu puteam suporta tăcerea și nemișcarea, fiindcă atunci neliniștea își agita aripile în mintea mea ca un fluture de noapte mare și negru. Dacă Allen urma să fie trimis acasă cu un avion medical, însemna că e grav.

La 7 septembrie am fost sunată și anunțată că avionul lui a decolat și că, la sosirea în țară, va fi internat la Haslar, spitalul militar din Gosport, unde puteam să merg să-l vizitez a doua zi.

În noaptea aceea n-am închis un ochi, ci doar m-am foit și m-am perpelit în pat, iar în timp ce mergeam cu mașina spre spital îmi simțeam inima în gât. Abia așteptam! Eram la fel de agitată ca o adolescentă la prima întâlnire cu un băiat. Am găsit salonul și l-am zărit imediat: stătea pe pat, în capul oaselor, și purta un guler cervical. M-a văzut și el în aceeași clipă și m-a privit cum străbat încăperea, dar nu mi-a zâmbit și nici nu mi-a făcut semn cu mâna.

– Cum te simți? l-am întrebat și l-am sărutat pe buze.

Avea la tâmplă un cucui mare, care părea mai proaspăt de trei săptămâni.

- Cum ți-ai făcut cucuiul ăsta?
 - Am căzut, a zis el, deformând în mod ciudat cuvintele.
 - Când ai căzut?
- S-a gândit și a ridicat din umeri.
- Cum te simți?
 - Ciudat.

Am văzut clar că rostirea aceluia cuvânt i-a cerut un efort: aproape că se răstrea, forțându-și gâtul să emită sunete. A tresărit convulsiv, umărul drept i s-a smucit spasmodic și fața i s-a contorsionat. M-am uitat în ochii lui, însă n-am văzut nici o scânteie din soțul meu, sprijinul meu, bărbatul care îmi purta mereu de grijă. Avea o mină inertă. I se întâmplase ceva grav.

Am stat puțin de vorbă cu el, după care m-am dus să găesc un medic.

- Ce-i cu soțul meu? l-am întrebat. Sunt asistentă medicală și aş aprecia dacă mi-ați spune sincer.

- Nu ştim exact, a răspuns el. Creierul lui a suferit în mod evident o vătămare. Îl ţinem sub observație și facem analize.

- Cum s-a ales cu vânătaia aceea pe tâmplă?

- Mi s-a spus că a căzut alaltăieri. L-ați văzut mergând?

Am clătinat din cap.

- Are probleme serioase cu controlul picioarelor. Va trebui să ţinem toate astea sub supraveghere. Până una, alta, nu văd nici un motiv să nu-l luați azi acasă, pe weekend. Cu cunoștințele dumneavoastră de asistentă ar trebui să puteți avea grijă de el.

- Sunteți sigur? l-am întrebat, simțind că-mi reînvie speranțele.

De bună seamă, starea lui nu putea fi prea gravă, din moment ce-l lăsa sau să plece din spital, nu?

- De ce nu? Doar să-l aduceți înapoi luni dimineață, și atunci va putea să-l examineze un specialist. Petreceți un weekend plăcut în familie.

Medicul a zâmbit și m-am simțit liniștită. Totul avea să fie bine. Altfel nu l-ar fi lăsat acasă, nu? Am sunat acasă și am pornit la drum, cu Allen.

Pe drumul de întoarcere am condus încet și precaut. Am vorbit mult, povestindu-i despre înmormântarea lui Valerie, despre copii și despre tot ce se întâmplase, dar n-am obținut absolut nici o reacție. Când am intrat pe strada noastră i-am spus:

- Copiii sunt foarte încântați că te vor vedea! Acum sunt la Julie, dar am promis să merg să-i iau imediat ce sosim.

Julie era minunata noastră vecină de alături, care avea patru copii, dar

accepta oricând bucuroasă să aibă grijă și de cei doi ai mei. Am oprit pe aleea noastră de acces și am intrat în casă în urma lui Allen, remarcând că are un mers ciudat, legănat: își ridică mult piciorul drept, îl lăsa jos cu o mișcare bruscă, după care-l trăgea și pe stângul lângă el. Allen s-a trântit pe canapea și a început să se uite în jur.

– Vrei ceva de băut? l-am întrebat.

– Îhî.

– Vrei ceai sau cafea?

S-a încruntat, boțindu-și fața, incapabil să gândească, și a bâiguit:

– Aia în pliculețe.

Așadar, ceai.

În clipa aceea, copiii au dat buzna în casă, țipând de zor și tropăind zgomotos.

– Tati! strigau amândoi, în al nouălea cer.

Zoe i-a sărit în brațe, iar Liam s-a cuibărit pe canapea lângă el.

– Dă-te jos! s-a răstit el împingând-o pe Zoe.

Expresia perplexă de pe fețișoara ei îi frângea inima.

– Copii, tati nu se simte prea bine. Nu vă urcați în capul lui.

– Am un trenuleț nou, tati! a anunțat entuziasmat Liam.

Înainte obișnuiau să se joace împreună cu setul lui cu trenuri, cale ferată și gări.

– Iar eu am început să iau lecții de balet, a intervenit Zoe, nedorind să rămână mai prejos. Și am și o păpușă nouă!

– Plecați! s-a răstit Allen acoperindu-și urechile cu mâinile.

Copiii erau copleșiți de nefericire. În trecut, ori de câte ori se întorcea din misiune, Allen dădea buzna în casă cu cadouri pentru ei, îi legăna în aer și-i gădila. Nu pricepeau în ruptul capului ce se întâmplase.

– Pe tati îl doare rău capul, le-am zis cu blândețe. Știți cum e când te doare capul. Lăsați-l puțin în pace și poate că o să se joace cu voi mai târziu.

I-am dus înapoi la Julie, căreia i-am spus doar că Allen nu se simte prea bine. Când m-am întors, el examina două tuburi cu unguent care-i fuseseră prescrise pe bază de rețetă. Avea o erupție cutanată urâtă pe tălpi și alta în zona inghinală și primise câte un unguent pentru fiecare, dar nu-și mai putea aminti care era pentru una și care pentru cealaltă. Pe ambalajul de carton al tuburilor nu scria nimic, iar situația îl neliniștea foarte tare.

– Care unguent e care? a mormăit el. Nu știu!

Allen cel de dinainte ar fi glumit pe seama situației. Ar fi spus: „Am să încep să le folosesc pe tălpi, fiindcă n-are nimic dacă-mi cad tălpile, dar celelalte părți nu vreau să cadă.“ Acum însă era incapabil să glumească.

– Merg la farmacie și întreb, m-am oferit. Doar să-ți fac ceaiul mai întâi.

Două minute mai târziu, Allen m-a întrebat, ca și cum nici n-aș fi vorbit:

– Cum rămâne cu unguentul ăsta pentru tălpile mele? Ce-am să fac?

În weekendul acela m-a întrebat de cremele lui cel puțin de douăzeci de ori pe zi și părea că nu aude niciodată ce-i răspund. Era ca și cum aș fi avut alături un vârstnic cu Alzheimer.

I-am arătat fotografiile făcute în vacanța pe care o avuseserăm în Singapore și Penang, cu doar două luni în urmă, dar nu s-a produs nici o scânteie de recunoaștere. S-a uitat doar la fiecare, pe rând, și mi le-a înapoiat fără comentarii.

Nu părea să-și amintească nici locul lucrurilor din casă. A trebuit să-i arăt unde se află hainele lui, articolele de bărbierit și cum să pornească dușul. Neliniștea mea creștea cu fiecare minut.

Abia așteptam să-l duc înapoi la Haslar, luni dimineată, ca să poată începe tratamentul. În ciuda tuturor cunoștințelor mele de asistentă medicală, mă simțeam absolut neputincioasă. N-aveam habar cum aș putea să-l ajut. Eram dispusă să fac orice – dar nu știam cu ce să încep.

ALLEN

De-a lungul zilelor și săptămânilor de după accident mi-am dat seama că mi-am pierdut o parte uriașă din memorie. Mai ales despre copilăria mea nu-mi aminteam absolut nimic, așa că am rugat-o pe Sandra să-mi spună ce știe despre ea.

A spus că am crescut în Haslemere, comitatul Surrey, într-o casă cu chirie modestă, pusă la dispoziție de consiliul local, împreună cu mama și cu sora mea Suzanne. Mama și cu tata s-au despărțit când eu aveam doi ani și am pierdut legătura cu tata, lucru care trebuie să fi fost foarte dificil pentru mama. În adolescență mi s-a oferit un loc la un liceu cu internat, subvenționat de consiliul local, iar asta i-a mai ușurat povara.

Bunica mea locuia în Londra și lucra pentru Sir Samuel Hood, al șaselea viconte Hood, care se trăgea dintr-o familie asociată de multă vreme cu marina militară. De Crăciun, lordul Hood ne lăsa să venim la Londra și să stăm cu bunica în casa lui din Eaton Square, cât timp el și familia lui se aflau la moșia de la țară. Pe pereții casei existau picturi mari în ulei, înfățișând corăbii de război la Trafalgar și furtuni puternice pe mare. Îmi plăcea grozav să stau în fața lor, să le privesc și să-mi închipui că sunt pe punte, ținându-mă de balustradă, în timp ce valurile uriașe biciuiau bordul. Sunt sigur că așa s-a născut ambiția mea de a intra în marina militară.

Sir Samuel a aflat de planurile mele și s-a oferit să mă trimită la Colegiul Ofițerilor, dar eu am hotărât că prefer să-mi croiesc drumul pornind de jos. Așadar, la șaisprezece ani m-am înrolat, am făcut instrucția de bază, după care am plecat la școala navală *HMS Collingwood* de la Fareham, unde am beneficiat de instruire tehnică în materie de electronică, sisteme radar și mecanică.

M-am imbarcat pe prima mea navă, *HMS Hermione*, la Portland, în Dorset, și în scurt timp am pornit într-o călătorie de un an prin lume, cu un itinerar de genul celor pentru care, ca turist, ai plăti zeci de mii de lire sterline. Cele mai vii amintiri din tinerețe pe care le am acum sunt din acest tur, în mintea mea există imagini clare ale multora dintre locurile pe care le-am vizitat. Am trecut pe lângă Gibraltar, prin canalul Panama, spre nord, prin San Diego și Vancouver, după care am pornit spre Extremul Orient, prin Singapore și apoi spre casă, înconjurând globul. Ori de câte ori ancoram într-un port, mă urcam într-un tren și plecam să explorez, în loc să stau în cea mai apropiată cârciumă și să mă îmbăt criță, cum făceau unii dintre camarazii mei.

Învățam pe brânci și mă înscriam mereu la tot felul de examene, așa că până să plec de pe *HMS Hermione* obținusem deja prima promovare. Trep-tat am ajuns să am oameni în subordine și cred că am fost un șef drept.

Toate astea s-au întâmplat înainte s-o cunosc pe Sandra. Nu-mi amintesc absolut deloc cum ne-am cunoscut, ce am făcut la prima întâlnire sau când am cerut de soție – nimic din toate astea nu s-a păstrat în mintea mea. Știu ce mi-a povestit ea, însă n-am absolut nici o amintire proprie, lucru foarte neplăcut pentru ea și de-a dreptul bizar pentru mine.

Știu că la scurt timp după ce ne-am căsătorit, în 1983, am fost trimis la Rosyth, în Scoția. Am primit o locuință de serviciu de familist, cu vedere spre podul Forth Road, și priveriștea era uimitoare. Sarcina mea consta în întreținerea dragoarelor și executarea reparațiilor la oricare alte nave care se întorceau în port cu probleme. Am stat acolo un an, cred, după care am fost transferați în Portsmouth, unde am lucrat la un distrugător de rachete ghidate.

Copiii s-au născut în această perioadă – întâi Liam, în 1985, iar apoi Zoe, în 1986. După Portsmouth am fost mutat la Bath, unde am lucrat în subordinea directorului departamentului de asistență tehnică inginerască, în esență proiectând noi sisteme de armament. Eram singurul ofițer fără brevet de acolo. Luasem examenele și tot restul, dar nu mersesem la Dartmouth ca să-mi iau brevetul și eram conștient de faptul că toți ceilalți ofițeri mă observau ca să vadă dacă mă adaptez sau nu. Trebuia să port costum și cravată, în loc să umblu cu soldații. Dar eram pregătit. Brevetul de ofițer însemna că voi putea să-mi întrețin mai bine familia.

După ce Saddam Hussein a invadat Kuweitul, m-am înrolat imediat voluntar. N-avea să se poarte nici o bătălie navală, așa că misiunea noastră

consta în principal în a ne asigura că transporturile de aprovizionare ajung la trupele noastre, în a intercepta orice transport de arme pentru irakieni, lucruri de felul ăsta.

La sosire am constatat că, la drept vorbind, nu e nevoie de noi, așa că am pornit spre Singapore și Malaysia. Sandra mi-a spus că a venit acolo și am petrecut ceva timp împreună. Atunci l-a văzut pentru ultima oară pe „vechiul Allen”. Nu-mi amintesc absolut deloc să fi fost în Malaysia sau în Golf. Totul mi s-a șters din memorie.

Când mi-am revenit în simțiri la Haslar, în septembrie 1991, eram ferm hotărât să mă întorc imediat la muncă. Trebuia doar ca doctorii să mă dregă. Nu suferisem nici o operație, n-aveam cicatrice, nu sângeram, nu supuram, nu-mi fracturasem nici coloana, nici gâtul. Și atunci, de ce aveam probleme atât de mari cu mersul?

– Creierul dumatăle nu transmite semnale picioarelor, mi s-a spus. De asta, picioarele dumatăle nu răspund eficient. Nu e nimic în neregulă cu ele.

La fel stăteau lucrurile și cu ochii mei. Nu era nimic în neregulă cu ei, dar, cum nu funcționa corespunzător, creierul meu nu recepta semnalele transmise de nervul optic pe cât de eficient ar fi trebuit. Strabismul pe care-l avusesem când eram mic părea să fi revenit. Și nu simțeam nimic cu brațul drept și cu partea dreaptă a corpului, deși păream capabil să le mișc; apăreau furnicături intermitente, însă dacă-mi înfingeam unghia în palmă, nu simțeam.

– Creierul dumatăle a suferit o foarte puternică traumă internă atunci când coloana vertebrală ți-a fost împinsă în cutia craniană, mi-au spus doctorii. Nu avem ce tratament să-ți administrăm. Trebuie pur și simplu să așteptăm și să vedem ce se întâmplă.

Eram atât de hotărât să-i uluiesc pe toți cu capacitatea mea miraculoasă de refacere, încât refuzam să ascult pe oricine mă avertiza că s-ar putea să nu-mi pot relua viața așa cum fusese înainte. Îmi spuneam că ei nu mă cunosc, n-au habar de ce sunt în stare. Că pur și simplu se înșală.

Când Sandra m-a dus acasă pentru weekend pentru prima oară după accident, experiența a fost un șoc imens. Auzisem personalul medical spunând că e asistentă, dar tot mă neliniștea gândul că nu va ști să mă îngrijească în mod corespunzător. Dacă aveam nevoie de ajutor cu lucruri ca dezbrăcatul? Mă va ajuta această femeie? Era ea cu adevărat soția mea?

În mașină a menționat că avem copii și asta a fost foarte straniu. Nu mă

simțeam ca un om care are copii. N-aveam nici o amintire despre ei, nu știam cum îi cheamă și nici ce vârstă au.

Când am ajuns, casa mi-a părut complet străină, însă pe pereți existau pretutindeni fotografii cu Sandra, cu copiii și cu mine, așa că am știut că sunt în locul potrivit. Când îmi va reveni memoria?

Apoi ușa s-a deschis brusc și doi copii au dat buzna înăuntru, strigând și chiuind. Nu suportam zgomotul pe care-l făceau. Nu simțeam că le-aș fi tată; nu exista nici o legătură între noi – pentru mine erau străini.

Am constatat că nu-mi pot aminti cuvinte. Puteam să dau un ordin răstit – cum ar fi „Cafea!” –, dar nu puteam în nici un caz să rostesc propoziții sau să-mi amintesc amabilități precum „te rog” sau „mulțumesc”.

În acel prim weekend, Sandra a dovedit o răbdare incredibilă. A încercat să-mi stimuleze memoria arătându-mi fotografii dintr-o vacanță a noastră. M-am recunoscut în acele fotografii și mi-am dat seama că păream fericiți în ele, dar nu mi-au trezit nici un fel de sentimente.

Un medic îmi explicase că, după o traumă, creierul preferă anumite tipuri de amintiri în detrimentul altora. „Zonele preferate” diferă de la om la om. Unii își păstrează dragostea pentru muzică sau abilitățile sportive excepționale sau capacitatea de a efectua calcule matematice complexe. În ce mă privește, cred că mi-am păstrat o mare parte din cunoștințele tehnice, fiindcă îmi puteam aminti detalii exacte ale sistemelor de armament la care lucrasem în diferitele mele misiuni în marina militară; îmi pierdusem însă toate amintirile despre oamenii din viața mea.

Necazul era faptul că aceste amintiri constituie temelia trăirilor afective, iar dragostea are la bază istoria comună. Cum nu-mi puteam aminti nimic din istoria noastră, nu mai simțeam pic de „dragoste” față de Sandra și de copii. Nu știam nimic despre femeia și cei doi copii care încercau să comunice cu mine. Era ca și cum m-aș fi aflat în vizită la niște străini și nu mă simțeam suficient de bine ca să fiu politicoș sau prietenos cu ei.

După ce am fost dus înapoi la Haslar, am fost transferat la centrul de reabilitare Headley Court, în Surrey, aproape de Epsom, pentru evaluare. Acolo am rămas vreme de un an, întorcându-mă să-i vizitez pe Sandra și pe copii în weekenduri.

La originile sale o locuință de fermă din epoca elisabetană, Headley Court a fost transformat într-un conac uriaș la începutul secolului XX. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a servit drept bază pentru forțele canadiene, iar după război s-au strâns bani pentru transformarea clădirii în-

tr-un centru de recuperare pentru personalul militar. Există acolo medici, asistente, fizioterapeuți, terapeuți ocupaționali, logopezi, un terapeut specializat în terapie cognitivă și mai multe bazine pentru hidroterapie și săli de sport, precum și un atelier unde se confecționează membre artificiale.

„Perfect!“ m-am gândit când am fost condus să văd întregul centru. „Să trecem la treabă!“

Un infirmier mi-a dat un ziar, spunându-mi pe ton vioi:

– Poftim, Allen! Parcurge-l și alege un articol care te interesează. Oricât de mic, n-are importanță. Mai târziu, când te voi întreba, va trebui să încerci să-ți aduci aminte ce ai ales. Bine?

Am mormăit ceva și am deschis ziarul: era *The Sun*. La Headley Court și se aducea în fiecare dimineață un ziar și îți se cerea să memorezi un singur articol. *The Sun* conținea mici casete cu știri de două rânduri: lucruri simple, cum ar fi fapte năstrușnice ale animalelor sau pastori care se plimbă dezbrăcați prin curtea bisericii lor. Am ales unul dintre ele și l-am tot repetat în minte, iarăși și iarăși.

Ceilalți pacienți ședeau și ei în camera de zi, fiecare cercetându-și ziarul, dar am încercat să nu mă uit la ei, concentrându-mă din toate puterile la memorarea știrii din ziar. Ignorăm celelalte voci și pălăvrăgeala generală despre știrile zilei și încercam să nu mă uit la nimeni. După o vreme, infirmierul s-a întors spre mine și m-a întrebat:

– Ce știre ai ales azi, Allen?

Am deschis gura – și mintea mi s-a golit. Acolo unde fuseseră cu câteva minute înainte cuvintele era acum un spațiu pustiu.

Mă gândeam deseori că, dacă e să suferi o traumă cerebrală, ar fi mai bine să suferi una gravă, ca să nu mai ai conștiința stării în care te afli. Partea cea mai proastă era aceea că știam că nu sunt prost. Aveam străfulgerări de amintiri complete, dar erau ca niște insule minuscule pe o mare vastă, întunecată. Nu puteam să le ordonez sau să le pun cap la cap. Știam că înainte avusesem în subordine o mulțime de oameni și că mii de camarazi se bazau pe priceperea mea de fiecare dată când porneau pe mare. Acum însă nu puteam reține o știre neînsemnată dintr-un ziar vreme de jumătate de oră. Mă scotea din minți!

Infirmierii au adus apoi cutii cu piese de Lego și imagini ale obiectelor pe care trebuia să încercăm să le construim. M-am uitat la imaginea unei nave din piese de Lego pe care o promisem, încercând să mă dumiresc cum

să fac un catarg, și ironia acestui fapt m-a făcut să simt o amărăciune teribilă. Fusesem cândva un om care lucra cu armament de ultimă generație, iar acum revenisem la starea de copil, dependent de cei care mă îngrijeau și chinându-mă să îndeplinesc cele mai elementare sarcini.

– Rahat! am mormăit când o parte din prova navei s-a desprins și a căzut pe jos, unde n-o puteam ajunge.

Înjuram mult și asta era cuvântul care părea să mi vină pe limbă cel mai des.

Aveam programare la logoped aproape zilnic, deoarece cuvintele îmi ieșeau din gură ca un lătrat sau o tuse aspră și mă bâlbâiam teribil, de te durea sufletul auzindu-mă. A trebuit să o luăm de la lucrurile elementare, reinstruindu-mi corzile vocale, limba și buzele printr-o serie de exerciții laborioase, așa încât să pot articula clar cuvintele – asta, dacă mi le puteam aminti. Tot mai uitam multe cuvinte și tot mai exclamam răstit „Rahat!” când eram frustrat, dar logoterapia a început să mă ajute, ceea ce a însemnat un pas pe drumul cel bun.

Fizioterapeuții mi-au elaborat un program de exerciții cu ajutorul căro- ra să încerc să controlez spasmele care mă făceau să tresar și să mă crispez atât de des. În săptămânile de odihnă la pat slăbisem mult și tonusul meu muscular era redus, dar m-am lansat într-un program compulsiv de exerciții fizice. Am constatat că pot înota folosindu-mi puterea trunchiului, că pot să ridic greutate și să mă ridic în mâini pe peretele pentru ascensiuni.

Uneori eram duși la teatru, dar n-aveam răbdare pentru nici un lucru care nu contribuia în mod direct la vindecarea mea. „Să-l ia naiba pe Shakespeare!” îmi spuneam. „Faceți-mă bine, ca să mă pot întoarce la muncă, și încă repede!”

SANDRA

Allen și cu mine ne-am cunoscut în noiembrie 1982, într-un club de noapte din Haslemere, în Surrey. Aveam douăzeci și trei de ani și locuiam în apropiere, într-un sat numit Clanfield, unde lucram ca dădacă a copiilor unui medic din spitalul unde-mi făcusem formarea ca asistentă medicală.

Îmi plăcea meseria de asistentă și știam că-mi doresc să ajung să muncesc într-un sector sau altul al serviciilor de îngrijire, dar lucrasem recent în două secții dificile, între care una pentru pacienți cu arsuri grave, experiență care fusese foarte traumatică și tulburătoare. Hotărâsem să ies o vreme din activitatea de asistentă, ca să mă decid ce voi face cu viitorul meu, iar postul de dădacă era ideal. Mă înțelegeam bine cu soția medicului, iar când i-am spus că-mi vine greu să leg noi cunoștințe în zonă, ea a aranjat să merg la clubul de noapte și ca proprietarul acestuia, care-i era prieten, să-mi facă cunoștință cu câțiva localnici.

– Trebuie să fac în așa fel încât să mergi la baza aceea a marinei și să cunoști câțiva tineri ofițeri, a spus ea profetic.

În seara aceea am probat o mulțime de ținute și am petrecut o veșnicie aranjându-mi părul și fardându-mă. Părea să fi trecut foarte mult timp de când făcusem ultima oară acest efort. Soția medicului a stat cu mine, sporovăind, în timp ce mă pregăteam. Ideea de a apărea la club de una singură mă neliniștea foarte tare, chiar dacă ea spunea că portarul va avea grijă de mine când soseam. Fusesem crescută cam cocoloșit și nu eram neapărat amatoare de cluburi. Întreaga idee mă făcea să mă simt foarte stânjenită.

Timiditatea mea n-a fost atenuată de faptul că, la sosire, portarul care ar fi trebuit să se ocupe de mine lipsea. N-a trecut însă mult timp de la intrarea mea în club, când un tip cu înfățișare neîngrijită, îmbrăcat cu blugi sfâ-

șiați și o jachetă din lână netoarsă, veche și jerpelită, părând ușor cherche-lit, a venit la mine și mi-a spus:

– Ai ochi foarte frumoși. Vrei să ne căsătorim? Sunt gravid și am nevoie să te căsătorești cu mine, că altfel dau de bucluc cu mama!

Replica aceasta de deschidere a conversației mi s-a părut excelentă și mi-au plăcut înfățișarea lui chipeșă, de băiețandru, și sclipirea din ochi. Totuși, cum a continuat să bea și a devenit incoerent, aproape incapabil să se țină pe picioare, m-am scuzat și am plecat. În săptămâna care a urmat m-am trezit gândindu-mă la el și întrebându-mă dacă-l voi mai revedea. În ciuda alcoolului, avea categoric farmec.

În săptămâna următoare, când m-am dus din nou la club, sperând să-l întâlnesc, m-a cuprins încântarea văzând că vine glonț la mine imediat ce am intrat.

– Îmi cer scuze dacă am spus ceva nepoliticos săptămâna trecută. Sper că nu m-am purtat prea urât!

– Sunt surprinsă că ții minte că ne-am cunoscut! am comentat.

– Cum aş putea să uit că am vorbit cu cea mai frumoasă fată din încăperea? a replicat el, făcându-mă să roșesc.

Ne-am căsătorit în noiembrie 1983, dar abia în decembrie ne-am mutat în primul nostru cămin conjugal, la Rosyth. Mi-am găsit de lucru la un spital de acolo. Prin iunie 1984 urma să mi se facă o radiografie toracică de rutină la serviciu și am fost întrebată dacă există o posibilitate cât de mică să fiu însărcinată. Renunșasem la pastilele contraceptive și aveam ciclul cam neregulat, așa că nu credeam că ar fi posibil să fiu, însă cei de la spital au hotărât să-mi facă un test de sarcină, ca să fie siguri, și, spre completa-mi uluire, a ieșit pozitiv.

N-am reușit să iau legătura prin telefon cu Allen ca să-l anunț, așa că am mers la un magazin cu articole pentru copii, am cumpărat o salopetă mititică, iar în seara aceea, când a intrat în casă, i-am dat-o și l-am întrebat:

– Ghici ce am să-ți spun?

Micul nostru Liam s-a născut de Sf. Valentin, în 1985. Allen a fost extraordinar în acele prime săptămâni. Eu hrăneam pruncul, iar el făcea tot restul: îi schimba scutecele, îl bătea ușurel pe spate după alăptat ca să răgâie, se ocupa de treburile gospodărești, pregătea mâncarea pentru amândoi, spăla rufele, făcea cumpărăturile. Se pricepea de minune la treburile casnice și era evident că-l iubește la nebunie pe Liam.

Băiețelul nostru avea doar câteva luni când am descoperit că sunt iarăși gravidă. Sarcina era absolut neplanificată și, ca să fiu sinceră, un șoc imens. Încă mai învățam cum să mă descurc cu un bebeluș și nu-mi închipuiam că voi face față la doi.

Liam fusese un bebeluș leneș și adorabil, care dormea toată noaptea încă de la vârsta de cinci zile, mânca bine și trăgea bucuros un pui de somn ori de câte ori îl puneai în pătuț, în schimb Zoe a fost mai dificilă. La vreo două săptămâni după naștere a refuzat categoric să mai sugă la sân, plângea întruna și nimic nu părea s-o liniștească.

În timpul ăsta, Liam umbla de-a bușilea pe lângă mine și trebuia supravegheat constant, în caz că încerca să bage degetele în priză sau se lovea la cap. Tocmai în perioada asta, Allen era plecat într-o călătorie lungă și nu știam când se va întoarce. Dintr-odată, toate astea au devenit prea mult.

Doctorul meu m-a diagnosticat cu depresie post-partum gravă, iar Zoe a fost încredințată unei familii de substituție, ca să am ocazia să mă pun pe picioare. Familia de substituție locuia în apropiere, așa că puteam să merg s-o vizitez ori de câte ori voiam. Zoe a stat acolo cinci sau șase săptămâni, iar după ce am luat-o acasă, familia respectivă a continuat să aibă grijă de ea o zi pe săptămână, ca să pot respira. Sincer, nu știu cum aș fi putut să trec prin perioada aceea fără ajutorul lor.

Allen a reînceput să lucreze pe uscat când Zoe avea un an, numai că lucra în Bath de luni până vineri și-l vedeam doar în weekenduri. Odată cu acel post a fost promovat subofiter, iar în 1987 ne-am mutat într-o casă mai frumoasă, în localitatea Emsworth, între Chichester și Portsmouth. Când copiii au intrat la grădiniță, m-am angajat cu jumătate de normă la un azil de pe Insula Hayling, slujbă care mi-a plăcut mult.

În 1990, când Allen m-a anunțat că s-a oferit voluntar să plece în Războiul din Golf, n-am discutat posibilitatea de a fi omorât sau rănit, dar presupun că ea exista în mintea amândurora. Am renunțat la serviciu și în ultimele săptămâni dinaintea plecării lui am petrecut mult timp cu copiii. Tocmai le cumpăraserăm biciclete, așa că i-am învățat să meargă pe bicicletă. Am făcut excursii la Londra, am petrecut o mică vacanță în Center Parcs și ne-am distrat de minune. Îmi plăcea ideea de a crea o familie strâns unită, cu propriile noastre glume, tradiții și jocuri. Am în minte nenumărate imagini cu noi toți râzând și făcându-ne de cap în acele ultime săptămâni înainte ca Allen să plece pe mare, și-mi sunt foarte dragi.

Allen a pornit spre Golf în aprilie, însă la începutul lui iulie m-a invitat

să merg să petrecem o vacanță în Singapore și Penang. La început am șovăit, fiindcă nu mai plecasem niciodată de lângă copii, nici pe perioade lungi, nici pe perioade scurte, dar sora mea Marion s-a oferit să-i ia la ea. Mă bucur atât de mult că am petrecut acea ultimă vacanță foarte specială la soare, cu Allen – doar noi doi!

În Malaysia am discutat despre viitor. În esență, am hotărât că eu voi continua să mă mut acolo unde-l va duce pe el serviciul până când copiii intrau la gimnaziu, iar atunci mă voi stabili cu ei undeva, așa încât educația lor să n-aibă de suferit. Allen urma să rămână în marina militară până la împlinirea celor douăzeci și doi de ani stipulați în contract, după care vom hotărî unde vrem să trăim și ne vom cumpăra în acel loc casa visată. La acel moment vom avea patruzeci și ceva de ani, așa că vom putea să începem o nouă viață, făcând orice ne-am fi dorit.

Și pe urmă a sosit vestea accidentului lui și totul s-a schimbat peste noapte.

Amploarea traumei cerebrale suferite de Allen mi-a devenit clară treptat, de-a lungul săptămânilor și al lunilor, și nu imediat. Când venea acasă în weekend de la Headley Court îl urmăream cu ochi de șoim, chinându-mă să găsesc o străfulgerare cât de mică din vechiul Allen și din relația noastră dinainte, sperând și rugându-mă ca, de la o zi la alta, să iasă din sta, rea aceea și să revină la normal.

– Vrei să ne uităm la televizor? îl întrebam. Începe serialul care-ți place.

– Bine.

Ridica din umeri și ne așezam să vedem împreună serialul, dar când îi priveam fața, vedeam că e golită de orice expresie și-mi dădeam seama că nu-l urmărește deloc. Nu râdea în momentele amuzante și n-avea nici o reacție la cele ce se petreceau pe ecran.

Într-o zi am arătat spre fotografia noastră de la nuntă, aflată pe perete.

– Îți amintești de ziua nunții noastre, nu? Era 5 noiembrie, „Noaptea Guy Fawkes“. Prietenul tău Kevin ți-a fost cavaler de onoare.

Allen a clătinat din cap.

– Nu-mi aduc aminte.

Atunci mi-am dat seama, în sfârșit, că nu-și amintește nimic despre mine de dinaintea accidentului. Am izbucnit în plâns, mi-am acoperit fața cu palmele și am fugit la etaj.

Mă simțeam cumplit de îndurerată și de singură. Pierdusem dragostea

lui Allen și nu știam când – sau dacă – o voi recăpăta vreodată. Eram împovărată cu un om cu care nu puteam să port o conversație, care avea nevoie de mine ca asistentă și îngrijitoare și n-avea nimic de oferit în schimb.

Allen sosea vinerea seara, se așeza pe un fotoliu în colțul camerei și aproape că nu se clintea de-acolo până sosea timpul să plece înapoi, duminică. Încercam să vorbesc cu el despre cele întâmplate peste săptămână, despre știrile de la televizor, despre copii, dar primeam răspunsuri monosilabice. Vorbea numai când voia ceva de la mine: de mâncare, de băut ori să le cer copiilor să nu mai facă atâta gălăgie.

După o vreme, copiii au început să nu se mai apropie prea mult de el, în caz că ar fi țipat la ei sau ar fi încercat să-i îmbrățișeze, strângându-i prea tare fiindcă-și evalua greșit propria forță.

La vreo două luni după accident am aflat că lui Allen nu i se mai plătea salariul. Am sunat la baza navală *Collingwood* ca să cer fluturașii lui de salariu și am aflat că fusese plătit doar pentru primele două săptămâni din august. Venitul îi fusese sistat la 16 august, în ziua când avusese accidentul, pentru că la momentul internării în spital nu figura pe lista personalului unei nave sau al unei baze, așa că nu era pontat ca fiind la muncă. Am făcut cu ou și cu oțet autoritățile de la *Collingwood*, până când, în cele din urmă, la două luni după accident, au clarificat problemele și l-au repus pe statul de plată.

Nu simțeam cătuși de puțin că fac față situației. Eram speriată și vulnerabilă, dar eram totodată furioasă și presupun că asta mă motiva. Mai întâi de toate hotărârea fermă de a afla exact ce se întâmplase cu Allen și dacă va primi vreun fel de compensație pentru vătămările suferite, astfel încât să putem achita costurile îngrijirii lui în viitor. Am discutat cu un avocat, care i-a scris căpitanului navei lui Allen.

Răspunsul a sosit la 1 noiembrie și abia atunci am aflat cum se produsese accidentul. Expatriaților care locuiau în țările din jurul Golfului le plăcea să dea petreceri pentru personalul militar când sosea câte o navă militară în port. Îmi aminteam că Allen îmi mai vorbise despre asta. Spunea că nici unul dintre ei nu era prea încântat de acele seri, când conversația putea să ceară eforturi, dar se considera că acceptarea invitațiilor ajută la relațiile publice. La 16 august, nava lui era ancorată la Muscat, în Golful Oman. Niște expatriați au lansat o invitație la cină pentru militari de pe navă, iar Al-

len a sfârșit prin a fi convins să accepte, împreună cu un alt subofițer, în urma presiunilor din partea camarazilor.

Expatriații au venit să-i ia de pe navă cu o mașină cu tracțiune dublă. Căpitanul nu știa precis ce se petrecuse, dar se părea că avusese loc un accident, mașina se răsturnase și Allen se izbise cu capul de acoperișul mașinii, la viteză mare. Căpitanul spunea că după accident șoferul a făcut tot posibilul ca să se asigure că Allen e nevătămat și l-a adus înapoi pe navă. Însă, mai spunea el, nimeni nu-și amintea numele sau adresa expatriaților respectivi, așa că n-aveam cum să luăm legătura cu ei, ca să cerem despăgubiri prin intermediul companiei lor de asigurări.

Allen a fost dus la spitalul din Muscat, însă radiografiile n-au arătat nici o leziune craniană sau a coloanei, așa că a fost externat și dus înapoi pe navă. Aceasta a ridicat ancora, însă starea lui s-a agravat. Când nava a oprit în Dubai, Allen a fost internat în spital acolo, iar pe urmă cazat la hotel, prin grija Ambasadei Marii Britanii, vreme de o săptămână. A fost adus înapoi la bordul navei la 31 august, iar pe 7 septembrie, după trei săptămâni de la accident, s-au luat măsurile necesare pentru a-l aduce în țară cu un avion medical.

Avocatul meu a conchis că am avea multe obstacole de depășit dacă am vrea să intentăm un proces pentru despăgubiri. În februarie 1992 am primit o nouă scrisoare de la căpitan, care-mi sugera că dacă aș continua să pretind despăgubiri, asta ar putea dăuna relațiilor marinei cu comunitățile de expatriați din Golf. Știam că nu mă pot lupta cu puternica marină militară regală. Dacă ea refuza să mă ajute să dau de urma șoferului, trebuia să accept faptul că Allen nu va primi nici o despăgubire pentru vătămarile suferite.

În perioada aceea de început plângeam mult. Mă simțeam ca o văduvă cu doi copii mici de crescut, și totuși, în fiecare weekend aveam responsabilitatea suplimentară a îngrijirii unui bărbat ostil, morocănos, incapacitat, care locuia în corpul soțului meu. Îmi dădeam toată silința să-mi păstrez o atitudine pozitivă în prezența lui și să nu mă las implicată în certuri, dar simțeam cum îi crește frustrarea. Se înfură deseori din cauza lacunelor din memoria lui, și se înfură pe mine, căci n-avea pe cine altcineva să se descarce.

Simțul umorului îi dispăruse și boala îl făcea foarte egoist. Bărbatul cu care mă căsătorisem era generos și atent. Acum, Allen părea să și fi pierdut complet capacitatea de a se gândi cum ne-ar putea afecta, pe mine sau pe copii, acțiunile sale. Acest bărbat era pentru noi ca un străin iritabil.

A fost o perioadă foarte tristă și dificilă: îmi era atât de dor de vechiul Allen, încât resimțeam dorul ca pe o durere fizică. Dar el mă îngrijise când mă chinuiam să fac față celei de-a doua sarcini, iar acum era rândul meu să-i ofer ceea ce avea nevoie.

ALLEN

Începusem să devin paranoic și o acuzam pe Sandra că mă spionează și că umblă cu bârfe. Mă întrebam dacă sunt urmărit prin dispozitive de ascultare. Am hotărât în sinea mea că nu pot avea încredere în nimeni; toți erau împotriva mea, toți încercau să mă împiedice să mă întorc la muncă, având motivele lor ascunse.

Probabil că i-am dezvăluit medicului această paranoia, fiindcă mi-a spus într-o zi:

– Știu că crezi că oamenii te spionează și te vorbesc pe la spate, dar ar trebui să fii conștient de faptul că ideile paranoide sunt un simptom frecvent întâlnit în cazurile de vătămare cerebrală. Îți voi da o pastilă în plus, ca să le punem capăt, fiindcă nu cred că e prea plăcut pentru dumneata. Trebuie să crezi, Allen, că te sprijinim cu toții. Dorim cu toții același lucru, și anume să te însănătoșești cât de mult posibil.

N-aveam încredere în el. Credeam că încearcă să-mi spele creierul și că va raporta superiorilor mei din marină detaliile oricărei conversații dintre noi, așa că mi-am ținut gura. Totodată, am început să-mi ascund pastilele și, dacă-mi era posibil, să nu le iau. Nu voiam să-i las să mă drogheze. Aveam nevoie să gândesc limpede.

La vremea aceea nu-mi dădeam seama, dar mă cufundam tot mai mult într-o depresie neagră. În martie 1992 am suferit o cădere de proporții și m-am trezit la spitalul Atkinson Morley din Londra, cu o perfuzie în braț și cu o mulțime de monitoare ticăind de zor în jurul meu, și m-am întrebat: „Ce naiba?!“

Când a sosit medicul, mi-a explicat că nu se știe precis ce s-a întâmplat, dar că mi se fac analize. Nu reușeam să-i urmăresc spusele, însă când am

încercat să cobor din pat mi-am dat seama că picioarele mele nu mai funcționează. Înainte reușeam să le determin să facă aproximativ ceea ce voiam, printr-un uriaș efort de voință, dar acum pierdusem și asta.

Încercam întruna să mă rostogolesc din pat și să-mi forțez picioarele să-mi suporte greutatea, dar sfârșeam grămadă pe dușumea. Nu o dată am izbucnit în plâns, din pură frustrare.

Era atât de afurisit de nedrept! De ce eu? De ce să mi se fi întâmplat asta în timp ce mergeam la cina prostească oferită de un expatriat, la care nici măcar nu voisem să merg? Îmi venea să-mi strig din toate puterile furia turbată, în fața universului.

A venit să mă viziteze o fizioterapeută cu un scaun cu roțile. Era o fetișcană plină de voioșie falsă.

– Salutare! Am venit să-ți arăt cum să folosești scaunul.

– Nu vreau un scaun! Învață-mă să merg din nou, nu să fiu un schilod! m-am răstit. Ai nimerit greșit mușteriu. Refuz să fiu invalid! Nu voi folosi un scaun cu roțile! M-ai priceput?!

Cineva a sugerat să mi se dea o slujbă la *HMS Collingwood*, de probă, ca să vedem cum mă descurc. „În sfârșit! mi-am spus. O ocazie de a dovedi că încă mai pot să-mi fac treaba!“

Urma să locuiesc acasă, cu Sandra și copiii, și să fiu luat de un microbuz în fiecare dimineață. Responsabilitatea mea avea să constea în verificarea permisului de acces al tuturor mașinilor care intrau și ieșeau din bază, plus alte câteva treburi administrative și de copiere. Puteam să folosesc sala de sport și celelalte facilități de la *Collingwood* și să iau prânzul acolo, seara urmând să mă întorc acasă.

Excelent! Mi-am luat în primire noul serviciu și n-a existat niciodată un verficator de permise de acces mai meticulos. Făceam totul după regulament.

În mod normal, dacă cineva își pierdea permisul, venea pur și simplu și cerea emiterea altuia în loc, dar eu completam toate documentele cuvenite. Presupun că asta-i făcea pe unii să nu mă prea simpatizeze, însă șefii erau încântați.

Altă sarcină a mea consta în copierea instrucțiunilor pe formulare speciale; eram foarte încet, dar minuțios. Munceam pe brânci cu scrisul, fiindcă, evident, trebuia să revin la normal înainte de a-mi putea relua fostul serviciu.

În bază exista un bazin de înot de dimensiuni olimpice, unde obișnuiam să merg aproape zilnic. Îmi plăcea înotul, pentru că mă ajuta să-mi sporesc forța părții superioare a corpului. Cedasem și foloseam un scaun cu roțile ori de câte ori trebuia să mă deplasez cât de puțin, fiindcă era imposibil să mă târăsc pe brațe tot timpul. În apă pluteam fără probleme și mă puteam preface, preț de câteva clipe, că încă-mi mai pot folosi picioarele. Diferența dintre mine și un bărbat întreg la corp nu era chiar atât de evidentă.

Aveam ședințe regulate la un psiholog de la *Collingwood*, care încerca să mă ajute să-mi îmbunătățesc aptitudinile sociale și să mă gândesc ce ar putea să simtă alții.

Încă mai aveam obiceiul de a vorbi răstit și de a-i jigni pe oameni fără să fiu câtuși de puțin conștient că i-am insultat, după care rămâneam nedumerit când ei încetau să mai discute cu mine.

Și nu reușeam să înțeleg sentimentele altora. Când Sandra izbucnea în plâns rămâneam perplex. Psihologul m-a învățat s-o cuprind pur și simplu în brațe, chiar dacă nu știu de ce plânge.

Lucram doar de patru luni la *Collingwood* când cei de acolo au hotărât că trebuie să mă întorc la Headley Court pentru o reevaluare de o lună. M-am împotrivit – avusesem deja parte de doctori și de spitale cât pentru o viață –, dar au rămas neclintiți.

Cred că membrii personalului de la Headley Court au fost puțin cam șocați la vederea declinului meu fizic și psihic survenit de când mă văzuseră ultima oară, și acest lucru a fost foarte deprimant. În plus, păreau să adopte un punct de vedere psihiatric, nu neurologic, ceea ce, după părerea mea, însemna că nu caută deloc acolo unde trebuie.

– Nu-i nimic în neregulă cu mintea mea! repetam de fiecare dată când mă băteau la cap cu depresia și furia. Corpul meu trebuie reparat!

Voiam doar să-mi reiau slujba de la *Collingwood*, numai că s-a hotărât să fiu trimis în altă parte – într-o secție de psihiatrie de la Spitalul Wroughton al aviației regale, în apropiere de Swindon. La vremea respectivă atinsesem fundul prăpastiei.

Simțeam că mă aflu într-un uriaș abis al disperării, care devine tot mai adânc și mai întunecat. Mă făcea să mă gândesc la filmele în care vezi cum un om pășește pe nisipuri mișcătoare și cu cât se zbate mai tare, cu atât se cufundă mai adânc. Eram pregătit să renunț la luptă, fiindcă simțeam că nu mă duce nicăieri.

Continuam să ascund într-un sertar al noptierei pastilele pe care nu voiam să le iau. Nu-mi aduc aminte decât că într-o noapte, când toți ceilalți din salon dormeau, am deschis fără zgomot sertarul și am început să înghit pastilele de paracetamol pe care mi le dăduseră, una câte una, cu apă, ca să alunece mai ușor. Am luat toate pastilele pe care le aveam, iar apoi m-am întins și am închis ochii, așteptând să mor.

SANDRA

Unii dintre oamenii din marina militară mi-au fost de mare ajutor, și printre ei se număra Isabel, asistenta socială pentru familii cărora îi fusese-răm repartizați. Ea mi-a oferit un sprijin neclintit încă de când Allen a fost adus acasă din Golf. Când i-am văzut mașina oprind în fața casei, într-o dimineată, în perioada când Allen se afla în spital la Swindon, m-am gândit că poate are vești despre cererea mea de a primi mai mulți bani. Însă nu era vorba de asta.

– Sandra, mă tem că am o veste proastă. Nu știu cum să-ți spun, dar azi-noapte, Allen a luat o supradoză.

Am deschis gura să spun ceva, dar m-au podidit lacrimile. Eram atât de șocată! Cu toate că știam că Allen e foarte deprimat de-o vreme, nu m-aș fi gândit în ruptul capului că e genul de om care să se sinucidă. Nu-i stătea deloc în caracter – sau, cel puțin, nu i-ar fi stat vechiului Allen, cel cu care mă căsătorisem.

L-au ținut la Wroughton ceva mai mult de o lună, după care l-au externat și și-a reluat serviciul la *Collingwood*, dar trebuia să se supună unui program continuu de evaluare și investigare. Și pe urmă, tocmai când se părea că lucrurile n-au cum să se înrăutățească și mai mult, într-o dimineată am deschis corespondența și am găsit niște documente de evacuare. Marina voia să ne scoată din casă.

Cei de la Serviciul pentru Familii mi-au spus că după ce a fost externat de la Headley Court, Allen nu mai ținea de o bază navală, așa că nu mai avea dreptul la locuință de familist. Poate că, dacă m-aș fi luptat din răspun-terii, aș fi reușit să obțin anularea ordinului de evacuare, dar o parte din mine începea să înțeleagă că Allen n-avea nici un viitor în marina militară.

Am aflat de o organizație caritabilă numită Housing 21, o ramură a Legiunii Britanice specializată în găsirea de locuințe pentru foștii militari. Cei de acolo ne-au spus că ar putea să dureze mult timp până să găsească o casă într-una din zonele în care specificasem că am vrea să locuim – în apropiere de mama mea, care locuia în Salisbury, sau în apropiere de mama lui Allen, în Haslemere –, numai că întâmplarea a făcut să ni se ofere o casă câteva săptămâni mai târziu.

Era perfectă: într-un cartier nou din Clanfield, Hampshire, satul în care locuiam când l-am cunoscut pe Allen. Housing 21 urma s-o cumpere și apoi să ne-o închirieze la un preț pe care ni-l puteam permite. Era o casă mică, dar frumoasă, cu trei dormitoare, încă neterminată; după ce am văzut-o am spus imediat „Da, vă rog!”. În aprilie 1993 ne-am mutat în Clanfield ca familie.

La doar o lună după aceea am avut parte de două tragedii familiale, una după alta. Tatăl meu a murit subit din cauza unui infarct, iar apoi sora mea a născut un copil prematur, la treizeci și două de săptămâni. Micuța Alice, cum a fost botezată, n-a trăit nici măcar douăzeci și patru de ore.

L-am întrebat pe Allen dacă vine cu mine la înmormântarea micuței Alice și a spus că nu, nu vrea. N-am insistat, însă m-am simțit foarte rănită și lipsită de sprijin.

La scurt timp după aceea am mers la o prezentare de caz pentru a vorbi despre Allen și în toiul ei a început să se plângă că „acasă totul e negru și fără speranță”. Pe moment n-am spus nimic, dar imediat ce ne-am întors acasă l-am muștruluit cu adevărat pentru prima oară de la accident.

– Cum poți să fii atât de al naibii de egoist?! am strigat la el. Tata abia a murit, copilașul surorii mele a murit, iar tu te plângi că totul e negru și fără speranță?!

Și am țipat la el pentru că a fost atât de egoist încât a crezut că poate pur și simplu să ia o supradoză și să ne lase baltă pe toți.

– Ce-ai avut în cap? Cum îndrăznești să încerci să ne părăsești?! Știu că ți-e greu, dar te-ai gândit măcar o clipă cum ne va afecta, pe mine și pe copii, sinuciderea ta? Spune, te-ai gândit?! Nu crezi că ai o responsabilitate față de noi? Sau contezi numai tu, tu, tu?!

Ajunsesem la capătul răbdărilor, așa că m-am răcorit spunând tot ce aveam pe suflet, mi-am scos verigheta, am aruncat-o spre el și am ieșit din casă ca o furtună, trântind ușa.

M-am dus la Judy, prietena mea, și am băut o ceașcă cu ceai la ea în

bucătărie, povestindu-i totul. Ea m-a ascultat, iar când am terminat m-a întrebat:

– El unde e acum?

– Acasă... am răspuns.

În clipa următoare am început să intru în panică. N-ar fi trebuit să-l las singur, știind că e oricum fragil psihic. Dacă face vreo prostie? Am rugat-o pe Judy să dea telefon ca să vadă dacă e tot acolo, dar n-a răspuns nimeni.

Alarmate de-a binelea, Judy și cu mine ne-am întors cu viteză maximă. Am intrat în casă și am scotocit peste tot, inclusiv în garaj. De fiecare dată când deschideam o ușă îmi bubuia inima; eram îngrozită că-l voi găsi înăuntru pe Allen, prăbușit pe jos. Însă Allen nu era în casă. Am observat că ridicase de jos verigheta mea și o pusese deoparte. Dar unde era el?

La scurt timp după aceea a sunat telefonul. Era cineva de la *Collingwood*, care mă anunța că Allen s-a internat în infirmerie. Am cerut să vorbesc cu el, iar când a venit la telefon l-am întrebat:

– De ce ai plecat?

– Pentru că sunt forțat să trăiesc cu o femeie cu care nu vreau să fiu, a răspuns el. O femeie furioasă, pe care n-o cunosc și n-o iubesc.

A fost o palmă cumplită peste obraz. În seara aceea m-am dus la culcare întrebându-mă dacă ar trebui să-i iau pe copii și să-l părăsesc pe Allen. Unde să mă duc? Din ce am trăi? Ce s-ar întâmpla cu el? A doua zi dimineață însă, când m-am trezit, am știut că nu pot face așa ceva – poate datorită iubirii pe care o nutrisem pentru bărbatul care fusese Allen cândva, sau poate de dragul copiilor.

În noiembrie 1993, Allen a fost lăsat la vatră din marină, pe motivul că nu mai e apt pentru serviciul activ, și mi s-au dat formularele necesare pentru a cere o pensie de veteran. A trebuit să adun rapoarte medicale, rapoarte de serviciu și tot felul de documente. Le-am trimis pe toate și am așteptat câteva săptămâni. Cererea a fost refuzată, pe temeiul că ceea ce făcea Allen la momentul accidentării – mergea să cineze la niște expatriați – nu intra în categoria „serviciu activ”. Am izbucnit în plâns. Autoritățile militare încercau să prezinte situația ca și cum accidentul s-ar fi petrecut în timpul lui liber și ar fi fost învoit la momentul respectiv. Din ce aveam să trăim?!

Presupun că începeam să devin pricepută la lupta cu autoritățile, pe o cale sau alta. Nu-mi stă în fire, dar când trebuie să faci un lucru ca să-ți protejezi familia găsești cumva tăria necesară. Am cerut încă o dată sfatul avo-

catului și am descoperit că dificultatea cu care se obțin pensiile de veteran e notorie. A durat luni bune până când marina a acceptat în cele din urmă că, atunci când personalul militar se află departe de casă, la datorie, se consideră în mod oficial că este în serviciu activ douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. Clarificarea situației mi-a adus o ușurare imensă. Am primit de la marină și o sumă consistentă de bani drept bonificație, pe baza numărului de ani de serviciu militar ai lui Allen. Am decis să cheltuiesc o parte din acești bani pe o vacanță în familie și am mers la Disney World, în Florida. În acea excursie, totul a decurs rezonabil de bine.

După ce ne-am întors acasă însă, dispoziția de vacanță s-a evaporat rapid și Allen a redevenit morocănos și taciturn. Trebuia să-i găesc ceva de făcut pe timpul zilei, fiindcă m-ar fi scos din minți dacă l-aș fi avut în preajmă tot timpul. Din fericire, am aflat de un centru de îngrijire peste zi, centrul Horizon, în Portsmouth, unde personalul se putea ocupa de el, iar asta mi-a oferit prilejul de a respira puțin.

Nu mergea acolo în fiecare zi – aveam și zile pe care le numeam „de armonie domestică“, în care îl târam după mine ca să mă ajute la treburi. Mergeam la supermarket, în parc, la cumpărat haine sau în vizită la mama mea, la mama lui ori la bunicul lui – lucruri normale, de zi cu zi. Allen era însă foarte antisocial și nu prea comunicativ dacă se întâmpla ca o persoană binevoitoare să încerce să-l implice în conversație – era mai probabil să se răstească la ea decât s-o salute bucuros.

Nu prea reușea să facă asocierea dintre chipuri și nume. Dacă ne întâlneam pe strada principală cu vecinii noștri de alături, de cele mai multe ori nu-i recunoștea și-i lua la rost: „Cine ești?“ Îi spuneam de fiecare dată că întrebarea e nepoliticoasă, dar nu înțelegea acest lucru. După o vreme, vecinii noștri s-au obișnuit și chiar glumeau pe tema asta, prezentându-se „oficial“ de fiecare dată când ne întâlneam.

Acasă, Allen continua să se chinuie să se descurce fără scaunul cu rotile, târându-se cu ajutorul brațelor, agățându-se de mobile, de pereți și de ce se mai nimerea, ca să-și susțină greutatea corpului, în timp ce picioarele îi atârnavu inutile. N-aveam absolut nimic împotriva și-l înțelegeam, dar dacă încerca să se descurce fără scaunul cu rotile când mergeam la magazine, deplasarea era dureros de lentă. Reușea să coboare din mașină și s-o ocolească, ținându-se de portbagajul de pe acoperiș, dar după aceea rămânea blocat dacă nu exista nimic de care să se țină.

– Te obosești prea tare în felul ăsta, încercam să-l conving. De ce să nu

folosești scaunul cu roțile când mergem undeva? Acasă poți continua să te deplasezi fără el.

– Nu sunt invalid! striga el la mine.

– Știi că nu ești. Hai, doar de data asta, doar azi!

În cele din urmă a acceptat – știa că nu mai poate ieși din casă fără scaunul cu roțile –, dar ori de câte ori folosea scaunul stătea botos.

În perioada aceea nu aveam absolut nici un fel de viață socială. Nu mergeam la cinema sau la restaurante, deși presupun că, dacă am fi vrut, am fi putut s-o facem. Părea pur și simplu prea complicat să găsim pe cineva care să stea cu copiii și să mergem la un restaurant unde ne-ar fi așezat în fundul sălii, în apropierea toaletei, ca scaunul cu roțile să nu încurce pe nimeni.

Dificultățile lui Allen în plan social mă făceau să ezit să invit oameni la noi acasă, fiindcă putea să-i supere vorbindu-le răstit sau cu o sinceritate brutală. Nu șovăia să spună lucruri de genul „Culoarea asta te face să pari de-a dreptul grasă“, de exemplu, și puțini oameni puteau să-i facă față. Vorbirea lui încă nu era prea clară, așa că deseori, din fericire, când trântea câte o replică de felul ăsta, oamenii nu-i pricepeau cuvintele, dar chiar și așa, situația putea fi extrem de stânjenitoare.

Nu reușea să urmărească prea bine o conversație normală, așa că se putea să discutăm, să zicem, despre politică, și Allen să intervină din senin cu un comentariu despre vreme. N-aveam nici măcar conversații între noi doi, dincolo de subiectele casnice simple, cum ar fi „Ce-ai vrea să mănânci diseară la cină?“. Am devenit aproape o călugăriță – mă întâlneam cu prietenele mele la cafea în timp ce Allen se afla la centrul de îngrijire peste zi, iar în weekenduri și seara stăteam în casă.

Era o existență elementară și sterilă – doi străini care merg unul lângă altul și câteodată răbufnesc în certuri furioase. Uneori se uita la mine cu o expresie de enervare pură, vecină cu ura, și simțeam că-mi vine să plâng. Ce făcusem ca să merit asta?! Ce puteam face în plus pentru el?

Suzanne, sora lui Allen, l-a scos în oraș de două, trei ori, ca să mă elibereze puțin de presiune, dar s-au certat și, ca urmare, ieșirile de felul acesta au încetat. Mama lui nu era suficient de puternică pentru a se descurca singură cu el, așa că n-aveam aproape nici un prilej de a respira. Toată responsabilitatea îngrijirii soțului meu și a copiilor se afla pe umerii mei și n-aveam încotro, trebuia să merg înainte.

Când Zoe avea șapte ani am primit un avertisment cum că trebuie să

mă concentrez mai mult asupra copiilor. Aranjamentul pe care-l făcusem cu o vecină s-o ia pe Zoe de la școală căzuse și fetița mea rămăsese pe terenul de joacă două ore bune, până să-mi dau seama ce se petrecuse. Profesorii încercaseră să mă sune, dar nu reușiseră să dea de mine – asta se întâmpla înainte să avem cu toții telefon mobil. Când am ajuns la școală, Zoe plângea de mama focului, roșie la față. Faptul că suferise o dezamăgire atât de mare m-a făcut să mă simt groaznic; am îmbrățișat-o strâns, însă ea nu se putea opri din tremurat – de frică și din cauza hohotelor de plâns.

Cred că după acest incident, Zoe și-a pierdut încrederea în adulți. Tatăl ei plecase și se întorsese complet schimbat; bunicul ei (tatăl meu) plecase și nu se mai întorsese; ca urmare, a început să-și facă griji când era lăsată undeva, temându-se că nu va veni nimeni s-o ia acasă. A început să refuze să mai participe la întrunirile grupului ei de cercetași juniori, acceptând doar dacă eu stăteam pe hol pe toată durata întrunirii, și să șovăie foarte tare în privința mersului la școală. A fost nevoie de multă muncă de lămurire și de discuții între noi două ca s-o ajut să se simtă din nou în siguranță.

Allen n-a fost de ajutor aici, pentru că începuse să aibă ciocniri cu Zoe. Ea e mai gălăgioasă decât Liam și mai înclinată să-și pledeze cauza și câteodată îl sâcăia pe Allen, voind doar să i se acorde atenție. Într-o seară i-am auzit certându-se în bucătărie.

– Încetezi cu afurisitul ăsta de tărăboi? a strigat el.

N-am auzit răspunsul lui Zoe, dar câteva clipe mai târziu s-a auzit o bufnitură rău prevestitoare. Am dat fuga în bucătărie și am văzut că Allen o pironise de perete.

– Încetează! Las-o în pace! am țipat, înșfăcându-l de braț.

Și-a descleștat mâinile, iar Zoe s-a strecurat printre noi și a rupt-o la fugă, plângând. El și-a rotit scaunul cu spatele la mine.

– Allen, e un copil! Nu poți să-i faci așa ceva!

N-a răspuns, ci s-a apucat să trântască oalele din chiuvetă, ca să-mi acopere vocea.

Nu-mi place să mă gândesc ce s-ar fi întâmplat dacă n-aș fi intervenit. Allen își pierdea deseori cumpătul când Zoe îl sâcăia și părea să nu ia în calcul faptul că e copil. Oricine altcineva ar fi spus doar „Of, pentru Dumnezeu, pleacă de-aici!"; Allen însă exploda și ne speria pe toți.

Zoe îl voia pur și simplu înapoi pe tatăl ei cel de dinainte și-i cerea insistent să facă lucrurile pe care obișnuia să le facă, fără să poată înțelege că el nu mai e capabil de acele lucruri. I se urca în brațe, pe scaunul cu rotile,

dar el o ciupea de picior ca s-o determine să coboare. Uneori o ciupea prea tare și-i făcea vânătași urâte, din simplul motiv că nu-și mai cunoștea forța.

La vremea aceea, trebuie să recunosc, am discutat cu un avocat, ca să aflu în ce poziție m-aș afla dacă l-aș părăsi pe Allen. Voi avea dreptul la pensie de întreținere pentru copii, din pensia lui de veteran? Unde am putea să locuim? Am obținut informațiile și le-am pus la păstrare într-un colț al minții, pentru eventualitatea că lucrurile s-ar fi înrăutățit și mai tare. Nu voiam să mi scindez familia; aș fi preferat categoric s-o fac mai unită, dacă puteam, dar începeam să intru în criză de idei.

ALLEN

Când microbuzul centrului de îngrijire trecea dealul la periferia orașului Portsmouth, puteam să văd până în depărtare, unde se aflau șantierul naval și marea, și era ca și cum mi-ar fi pus cineva sare pe rană. Mă durea să accept încheierea carierei mele în marina militară și faptul că acum eram un intrus în lumea ei. Unul din principalele sentimente pe care le nutream era vinovăția: pentru că nu mă aflam alături de camarazi, slujindu-mi țara, ci mă ascundeam în casă, vătămat, fără să mai fiu de vreun folos cuiva. Mă simțeam ca aruncat la fiare vechi, la vârsta de treizeci și patru de ani.

Cu toate că la centrul Horizon existau câțiva oameni din marină, cei mai mulți dintre ei se apropiau de vârsta pensionării. Activitățile de acolo nu aduceau nici o provocare. Stăteam și ascultam muzică clasică, lucru numit „meloterapie“.

Uneori coceam prăjituri și am devenit expert în pandișpanuri cu fructe uscate, pe care copiii le disprețuiau când le duceam acasă.

Era deprimant. Detestam faptul de a fi pus la grămadă cu vârstnicii, ca și cum n-aș mai fi avut nici un rost în viață. De la reglajul fin al rachetelor ghidate ajunsesem la bătut aluatul de pandișpan.

Un lucru util a fost acela că am început să exersez folosirea computerului. În 1991, înainte să sufăr accidentul, aveam în marină niște computere mari, complicate, dar nu rulasem niciodată Windows și nici nu navigasem pe Internet. Computerul mi-a stârnit pe loc interesul și am început să petrec cât de mult timp puteam învățându-i de unul singur toate funcțiile. Cum nu-mi puteam aminti scrierea corectă, cuvintele mele ieșeau complet anapoda, însă cineva mi-a prezentat un program extraordinar, conceput pentru dislexici, care pricepea cuvintele pe care le tastam, astfel că mi s-a

deschis o metodă de comunicare complet nouă, într-o vreme când nu reușeam să vorbesc prea fluent.

După ce am reînceput să locuiesc permanent acasă am continuat să mă simt înstrăinat de Sandra și de copii. Eram niște străini obligați să trăiască sub același acoperiș. Detestam grozav faptul că depindeam de ei dacă scăpam un obiect și nu-l puteam ajunge – de exemplu dacă se rostogolea sub masă. Puteam să merg singur la toaletă sau să-mi pregătesc o gustare și reușeam să mă mut de pe scaun în pat sau în mașină, însă toate aceste manevre erau lente, laborioase și istovitoare.

Scaunul cu rotile cel mare și roșu, de spital, era atât de greu de manevrat încât Sandra a propus să folosesc o parte din banii primiți ca bonificație ca să-mi cumpăr un scaun făcut la comandă. N-a fost nevoie de prea multă muncă de convingere din partea ei. Folosirea unui scaun cu rotile de spital seamănă cu a purta pantalonii altcuiva: nu se potrivea cu fundul meu. După oarecare documentare, am cumpărat un incredibil scaun alb, cu niște pete de culoare vie pe roți, cu toate dimensiunile măsurate și ajustate perfect și incredibil de comod. Bănuiesc că a fost un moment important: începeam să accept că sunt legat de scaunul cu rotile și că, foarte probabil, așa voi rămâne în viitorul previzibil.

Memoria mea pe termen scurt era de-a dreptul groaznică. Acum reușeam să ajung la capătul unei fraze fără să-i uit începutul, însă nu țineam minte ce am făcut în ziua anterioară, așa că dacă mă trezeam dimineața și Sandra părea supărată pe mine, n-aveam habar de ce.

Dormeam împreună, într-un pat mare, dublu, dar între noi nu existau gesturi de tandrețe. Stingeam pur și simplu lumina și adormeam. Pentru mine, Sandra era asistenta mea medicală și persoana care mă îngrijea, iar câteodată era cam cicălitoare. Știu că o iritam teribil din cauza ușurinței cu care mă enervam și a ostilității mele, numai că frustrarea mă consuma neconștient și ea era singura persoană pe care puteam să mă descarc.

Kevin, vechiul meu prieten din marină și cavalerul meu de onoare la nuntă, știa că Sandra are nevoie să respire puțin, însă era greu să ne gândim de ce sunt în stare. În 1997, Kevin s-a oferit să mă ducă la un eveniment sportiv din SUA, organizat de Asociația Veteranilor Americani Paralizați. Legiunea Britanică trimitea o echipă la competiția în scaune cu rotile a Asociației Naționale a Veteranilor, în San Diego, și mi-a propus să merg ca invitat, iar Kevin a avut bunătatea de a accepta să mă însoțească, pentru a avea grijă de mine.

Îmi amintesc mai multe evenimente din cadrul competiției. A avut loc un concurs de tir cu arcul pentru persoane în scaun cu roțile, câinii acestora fiind antrenați să meargă să le aducă înapoi săgețile, lucru util. Și am văzut un individ trimițându-și câinele să-i aducă ceva de băut, fapt care m-a impresionat. Privind retrospectiv, probabil că am urmărit mai mult câinii decât sportivii.

Am discutat puțin cu Kevin despre invaliditatea mea; se pricepea să mă facă să vorbesc și să-mi exprim grijile. Am încercat să-i explic că văd în continuare viața în alb și negru, în bine și rău și că, în esență, viața de care eram capabil de la accident încoace nu era bună. Nu era bună deloc.

El a încercat să-mi arate nenumăratele lucruri bune pe care le puteam face din scaunul cu roțile și s-a referit la viața împlinită a sportivilor pe care-i priviserăm, însă nu eram pregătit să ascult. Mă afluam categoric într-o stare de spirit a paharului pe jumătate gol – sau a paharului gol de-a binelea.

Invaliditatea mea era ca un cancer în sânul familiei: ne măcina pe toți. La Legiunea Britanică am aflat că, din nouăzeci și opt de militari căsătoriți care au suferit vătămări grave în Primul Război din Golf, căsnicia a doar cinci dintre ei a supraviețuit. Vătămrile lor erau diverse, însă ceea ce le-a distrus familia a fost latura emoțională a revenirii la viața civilă ca persoană invalidă.

Copiii noștri au fost crescuți de mama lor. Eu nu m-am ocupat de ei niciodată, nu le-am adus un pahar cu suc, nu i-am ajutat la teme, nu m-am jucat cu ei și nu mi-am asumat absolut nici o responsabilitate pentru îngrijirea lor. Aveam drept scuză faptul că-mi consumam tot timpul ca să mă îngrijesc de mine însumi, dar asta însemna că familia ca întreg nu funcționa. Am mers mai departe doar pentru că Sandra s-a ocupat de toate chestiunile practice și a făcut și imposibilul ca să rămânem împreună.

Nimeni n-ar fi învinovățit-o dacă m-ar fi părăsit.

SANDRA

O parte a problemei cu care mă confruntam în încercarea de a îmbunătăți viața noastră casnică era faptul că locuința în care trăiam era prea mică pentru doi copii care creșteau rapid și un bărbat în scaun cu roțile. M-am adresat din nou fundației caritabile Housing 21 și am întrebat dacă există vreo șansă de a ne muta într-o casă mai mare. În oraș se construiau niște case noi, cu garaj adiacent, și mă gândeam că aş putea transforma garajul într-o cameră pentru Allen, în care să poată fi departe de copii și să-și vadă de ale lui.

Am găsit o casă care mi-a plăcut și care nu fusese vândută, așa că am trimis celor de la Housing 21 detaliile, ca să văd dacă vor accepta s-o cumpere și apoi să ne-o închirieze. Au cumpănit o vreme, însă pe urmă au refuzat. Refuzul m-a supărat și m-a frustrat, fiindcă între timp ajunseseam să-mi doresc casa din toată inima.

Am încercat să obțin o ipotecă, numai că prima întrebare pe care mi-o puneau firmele de construcții era „Dumneavoastră sau soțul dumneavoastră aveți un serviciu stabil?“, iar când răspundeam că nu, îmi trânteau ușa în nas. Pensia de veteran a lui Allen era pe viață și urma să-mi fie plătită mie după moartea lui, așa că reprezenta un venit garantat, însă nimeni nu voia să ne acorde o ipotecă pe baza ei. Allen nu putea să obțină nici asigurare de viață și nu-mi plăcea să mă gândesc la implicațiile acestui lucru.

La un moment dat, Kevin, prietenul lui Allen, s-a oferit să ne împrumute banii de avans, iar constructorii casei, care nu găsiseră nici un alt cumpărător, au spus că vor reduce prețul și ne vor ajuta să obținem o ipotecă convenabilă. Totul s-a rezolvat, așa că în aprilie 1995 am împachetat și ne-am mutat în casa noastră cea nouă și frumoasă, aflată la doi pași de cea

veche. Era primul cămin care ne aparținea cu adevărat, iar eu mă simțeam în al nouălea cer.

La un an după mutarea în noua casă a sosit momentul să încep să mă gândesc la alegerea unei școli gimnaziale pentru Liam, care avea unsprezece ani. Am mers să vizitez școala generală locală, care avea 2 500 de elevi, și am fost de părere că n-ar fi potrivită pentru el. De la accidentul tatălui său, Liam devenise foarte introvertit. Nu vorbea niciodată despre ceea ce se întâmplase, dar își pierduse modelul masculin și cel mai bun partener de Lego, lucru foarte dificil pentru un băiețel. Nu plângea și nu făcea crize de furie, însă nici nu vorbea vreodată despre ceea ce simțea. Cred că a devenit foarte închis în sine fiindcă simțea că nu se poate exprima liber în casă, în preajma lui Allen, așa că a hotărât pur și simplu să-și păstreze gândurile pentru sine.

Spre deosebire de alți copii de aceeași vârstă, ai mei nu puteau să-și invite prietenii la noi acasă, să se joace, și cred că Liam a devenit cam singuratic. Când făceam cunoștință cu alți băieți de-o seamă cu el, îmi dădeam seama că aptitudinile lui sociale sunt mai puțin dezvoltate ca ale lor. Categorie, nu făcea parte din grupul copiilor „populari“.

În orice caz, m-am documentat și am decis că vreau să-l înscriu la o școală independentă din Petersfield, unde efectivul de elevi era suficient de mic pentru ca profesorii să-i acorde atenție în manieră individuală și unde terenul de joacă nu era copleșitor de aglomerat. Școala oferea locuri cu subvenție guvernamentală, dar când am dat telefon mi s-a spus că toate fuseseră deja ocupate.

– Pot să vin să vă vizitez, chiar și așa? am întrebat, doar ca să mi se ofere o șansă.

Am mers împreună cu Allen și Liam ca să avem o întrevedere de familie cu directorul, însă Liam n-a scos aproape nici o vorbă, iar când a fost invitat să aibă o conversație între patru ochi cu directorul, a refuzat categoric să rămână singur în biroul acestuia. Mai întâi a încercat să fugă, după care s-a făcut covrig și a izbucnit în plâns. Cred că atmosfera îl intimidă foarte tare. Directorul a spus:

– Nu vreau să fiu crud, dar mă tem că școala aceasta nu e potrivită pentru cineva care nu face față la presiuni.

– Da, înțeleg foarte bine, am spus. Dar mă întreb dacă-mi puteți acorda cinci minute din timpul dumneavoastră, ca să vă explic situația noastră.

Allen și Liam au fost conduși afară, iar după ce ușa s-a închis în urma lor am susținut discursul vieții mele. Miza consta în viitorul fiului meu!

I-am vorbit directorului despre accidentul lui Allen și ce însemna pentru copii să fi crescut în ultimii câțiva ani fără un tată propriu-zis, care să se implice direct, deși într-un colț al casei exista un bărbat așezat pe scaun cu roțile, care semăna perfect cu vechiul lor tată. I-am explicat că, dacă Liam e puțin imatur, asta se datorează faptului că, până la acel moment, a avut o copilărie foarte frământată. I-am spus că e inteligent, dar are nevoie de încurajare personală și că mă sperie ideea că, dacă îl înscriu la școala generală locală, va dispărea în sistem, ca un simplu număr de foaie matricolă între atâtea altele. Am vorbit și am tot vorbit, iar la urmă, când am încheiat, directorul a spus că Liam poate să vină la școală pentru o zi de probă, ca să vedem cum se adaptează.

Din fericire, se pare că ziua de probă s-a desfășurat bine, fiindcă în final, directorul nu numai că a fost de acord să-l primească pe Liam la școala sa, ci, în plus, a spus că-i va găsi un loc subvenționat suplimentar.

Presupuseserăm că după ce copiii vor intra la școală îmi voi găsi un serviciu cu jumătate de normă și că vom folosi venitul meu pentru lucruri suplimentare, cum ar fi vacanțele, dar că Allen va fi întotdeauna cel cu venitul principal. Nădărduserăm că Allen va obține încă două promovări înainte să se pensioneze și că vom avea mult mai mulți bani pentru distracție. Însă după ce am aflat cuantumul pensiei lui de veteran ne-am dat seama că o vom duce greu cu banii. Ne-ar fi fost extrem de greu să întreținem doi adolescenți până terminau facultatea și-și începeau cariera pe care și-ar fi dorit-o, dar cum puteam să-mi iau serviciu, când trebuia să-l îngrijesc pe Allen? Trebuia să ne chinuim cumva să ne descurcăm.

La un an după ce Liam a intrat în gimnaziu, a venit rândul lui Zoe. Personalitatea ei e complet diferită de a lui Liam – vorbărează foc, foarte încrezătoare în oameni și prietenoasă. La drept vorbind, e exact așa cum era Allen înainte de accident. Încrederea ei în sine a fost totuși afectată de problemele lui Allen și cei doi continuau să se certe des acasă.

Când a sosit timpul ca Zoe să intre în gimnaziu, o fundație caritabilă numită Trustul pentru Copiii din Marina Regală a intervenit pe neașteptate și i-a plătit școlarizarea la o școală de fete excelentă, Școala Regală din Haslemere. Cam o treime din fetele de acolo stau la internat, iar lui Zoe i-a plăcut atât de mult încât, doi ani mai târziu, când a împlinit paisprezece ani,

ne-a întrebat dacă-i dăm voie să stea și ea la internat pe timpul săptămânii. Eu n-aș fi vrut; am fost mereu de părere că școala cu internat îi obligă pe copii să crească prea repede, când ar trebui să li se permită să-și trăiască în continuare copilăria, și știam că-mi va fi teribil de dor de ea. Totuși, cum casa noastră era atât de înghesuită, absența ei de luna până vinerea a mai atenuat o parte din tensiunea domestică și cel puțin a pus capăt ciocnirilor ei cu Allen.

Cumva, am reușit să coexistăm de-a lungul anilor. Îmi amintesc că după întoarcerea din San Diego, Allen mi-a vorbit despre câinii însoțitori pe care-i foloseau unii sportivi cu invaliditate. Îl impresionaseră inteligența și devotamentul câinilor față de stăpânii lor și poate că felul cum vorbea despre acest lucru mi-a plantat în minte o mică sămânță. Într-o zi mi-am amintit că văzusem în ziarul local un articol despre o organizație numită „Parteneri Canini pentru Independență“, care dresa câini însoțitori pentru persoanele cu dizabilități. Articolul spunea că organizația are nevoie disperată de asistenți de dresaj pentru căței.

Am găsit numărul de telefon și am sunat, emoționată.

– Aș vrea să aflu cum să devin asistent de dresaj.

Femeia mi-a spus că există un curs de dresaj în derulare și că, dacă vreau, pot să merg chiar atunci. Mi-a dat adresa; am urcat în mașină și m-am duș glonț la sediul organizației. Într-un hambar mare, vechi, se aflau șase căței – labradori, golden retrieveri, pudeli și metiși de labrador cu pudel – împreună cu asistenții lor de dresaj și cu doi instructori. O femeie striga „Endal! Endal! Endal!“ pe un ton iritat și-mi amintesc că mi-am zis în sinea mea că e un nume stupid pentru un câine.

Am remarcat că toți câinii mai mari erau botezați cu nume care începeau cu E – Echo, Errol, Endal –, pe când numele celor mai tineri începeau cu F – Ferdy, Flame, Flynn. Cineva mi-a explicat că o dată la șase luni se formează o echipă nouă și cățeii primesc nume care încep cu următoarea literă a alfabetului. Toți purtau haina roșie de „cățel în dresaj“ cu însemnul Partenerilor Canini. Am aflat că după ce alegeau cursul și primeau haină de câine însoțitor, aceasta le dădea dreptul legal de acces în magazine și așa mai departe, conform Legii Dizabilităților. Dacă un câine poartă acea haină, trebuie să i se permită intrarea oriunde merge stăpânul lui.

După încheierea ședinței de dresaj am discutat cu instructora cățeilor, Tessa. I-am explicat situația noastră familială, iar ea a spus că e ideal că

suntem acasă pe timpul zilei și că avem copii, deoarece e bine pentru căței să se obișnuiască cu copiii. A mai spus că faptul că Allen e în cărucior cu roțile ar putea fi și el propice, fiindcă astfel cățelul se va obișnui să aibă în preajmă o persoană cu invaliditate, deși acest lucru nu e o cerință obligatorie pentru familiile cu care lucra organizația.

Mi-a explicat că asistentul ține cățelul acasă timp de paisprezece luni, timp în care trebuie să participe la ședințele săptămânale de dresaj, și că e foarte important să respecti toate tehnicile pe care le înveți și să fii strict cu dresajul cățelului acasă, pentru că acest lucru poate decide dacă acesta va ajunge să poată deveni într-o bună zi câine însoțitor. A spus că va trebui ca reprezentanții organizației să vină la noi acasă, pentru a se convinge că avem condițiile adecvate.

Zece zile mai târziu am primit un telefon.

– Ar fi posibil să venim astăzi la dumneavoastră acasă pentru analiză? Avem un cățel căruia trebuie să-i găsim altă locuință cât mai curând posibil și cred că ar fi potrivit pentru dumneavoastră.

Cei de la organizație au venit, au inspectat casa, au făcut cunoștință cu Allen și au căzut de acord că totul e în regulă, iar a doua zi ne-a fost adus un labrador auriu în vârstă de opt săptămâni, pe nume Ferdy. Era un animal vioi și copiii l-au adorat. Era primul lor câine, așa că stăteau pe jos ore întregi jucându-se cu el, tachinându-l cu o bucată de sfoară și luptându-se să-i ia câte o jucărie din gură.

Ferdy era o mare figură: umbla cu propria pernă după el, iar când obosea, se culca pe ea și trăgea un pui de somn. Zoe i-a confecționat o pernă a lui și i-a brodat numele pe ea. Îmi făcusem griji pentru cum vor reacționa iepurii pe care-i creșteam în grădină la prezența nou-venitului, dar ei și Ferdy au părut să și accepte reciproc existența în mod necondiționat.

Ceea ce învață un cățel în primele șaisprezece săptămâni e esențial. În primul rând, Ferdy a trebuit să învețe să folosească o zonă specială pentru făcut nevoile, pe care i-am creat-o în grădină. Apoi a trebuit să se obișnuiască să petreacă perioade de timp stând cuminte în coșul lui, fără să roadă, să latre sau să alerge de capul lui. Câinii însoțitori trebuie să învețe o serie de bune maniere elementare, cum ar fi să nu dea buzna pe uși în fața ta, să nu latre când nu e cazul, să șadă când li se cere, să vină când sunt strigați și să meargă frumos cu lesa lăsată lejer. Nu le poți da voie să-ți facă bucăți lino-leumul din bucătărie sau s-o ia razna cum îi taie capul în public. E esențial să nu se lase incitați din cale-afară și s-o ia la fugă pe neașteptate, într-un

mod care ar putea trage persoana invalidă din scaunul cu roțile. Trebuie să fii foarte strict cu ei, ca și cu un copil de doi-trei ani, iar rolul meu consta în a efectua dresajul de supunere.

Ca începătoare în meseria de asistent de dresaj, am făcut greșeli cu Ferdy și poate că n-am fost chiar atât de strictă cât ar fi trebuit. Dacă nu ești consecvent sută la sută cu regulile, câinii devin confuzi și nu știu ce li se cere să facă, dar Ferdy a obținut rezultate bune. Era un câine de ispravă, dornic să facă ceea ce trebuie.

Allen părea mulțumit de prezența unui câine în casă. Îi plăcea să șadă cu Ferdy în poală, ca să-l mângâie, dar a afirmat clar că nu vrea să se implice câtuși de puțin în dresaj.

Tot nu accepta că va rămâne cu dizabilitatea lui tot restul vieții, însă intrase treptat în rolul invalidului, lăsându-i pe alții să facă una sau alta pentru el și neasumându-și nici o responsabilitate. Ne certam deseori, pentru că eram de părere că ar putea face mai multe – să curețe cartofi, să spele vasele, să întindă rufele și așa mai departe –, în timp ce el era bucuros să fie slujit în toate. Începeam să mă plictisesc să fiu persoana care-l îngrijește, și nu partenera lui.

Însă odată ce am început să-l dresiez pe Ferdy, mi-am găsit un nou obiect al atenției. Abia așteptam ședința săptămânală de dresaj și petreceam mult timp lucrând cu el, încercând să mă asigur că știe toate tehnicile în avans, ca să strălucească în fața instructorilor. Eram atât de entuziasată încât n-a trecut mult timp și Tessa m-a întrebat dacă mi-ar plăcea să devin instructor adjunct. Apoi cei de la Partenerii Canini m-au întrebat dacă sunt pregătită să vorbesc la diferite evenimente locale, ca să-i ajut să recruteze mai mulți asistenți de dresaj.

– E ușor, mi-a spus Tessa. N-ai altceva de făcut decât să povestești cum e să fii asistent de dresaj și să răspunzi la întrebări cât de bine poți.

Am fost de acord să încerc și am constatat că, de fapt, nu era greu deloc, pentru că vorbeam despre un subiect care mă pasiona. Ieșirile din casă și implicarea în munca de caritate îmi aduceau o mare ușurare.

ALLEN

La început, când Ferdy a sosit în casa noastră, nu i-am acordat mare atenție. În trecut îmi plăcuseră câinii – mama creștea Yorkshire terieri, iar bunicul ținea labradori –, însă era imposibil să devin asistent de dresaj, fiindcă nu puteam să am grijă nici măcar de mine însumi, darămite să-mi asum responsabilitatea unui câine.

Într-o zi, în octombrie 1997, cam la o lună după ce Sandra a început să meargă la Partenerii Canini, microbuzul de dimineață care trebuia să mă ducă la centrul de îngrijire peste zi n-a venit. Am așteptat, dar nici urmă de microbuz, iar Sandra începea să-și piardă răbdarea.

– Azi am ședința de dresaj și n-am de gând s-o ratez din cauza ta!

M-a urcat în mașină și m-a dus la fostul șopron pentru găini pe care organizația Partenerii Canini îl folosea drept sediu. M-am dus într-un colț, simțindu-mă iritat de agitația și de zgomotul puternic din încăpăre. Câțiva oameni mi-au strigat „Bună ziua!“, iar o femeie pe nume Tessa a venit să încerce să mă determine să mă implic în activitatea lor.

– Bate din palme și vezi dacă poți determina un cățel să vină la dumneata, mi-a sugerat ea.

Am clătinat din cap, am mârâit ceva enervat, iar ea s-a retras și m-a lăsat în pace.

Ședința de dresaj a început. Au fost așezate pe jos niște castroane, iar câinii au trebuit să meargă unul câte unul, să-și ia fiecare castronul și să-l ducă la asistentul său de dresaj.

În castroane se aflau mici recompense gustoase, însă câinii trebuiau să aștepte să li se dea permisiunea de a le mânca. În scurt timp mi-am pierdut interesul; stăteam încruntat, enervat pe șoferul microbuzului, care uitase să

vină să mă ia. Nu-mi plăcea în mod deosebit centrul de îngrijire peste zi, dar îmi plăcea rutina mea.

Am observat cu coada ochiului că un labrador auriu se tot întorcea ca să se uite la mine, iar la un moment dat s-a desprins din grup și a venit spre mine. Vedeam că șchiopătează puțin, însă nu simțeam pic de compasiune. El putea măcar să șchiopăteze; eu unul nu mai puteam să fac nici măcar atât.

Apropiindu-se de mine, a aplecat capul, a luat un obiect de pe podea și l-a depus în poala mea, după care m-a privit în ochi, dând din coadă, așteptând evident o reacție.

Nici măcar nu m-am uitat să văd ce-mi adusese. Câinele ăsta nu-și dădea seama că vreau să fiu lăsat în pace?

Căteii erau obișnuiți să primească o răsplată când efectuau corect o sarcină, așa că labradorul a părut mirat văzând că nu primește nimic de la mine. S-a uitat în jur și a observat niște rafturi aranjate astfel încât să semene cu cele din supermarket, cu diferite produse: conserve de supă, pâine, biscuiți, cereale.

Labradorul s-a dus la un raft, a luat un produs, mi l-a adus și mi l-a lăsat în poală. M-a privit iarăși, așteptând o laudă, numai că eu tot n-am reacționat. „Lasă-mă în pace, zău!“ îmi spuneam. „Du-te și lasă-mă!“

Însă cățelul nu voia să renunțe. S-a întors la rafturi și a luat încă un produs; am început să-l privesc. Ușoara iritare s-a transformat în amuzament când el mi-a lăsat o conservă de supă în poală, după care s-a întors imediat să plece ca să aducă încă ceva.

Îmi captivase atenția cum alerga de colo-colo și aducea mereu alimente; mi le așeza pe toate în poală, până când m-am trezit cu un morman uriaș, în echilibru precar. În cele din urmă m-am uitat în jos: imaginea tuturor acelor produse care se clătinau, pe punctul de a se nărui, era ilară. M-am trezit că buzele mi se întind într-un zâmbet pentru prima oară într-un veac. Mișcarea neobișnuită m-a făcut să mă doară mușchii feței.

– Bravo! am șoptit.

Doi ochi mari, căprui, au privit cu entuziasm într-ai mei. „Ce câine frumos!“ mi-am spus. Avea un cap mare, de urs de pluș, și o expresie foarte blândă.

– Frumosule ce ești!

– Văd că ai făcut cunoștință cu Endal, a spus o femeie. Cred că te place.

Mi-a întins mâna.

– Judith Turner. Sunt „părintele“ lui Endal.

După o șovăială, i-am strâns mâna, făcând un pachet din poala mea să cadă pe jos.

– Allen Parton, am bâlbâit intimidat – îmi detestam din toată inima bâlbâiala.

Femeia a dus toate produsele din poala mea înapoi pe raft, iar eu am profitat de ocazie ca să mă aplec și să-l scarpin pe Endal pe burtă, pe sub haina roșie de câine însoțitor. Mă privea cu niște ochi atât de fericiți și de plini de încredere încât am simțit că se răsuțește ceva în mine. Era cu ade-vărat cel mai frumos câine din câți întâlnisem și felul în care mă alesese, fără nici o încurajare, era înduioșător.

Am început s-o întreb pe Sandra dacă pot s-o însoțesc mai des la Partenerii Canini. De fiecare dată când soseam, Endal apărea în fugă ca să mă vadă și mă privea cu ochii lui mari, de lângă scaunul meu cu rotile, și bănuiesc că și eu îl căutam din priviri. Acasă am început să-i acord mai multă atenție lui Ferdy, testându-i abilitățile pe care trebuia să le învețe, cum ar fi să ridice obiecte de pe podea și să mi le aducă. Am ajuns în punctul în care Sandra mi-a spus:

– Allen, va trebui s-o lași mai moale cu Ferdy! Eu sunt instructoarea lui și cea de la care primește comenzile, dar acum începe să te asculte pe tine!

Ca să fiu sincer, acest lucru m-a încântat în sinea mea, însă nu mi-am dat seama că periclitam dresaajul lui Ferdy. Trebuie să existe o singură persoană la comandă, iar aceasta trebuie să fie dresorul, adică Sandra, numai că în stadiul respectiv, Ferdy părea să creadă că e în slujba mea. În cele din urmă, Tessa a hotărât că Ferdy va trebui să fie dat altcuiva.

Și ea, și Sandra m-au întrebat dacă aș vrea un câine însoțitor propriu, însă am susținut morțiș că nu. Nu voiam să fiu etichetat drept „invalid“. Nu credeam că am nevoie de un câine care să mă ajute în vreun fel. Sandra a încercat să mă convingă.

– Allen, gândește-te la plusul de libertate pe care l-ai obține astfel! Ai putea să mergi în oraș și să intri în magazine fără să-ți faci griji că ai putea fi dărâmat când cobori din mașină. Ar însemna că poți rămâne acasă singur dacă n-ai chef să mergi la centrul de îngrijire peste zi.

La vremea respectivă nu puteam fi lăsat singur, fiindcă reprezentam un pericol pentru mine însumi. Dădeam drumul la aragaz și uitam de el, astfel că o rafală mai puternică de vânt putea să provoace un incendiu care să

ardă casa din temelii. Dacă se întâmpla să cad din scaun și să mă lovesc la cap, puteam rămâne pe jos ore întregi până se întorcea Sandra acasă.

– Iar dacă ai scăpa un obiect și n-ai putea ajunge la el, câinele ți l-ar aduce, astfel că n-ar trebui să depinzi tot timpul de mine sau de copii, a încheiat ea.

Deși toate aceste argumente erau ispititoare, am continuat să mă împotrivesc, agățându-mă de speranța că într-o bună zi îmi voi reveni complet. Creierul meu se va vindeca, voi putea merge și vorbi fluent și-mi voi recăpăta memoria, ca nouă.

– Nu vreau un câine! m-am răstit.

– Dar dacă l-ai putea avea pe Endal ca animal de companie? a sugerat ea într-o zi. Se poate să nu treacă examenele ca să devină câine însoțitor, din cauza problemelor cu laba dreaptă din față, însă e un câine inteligent și va avea nevoie de un cămin.

Am șovăit.

– Și cu Ferdy cum rămâne?

– Ferdy va fi dat altcuiva, iar eu iau alt cățel la dresaj – Gracie, o feme-lă golden retriever de șaisprezece săptămâni. Problema e că se poate să se întâmple din nou același lucru și Gracie să creadă că lucrează pentru tine, nu pentru mine, dacă n-ai câinele tău. Așa că, dacă l-ai lua pe Endal, ne-ai face tuturor un serviciu. El și Gracie ar fi aduși în casă simultan, așa că nu va exista o ierarhie dinainte stabilită. Ce zici?

În dimineața zilei de 28 februarie 1998 ne-am întâlnit cu Judith Turner în parcare centrului de dresaj, ca să-l luăm pe Endal.

Plângea fără să se poată opri și-mi aduc aminte că m-am uitat la ea și m-am întrebat ce problemă are. Încă aveam dificultăți cu înțelegerea sentimentelor altora.

Judith Turner mi-a povestit câte ceva despre originea și copilăria lui Endal.

– E rasă pură. Bunicul lui a fost unul dintre labradorii cu cele mai excepționale rezultate la campionatul internațional canin de la Crufts, dar Endal e rezultatul unei împerecheri accidentale între tată și fiică, în canisă – singurul pui supraviețuitor din serie.

Înăbușindu-și lacrimile, a enumerat câteva din lucrurile care-i plăceau.

– Agreează grozav o bucățică de brânză împreună cu cina. Îi place să doarmă cu ursulețul lui de pluș (mi-a înmănat o creatură zdrențăroasă și mi-

rositoare) și e foarte iubitor. Îi place teribil de mult să lingă – eu îmi pierd mereu cerceii în felul ăsta.

Mi-a spus că e un câțel inteligent, care învață cu ușurință și-i place să reflecteze și să rezolve probleme de unul singur și că înțelege în bună măsură limbaul oamenilor.

– Ar putea să doarmă dus, dar dacă spui „Cred că o să fac curând o plimbare“, te trezești că e lângă tine cât ai clipi din ochi. E un mare sentimental, a oftat ea, cu lacrimile curgându-i pe obraji. Te rog, ai grijă de el!

Judith l-a mai îmbrățișat o dată pe Endal, după care Sandra l-a urcat în mașina noastră și i-a dat lui Judith lesa lui Ferdy, fiindcă se stabilise că acesta își va finaliza dresajul cu ea.

L-am văzut pe Endal că mă privește cu o expresie inteligentă în ochi, de parcă ar fi știut deja ce se petrece și ar fi fost pregătit. Voia să mă îngrijească. Fusesse crescut ca să aibă grijă de oameni în scaun cu rotile, iar acum era pregătit să înceapă.

Nu mi-am dat seama însă că Endal avea ambiții mult mai mari.

Nu eram sigur că voi fi în stare să mă îngrijesc de un câțel, dar Endal mi-a ușurat sarcina. Judith îmi dăduse micul castron din care-și mânca masa de seară, iar la ora mesei îl lua de pe podeaua bucătăriei și mi-l aducea. Dacă mergeam să ne plimbăm, îi legam lesa de scaunul meu, iar el mergea ascultător lângă mine. Chiar dacă-i dădeam drumul din lesă, nu se îndepărta niciodată prea mult și stătea mereu cu ochii pe mine, în caz că sosea timpul să ne întoarcem acasă. În perioada de început, el îmi arăta ce să fac, în loc să-i arăt eu.

Poate că Endal a reușit să mă facă să rezonerez pe plan afectiv pentru că avea probleme de sănătate, cum aveam și eu. Înainte de sosirea lui simțeam doar un fel de amorțeală, dar el a deschis poarta, prin mici acțiuni care mă făceau fericit. Prima oară când i-am aruncat mingea și mi-a adus-o înapoi am știut că între noi există o legătură care nu necesită comunicare. Îmi plăcea când își punea labele din față pe genunchii mei, ca să-l pot îmbrățișa. Se deschidea spre mine, iar eu n-aveam altceva de făcut decât să răspund.

Din acel punct, dresajul lui Endal a fost un lucru pe care l-am făcut instinctiv. Așezam câte un obiect pe podea și-i spuneam „Uite! Uite!“, după care îi ceream să mi-l aducă. Uneori repetam manevra, ascunzând obiectul. El părea să știe intuitiv ce vreau, așa că n-am urmat nici o tehnică formală de dresaj. Dar îi ofeream o recompensă gustoasă doar atunci când executa

corect o comandă. Dacă Endal îmi aducea obiectul, lăsându-l însă lângă scaunul meu, atât nu ajungea. Puneam iarăși obiectul pe podea, iar el trebuia să tot încerce, până când mi-l așeza drept în poală, și atunci își primea recompensa.

În zilele în care șchiopăta rău era „în afara serviciului“, dar chiar și așa, se ținea pe lângă scaunul meu, ca să vadă cum mă poate ajuta. Cât timp stătea treaz nu-și lua nici o clipă ochii de la mine, ci era mereu vigilent la ceea ce aș fi putut avea nevoie, și devotamentul acesta era înduioșător. Experiența acelor prime luni n-are cum să fi fost prea recompensatoare pentru el, fiindcă vorbeam rareori, așa că nu avea parte de laude și de interacțiune.

Într-o zi stăteam picior peste picior – îmi ridicasem cu mâinile piciorul drept peste cel stâng. Imediat ce a observat, Endal a dat buzna la mine și mi-a împins cu botul piciorul drept, readucându-l în poziția obișnuită, pentru că, din punctul lui de vedere, așa trebuia să fie. E important ca un câine însoțitor să-ți poată ridica membrele înapoi pe scaunul cu roțile dacă-ți scapă, iar Endal hotărâse că poziția mea cu picioarele încrucișate nu-i pare în regulă, așa că a remediat problema.

L-am testat punând iarăși picior peste picior, iar el mi-a împins iarăși cu botul piciorul la locul lui. Ori de câte ori încrucișam picioarele, el le readucea în poziția obișnuită. Perseverența lui și devotamentul față de datorie mă făceau să râd.

Cu altă ocazie, aflându-mă la parterul casei, mi-am frecat bărbia și mi-am dat seama că am uitat să mă bărbieresc în dimineața aceea. Am decis s-o rog pe Sandra sau pe unul dintre copii să meargă sus și să mi aducă aparatul electric de ras, ca să pot remedia situația rapid, dar aveam unul din prea frecventele goluri de memorie și nu-mi puteam aminti cuvintele „aparat de ras“. Înjurând în sinea mea, îmi tot pipăiam bărbia, sperând ca asta să-mi stimuleze memoria.

Endal mă urmărea; dintr-odată a sărit în picioare, a ieșit în fugă și a urcat la etaj, de unde s-a întors cu aparatul de ras, dându-i drumul în poala mea.

„Sfinte Sisoe!“ mi-am zis, prea uluit pe moment ca să-mi aduc aminte să-l răsplătesc cu ceva gustos. „Asta a fost extraordinar!“

I-am relatat Sandrei întâmplarea, care a surprins-o și pe ea, pentru că, evident, descifrarea limbajului meu improvizat prin semne nu era un lucru pe care Endal să-l fi deprins în timpul dresajului. O îngrijora ca nu cumva

să încerce să facă prea multe, lucru care i-ar fi putut spori problema cu laba dreaptă, dar nu lua în calcul entuziasmul lui Endal.

Endal a învățat rapid și alte semne inventate de mine, ajungând în scurt timp să-mi aducă pălăria dacă-mi loveam ușor cu palma creștetul, haina dacă-mi loveam ușor partea stângă a pieptului, haina lui de „cățel în dresaj” dacă făceam același gest pe partea dreaptă a pieptului și mănușile pentru manevrat roțile căruciorului dacă-mi atingeam mâinile.

Țineam atârnat de spatele căruciorului un rucsac în care puneam orice obiect de care aș fi putut avea nevoie, numai că lipsa senzațiilor pe partea dreaptă a corpului însemna că atunci când mă întindeam și mă răsuceam ca să bag mâna în rucsac, nu-mi dădeam seama niciodată ce ating cu degetele. Aș fi putut la fel de bine să le cufund într-un castron cu gelatină. Am petrecut câțva timp dresându-l pe Endal să scoată obiecte din rucsac, lucru care m-a ajutat enorm: îmi putea da portnononeul, cheile, mănușile, șapca sau telefonul mobil, răspunzând fie la comenzi rostite, fie la limbajul semnelor.

Când dormeam, Endal mă veghea, deschizând un ochi din când în când, ca să se convingă că sunt tot în pat. Uneori se întâmpla să am spasme care-mi făceau picioarele să lovească cu putere; când se întâmpla asta, mergeam să dorm la parter, pe canapea, ca să n-o deranjez pe Sandra. Endal mă urma și-și găsea un loc în camera de zi, ca să nu mă scape din ochi nici o clipă – chiar dacă-i plăcea să doarmă la etaj. Era la datorie non-stop și nici n-ar fi conceput să mă dezamăgească.

Dimineața, imediat ce vedea vreun semn cum că mă trezesc, sărea în pat ca să mă lingă pe față. Dacă aveam chef să lenevesc, rămâneam cu ochii închiși, numai că Endal părea să-și dea seama de fiecare dată dacă sunt treaz sau nu: era imposibil de păcălit. Pe urmă îmi aducea lângă pat scaunul cu rotile, folosind o mică frânghie legată de el. Când mergeam la baie ridica pentru mine colacul WC-ului – dar Sandra se plângea că, mascul tipic, nu-l coboară la loc niciodată.

Uneori îmi aducea hainele ca să mă îmbrac, iar când coboram la parter, în bucătărie, îmi aducea cutia cu cereale din bufet, folosindu-se de funia legată de mânerul ușii respective ca s-o deschidă. În scurt timp, aproape toate obiectele din casa noastră au ajuns să aibă câte o mică frânghie legată de ele. În clipa când poștașul strecura corespondența prin fanta ușii, Endal dădea fuga în hol ca s-o ridice și să mi-o aducă.

Era foarte bun la mersul pe lângă cărucior când ieșeam din casă. Avea

un simț excelent al traficului și se așeza la marginea trotuarului ca să mă împiedice să iau o hotărâre greșită și să încerc să traversez când veneau mașini. O singură dată m-am îndoit de capacitățile lui, când s-a oprit la jumătatea traversării unei străzi ca să ridice ceva de pe asfalt.

– Haide! am șuierat trăgând de lesă, îngrijorat că ar putea să vină o mașină.

Când am ajuns pe trotuarul celălalt, Endal mi-a lăsat în poală o mone-dă de o liră. O văzuse pe jos și se gândise că e genul de obiect pe care ar trebui să-l ridice și să mi-l dea. La drept vorbind, întâmplarea a fost unul din primele indicii că am un câine care nu numai că se supune necondiționat, ci mai și gândește independent.

L-am învățat și câteva lucruri distractive. Lătra dacă i spuneam „Lătră!”, se rostogolea pe jos când făceam un cerc cu degetul în aer și mă pupa pe gură dacă-i ceream. Alți câini ar putea reuși să dea laba dacă li se oferă o răsplată gustoasă; Endal însă făcea orice-i ceream doar de plăcere (nu că ar refuza vreodată recompensa, desigur!).

Relația cu Endal a devenit punctul focal al zilelor mele. Voiam să fiu cu el tot timpul, mângâindu-l, jucându-mă cu el sau testându-i abilitățile. Era centrul vieții mele.

– Ești bine dispus, a remarcat Sandra când s-a întors de la Partenerii Canini într-o zi, cam la două luni după sosirea lui Endal în casa noastră. Cu ce te-ai îndeletnicit?

– Uite! am spus și i-am arătat cum se rostogolește Endal la cerere.

A răs și i-a chemat pe Liam și pe Zoe ca să vadă. Endal a repetat bucuros reprezentația și-n scurt timp i-a făcut pe toți trei să râdă. Avea un instinct înăscut de bufon și părea să-i placă să aibă public.

– Ce-ar fi să faci cursul de dresaj la Partenerii Canini și să înveți toate abilitățile avansate? m-a întrebat Sandra. Sunt sigură că Endal ar lua examenul.

Mi s-a părut o idee bună, așa că în mai 1988 m-am înscris să urmez cursul. Acesta dura de regulă două săptămâni, însă eu a trebuit să-l urmez doar o săptămână, fiindcă știam deja toate aspectele elementare legate de îngrijire și hrănire.

Lucrurile pe care Endal a trebuit să le facă în cadrul cursului erau ușoare: să meargă pe lângă cărucior, să recupereze obiecte, să vină când îl cheamă. Unul dintre teste presupunea să-ți înveți câinele o abilitate nouă. În

cazul nostru, aceasta a fost intrarea și ieșirea dintr-o încăpere. Endal trebuia să-mi deschidă ușa ca să intru, iar apoi s-o tragă ca s-o închidă în urma mea. Clanța ușii avea legată de ea o sfoară, ca să-i ușureze sarcina. Nu mai făcuse acest lucru niciodată și, dintr-un motiv sau altul, a împins ușa, închizând-o și rămânând în cameră. Era încă foarte tânăr, iar sarcina era greu de depris.

Am încercat de mai multe ori, numai că Endal închidea de fiecare dată ușa rămânând în cameră, drept care am născocit un plan. Când am ieșit din cameră, mi-am lăsat batista să cadă pe jos, așa că m-a urmat ca să ridice batista, după care a putut să închidă ușa din afară. Examinatorii a u văzut ce am făcut, dar ne-au lăsat în pace.

În cadrul altei părți a examenului, Endal și cu mine am fost urmăriți în secret în timp ce ne deplasam prin Chichester, confruntându-se cu diferite probleme. Una dintre ele consta în urcarea și coborârea dintr-un lift în magazinul Marks & Spencer. Endal și cu mine mai fuseserăm acolo, iar el descoperise cumva că atunci când voiam să urcăm, putea să oprească închiderea ușii liftului băgându-și botul în micul fascicul laser de la nivelul podelei. Imediat ce a făcut asta, ușile s-au deschis din nou.

Se mai prinsese și că, în cazul acestui lift anume, la nivelul podelei exista puțină sticlă reflectorizantă și că, dacă o atingea cu nasul, liftul era chemat de la alt etaj fără ca eu să trebuiască să apăs pe buton. Cred că acest lucru i-a impresionat în mod deosebit pe instructorii care ne observau la momentul respectiv.

A trebuit să-i cer lui Endal să se culce pe trotuar în fața magazinului și să mă aștepte, eu mergând după colțul clădirii și dispărând din raza lui vizuală. Examinatorii ascunși în mulțime l-au supravegheat ca să se convingă că rămâne culcat, în ciuda tuturor cumpărătorilor care forfoteau pe lângă el, iar Endal s-a descurcat de minune.

Am luat amândoi examenul cu brio și m-am simțit foarte mândru de Endal. Era prima oară când aveam o realizare cât de mică de la întoarcerea din Războiul din Golf. Îmi plăcea nespus independența pe care o dobândisem, simțeam că nu mai sunt o povară chiar atât de mare pentru Sandra și, cu ajutorul lui Endal, reușeam chiar să fac ceva treburi prin casă, contribuind astfel la bunul mers al căminului.

După absolvirea cursului de dresaj avansat, Endal și cu mine am început s-o însoțim pe Sandra la evenimentele în cadrul cărora vorbea pentru a

promova activitatea Partenerilor Canini și să facem mici demonstrații ale abilităților lui – ridica obiecte, îmi descrișa picioarele sau își aducea castronul pentru mâncare. Într-o bună zi eram la o sărbătoare publică; Endal executase salturi și-și etalase capacitățile, numai că dintr-odată a început să șchiopăteze foarte tare.

Sandra l-a dus în brațe la mașină și am mers cu el direct la veterinar, care a spus că are nevoie de odihnă deplină timp de mai multe săptămâni. Fără salturi, fără urcatul scărilor, fără plimbări – doar odihnă la pat forțată. Ușor de spus, greu de făcut! Întorși acasă, Endal nu înceta să umble peste tot după mine. Noaptea l-am închis în bucătărie, iar el și-a făcut cunoscut protestul devenind foarte obraznic. A sărit pe blatul de lucru, a scos dintr-un dulap o cutie cu hrană pentru iepuri și s-a apucat s-o mănânce, împrăștiind-o peste tot. Sandra și cu mine am socotit că a reușit să îngurgiteze cam două kilograme și jumătate, fiindcă tot ce a eliminat în următoarele două săptămâni arăta ca un baton de cereale dietetic!

Altă dată, fiind lăsat singur în bucătărie, a răsturnat coșul de gunoi cu capac batant și a rămas cu capul înțepenit în capac, lucru care ar fi putut să fie foarte periculos. În esență, protesta la ideea de odihnă și trecea printr-o criză de revoltă. Problema era că avea nevoie de odihnă deplină pentru ca labelle lui să revină la normal, așa că a trebuit să acceptăm, fără tragere de inimă, să-l ducem o vreme în canisa organizației caritabile.

Acolo era ținut într-un țarc mic, cu un covoraș de cauciuc pe podea. Fără spațiu de alergat, era ca un urs lovit la cap. Nu pricepea de ce-i fac una ca asta și zăcea acolo scâncind și sfâșindu-și bucăți covorașul de cauciuc. Nu-i poți explica unui câine de optsprezece luni că ceea ce faci e spre binele lui.

Îmi aduc aminte că în perioada petrecută de el la canisă am mers cu Sandra la o ceremonie de absolvire în cadrul căreia mai mulți câini au devenit oficial câini însoțitori, și mi-era un dor teribil de Endal. Simțeam o durere în piept, atât de dor îmi era de el. M-am retras iarăși în mine și n-am vrut să vorbesc cu nimeni și nici să mă implic în eveniment. Era ca și cum ar fi fost smulsă o parte din mine. Nu-mi dădusem seama cât de importantă devenise pentru mine tovărășia lui!

După două săptămâni, Heather, unul dintre managerii centrului de dressaj, l-a dus pe Endal la veterinar pentru control și apoi a trecut pe la noi ca să-mi dea verdictul.

– Mă tem că veștile sunt proaste, Allen. Starea lui Endal nu s-a îmbună-

tăjit deloc și nu știm ce să facem. Se poate să aibă toată viața problema asta la articulația labei, ceea ce ar însemna că nu poate să lucreze cu normă întreagă.

Asta m-a umplut de frică. Eram eu însumi olog, nu puteam să am un câine șchiop! Dacă trebuia să redevin prizonier în propria-mi casă pentru că-l îngrijeam pe el, asta n-ar fi făcut decât să-mi inhibe recuperarea. Aveam nevoie de un câine pe care să-l pot duce la cumpărături, care să-mi sporească mobilitatea și independența, nu să mi le reducă.

– Atunci ia-l înapoi! am spus scurt, întorcându-mă cu spatele la ea. Nu-l vreau!

Am simțit că mi se contractă gâtul și că-mi vine să plâng, dar eram prea încăpățânat ca să mă răzgândesc. Mi-am împins scaunul afară din cameră și am închis ușa.

SANDRA

Toți angajații de la Partenerii Canini speraseră că Allen îl va cere pe Endal. Când era pui existaseră îndoieli că Endal va lua examenul pentru a deveni câine însoțitor cu normă întreagă, fiindcă avea o afecțiune numită osteocondrită, OCD, la articulațiile cotului de la labele din față. Asta înseamnă că pe măsură ce câinele se dezvoltă, cartilajul nu se transformă în os, așa cum ar trebui, ceea ce provoacă inflamarea articulației și șchiopătat intermitent.

Endal n-ar fi putut să lucreze pentru o persoană fără suficientă forță în partea superioară a corpului, pentru că o astfel de persoană ar fi avut nevoie de un câine capabil să sară pe labele din spate ca să-i aducă una sau alta. Allen a avut tot timpul o forță excelentă în trunchi și brațe, așa că ne-am gândit că el și Endal se potrivesc. În plus, lăsând orice alte considerente la o parte, între ei părea să existe o atracție puternică. De îndată ce Allen apărea la o ședință de dresaj, Endal pleca de lângă Judith și mergea să-l vadă. Exista categoric o scânteie între ei.

Când Allen l-a dus pe Endal ca să urmeze cursul de dresaj avansat mi-am făcut griji că va fi morocănos și pretențios cu angajații, așa cum era cu mine acasă, dar aceștia mi-au spus că se poartă bine. La început însă a fost cam arogant, crezând că le știe pe toate, așa că într-o zi i-au dat o lecție „furându-l” pe Endal de lângă el.

– N-a explodat când ați făcut asta? am întrebat. Dacă aș face așa ceva acasă, și-ar ieși din minți.

– Nu, a primit lecția cu bună dispoziție.

Am rămas uluită auzind asta. Nu-mi puteam închipui că, fiind obiectul unei glume, nu s-ar răsti la nimeni, dar se părea că-și recapătă capacitatea

de a face haz de el însuși. Acela a fost unul din momentele când chiar am simțit că lucrurile se schimbă în bine. Gândindu-mă mai mult, mi-am dat seama că devenise mai vesel și acasă. De câteva ori se întâmplase să râdem împreună, motivul fiind de obicei ceva legat de câini.

Când Endal a început să șchiopăteze rău, incidentul a produs o involuție uriașă. La întoarcerea lui de la canisă știam că există în continuare un semn de întrebare în legătură cu forma lui fizică, dar auzind de la Heather că Allen refuză să-l reprimească m-am amărât foarte tare. Nu-mi venea să cred! Avusesem impresia că Allen chiar ținea la câine.

– Poate că legătura dintre ei nu e atât de puternică pe cât am crezut? a sugerat Heather.

– Ba este! am insistat, apoi m-am gândit mai bine. Singura rezervă pe care Allen și-a exprimat-o în fața mea a fost aceea că Endal nu e câinele *lui*. E îngrijorat că dacă se întâmplă ceva rău, de exemplu dacă Endal ajunge atât de șchiop încât să nu mai poată lucra, veți veni să-l luați.

Toți câinii Partenerilor Canini se aflau în proprietatea organizației caritabile, nu a persoanelor pentru care lucrau.

– Îl putem liniști în privința asta. Sunt sigură că putem cădea de acord că Endal e al lui atât cât îl vrea.

– Asta ar putea să schimbe lucrurile, am spus. Lasă pe mine.

Am așteptat până când ne-am băgat în pat în seara aceea.

– Ce-i cu aiureala asta pe care am auzit-o, că refuzi să-l iei pe Endal înapoi?

– E șchiop! Nu mă mai poate ajuta.

Allen era mohorât și știam că, în dispoziția asta, poate fi foarte încăpățânat.

– Încetează să mai fii atât de egoist! am strigat la el. Încearcă măcar o dată să te gândești la altcineva în afară de tine! Câinele acela are nevoie de tine și a făcut foarte multe pentru tine, iar tu ești pregătit să renunți la tot așa, pur și simplu!

– Nu pot să am un câine șchiop, a mormăit el.

– De ce nu? De ce să nu-i dai lui Endal o șansă de a se face bine? Ce te sperie atât de tare?

El n-a spus nimic.

– Dacă-ți faci griji că Partenerii Canini ar putea să ți-l ia, asta nu-i o problemă. Cei de acolo au spus că Endal poate fi câinele tău pe viață, indiferent dacă e în stare să lucreze sau nu.

Allen a rămas tăcut.

– Gândește-te bine, Allen. Câinele acela n-a cerut să aibă probleme cu articulațiile, așa cum nici tu n-ai cerut să te alegi cu creierul vătămat într-un accident de mașină.

N-a replicat nimic, dar mi-am dat seama că a rămas treaz multă vreme și am sperat că se gândește la ceea ce-i spuseseam.

A doua zi dimineață nu l-am ajutat să coboare din pat. L-am lăsat să-și tragă singur scaunul cu roțile lângă pat, să-și ia singur hainele și apoi să se întindă ca să-și scoată singur cerealele din bufet. Voiam să-și aducă aminte cu cât e mai grea viața lui fără un câine. În timp ce mâncam, Allen a spus încet:

– Cred că vin cu tine la centrul de dresaj.

Imediat ce am sosit, l-am văzut că se uită după Endal.

– Unde e? a întrebat-o el pe Heather.

– Endal? L-am dus înapoi la canisă.

– M-am răzgândit. Crezi că-l pot primi înapoi, te rog?

A spus chiar „te rog“! Îmi venea să dau cu pumnul în aer, atât de triumfătoare mă simțeam. Heather a zâmbit.

– Sigur că poți.

I-a explicat apoi că organizația e bucuroasă ca Endal să rămână cu el, ca animal de companie, în caz că se întâmpla ce era mai rău și n-ar mai fi putut să lucreze, după care au plecat să discute amândoi. În ziua aceea, ceva mai târziu, l-am luat pe Endal și l-am adus din nou acasă.

În primele câteva zile i-am urmărit cu atenție și am observat că Allen se poartă foarte afectuos cu Endal, îmbrățișându-l, mângâindu-l și acordându-i permanent atenție. La drept vorbind, îmi făcea plăcere să-i văd astfel. Uneori, când trăiești împreună cu cineva, poate să treacă un timp până să devii conștient că persoana aceea se schimbă – deși cineva care o vede mai rar ar putea să remarce imediat –, dar simțeam categoric că Allen e mai fericit decât îl văzusem în toată perioada de după accident. Mai fericit și un tovarăș mai puțin dificil.

Endal îi era complet devotat lui Allen și foarte atent să-i aducă orice avea nevoie. Se întâmpla ca Allen să nu-și poată aminti un cuvânt și să folosească în schimb limbajul semnelor; unii câini ar fi renunțat în situația asta, dar Endal încerca și tot încerca, până când se dumirea ce i se cere. Nu renunța niciodată. Unii câini ridică un creion de pe podea o dată, de două ori, poate de trei ori, după care își zic: „Nu mai ridic chestia aia încă o

dată!“ Endal continua s-o facă atât timp cât Allen continua să lase creionul să cadă, chiar dacă ar fi făcut-o de o sută de ori. Era de o consecvență absolută și întru totul demn de încredere.

Când plecam și-l lăsam pe Allen acasă cu Endal, știam că e în siguranță. Dacă se întâmpla ceva, de exemplu dacă Allen ar fi căzut de pe scaun, Endal ar fi alertat imediat vecinii. Dacă mergeau la cumpărături împreună, Endal avea un simț excelent al traficului și-l împiedica să iasă cu căruciorul în calea mașinilor. Faptul că puteam să-l las singur fără să-mi fac griji m-a eliberat de o grijă uriașă. Deși Allen a încetat să mai meargă la centrul Horizon după ce a avut un cățel de îngrijit, tot aveam mai multă libertate.

Allen și Endal erau prieteni la cataramă, concentrați cu desăvârșire unul asupra celuilalt. Formau împreună un adevărat club al băieților, și era unul exclusivist: Endal nu prea voia să accepte comenzi de la mine, după cum, evident, nu voia nici Allen. Mi se părea ciudat să-mi văd soțul apropiindu-se atât de tare de altă ființă, cu un fel de apropiere pe care n-o avea față de mine, dar n-am fost geloasă nici o clipă. Sentimentul meu dominant era ușurarea pentru că perspectiva mentală a lui Allen devenea mult mai sănătoasă. Pentru prima oară în șapte ani lungi, simțeam o undă de optimism.

ALLEN

După problema lui Endal cu șchiopătatul a trebuit s-o luăm cu binișorul când s-a întors să stea cu mine. Nu putea să alerge după minge și n-avea voie să sară pe labele din spate. În prima zi a avut voie să facă doar o plimbare de un minut, apoi două minute, apoi trei, și au trecut câteva luni până când a putut să iasă din casă și să meargă cu mine prin magazine. Era deosebit de important să-i ținem greutatea sub control, așa că l-am trecut pe o dietă strictă și era cântărit o dată pe săptămână. Promisem instrucțiuni clare ca, dacă depășea treizeci și unu de kilograme, să-i dau porții mai mici până când îi revenea greutatea la normal.

Chiar și obligat să nu iasă din casă, Endal era un companion foarte receptiv și am început să jucăm împreună o mulțime de jocuri. Îi plăcea foarte mult Kong, o jucărie din cauciuc tare, legată cu o sfoară, înăuntrul căreia puneam un biscuit. O scutura și o învârtea ca și cum ar fi fost o sălbăticiune pe care ar fi vrut s-o imobilizeze, după care rodea la ea până când ajungea la răsplata gustoasă din mijloc. Dacă prindeam jucăria sau încercam să i-o smulg din gură, fugea cu ea prin cameră înainte s-o aducă înapoi.

Alt joc care-i plăcea era de-a ascunselea. Dacă el era în grădină, mă strecuram pe furiș în casă și-mi găseam o ascunzătoare – lucru deloc ușor cu un scaun cu rotile, într-o casă mică – și apoi așteptam să vină în goană să mă găsească. Asta nu-i lua niciodată mult, iar când dădea cu ochii de mine nu mai putea de bucurie și lătra fericit. Am început să mă ascund în spatele tufișurilor când mergeam la plimbare, însă de fiecare dată mă găsea în mai puțin de treizeci de secunde.

La început, Endal n-a avut voie să urce scările, din cauza labelor din

față șchioape, dar dacă-l lăsam la parter era atât de nefericit încât am cedat și-l lăsam să urce, doar seara, la culcare. Culcușul lui se afla în dormitorul nostru, chiar lângă jumătatea mea de pat, și consta dintr-o pilotă XXL împăturită de câteva ori și băgată într-o față de plapumă de o singură persoană, peste care se afla o pernă pentru câini mare și mirositoare. Poziția lui de somn preferată era pe spate, cu labele cât mai depărtate. Îmi plăcea să-l privesc când se mișca prin somn, în toiul unui vis de câine – că aleargă după vreo vietate, probabil.

Când era fără lesă în aer liber, Endal pornea în fugă să încerce să prindă orice pasăre, veveriță sau pisică pe care o zărea, dar era atât de bine dresat încât dacă-i strigam „Stop!“, se oprea imediat. Când era în lesă îi simțeam încordarea dacă observa un animal mic, dar niciodată nu trăgea prea tare, riscând să cad din scaun.

Îi plăcea să mănânce excrementele de pisică pe care le găsea când ne plimbam și, cum un expert în câini mi-a spus că sunt pline de proteine și bune pentru câini, nu-l opream, chiar dacă după aceea respirația lui mirosea oribil. Și, la fel ca majoritatea labradorilor pe care i-am cunoscut, îi plăcea la nebunie să se rostogolească în excremente de vulpe și să-și impregneze toată blana cu acel miros. Pesemne că, în lumea câinilor, asta e Chanel 5!

Endal simte mirosul unui biscuit de la cincizeci de pași. La centrul de dresaj al Partenerilor Canini obișnuia să adulmece mereu în jurul unui dulap vechi dintr-un colț și ne-am dumirit de ce abia când, într-o zi, dulapul a fost mutat și am găsit sub el un rest prăpădit de biscuit. Îi simțea mirosul și asta-l sâcăia grozav, până când, într-un final, a putut să-l revendice.

Nu fura niciodată mâncare: era prea bine dresat pentru așa ceva. Singura dată când Endal a fost cu adevărat obraznic a fost când l-am dus la plimbare pe malul unui lac din vecinătate. A plonjat imediat în apă și, cu toate că l-am tot strigat, i-am oferit recompense gustoase, iar după o vreme am început să strig furios la el, n-a ieșit din lac decât după mai multe ore. Adora înotul! A fost singura dată când m-a abandonat în afara casei, însă m-am gândit că înotul ar putea fi prielnic pentru articulațiile lui, așa că, după acest incident, îl lăsam de regulă să înoate ori de câte ori ne aflam în apropierea unei ape adecvate.

Treptat, pe parcursul unui an, am observat că Endal șchiopătează tot mai puțin, apoi aproape deloc. Odată ce medicul veterinar l-a declarat recuperat, a putut să înceapă să mă însoțească la evenimente de promovare a

organizației caritabile. Îi plăcea mereu să umble și să cunoască oameni, mai ales copii, iar eu mă bucuram de întreruperile din rutina mea obișnuită.

Începeam să fim cunoscuți în Clanfield. Când mergeam în magazinul alimentar, îi arătam lui Endal produsele pe care le voiam, iar el le lua de pe raft, spre uimirea celorlalți clienți. Farmacia nu avea la acea vreme rampă pentru cărucioare cu roțile, așa că așteptam afară în timp ce Endal intra ca să mi ia medicamentele cu rețetă. La poștă putea să bage scrisorile în cutia poștală sau să împingă formularele în tava rotativă de sub panoul de sticlă securizată. Iar dacă, în drum spre casă, ne opream la bar pentru o bere, Endal sărea, puneua etichete pe bar și-i dădea barmanului portmoneul meu, ca acesta să poată scoate banii pe care-i datoram.

Înainte de accident nu învățasem să conduc mașina, iar după aceea nici nu s-a pus problema, din cauza vătămarilor cerebrale pe care le suferisem, dar după ce autobuzele locale au fost prevăzute cu rampă pentru cărucioare cu roțile, am putut să mă deplasez cu ele. Endal îmi ducea portmoneul la șofer, ca acesta să scoată din el costul biletului, după care Endal rupea biletul și mi-l aducea, împreună cu portmoneul, în timp ce eu îmi parcam scaunul în spațiul special.

Prezența lui Endal mi-a crescut încrederea în mine în tot felul de privințe. În afară de jucatul cu el, îmi petreceam cea mai mare parte din timp învățând funcții noi pe computer. Din curiozitate, m-am hotărât să-l demontez și să mă dumiresc cum funcționează. În esență, computerul e doar o cutie mecanică, cu o sursă de alimentare și o mulțime de microcipuri, și mă fascinează așa cum mă fascinau jocurile Lego când eram mic.

Într-o zi am văzut într-o revistă de computere o reclamă la o carcasă pe care o puteai cumpăra ca să-ți construiești singur computerul în ea. Am comandat-o prin poștă și am cumpărat-o, iar când a sosit, am ascuns-o în garaj. Treptat am ajuns să cumpăr și alte componente, ascunzându-le pe toate de Sandra. Îmi făcusem obiceiul să dispar în garaj și m-am apucat să le asamblez, deducând modul corect prin încercare și eroare. La început n-aveam monitor, așa că n-am putut vedea dacă funcționează corespunzător, însă beculuțele s-au aprins și părea să emită zgomotele corecte. Endal a lătrat, ca pentru a mă felicita.

Mi-am amintit că unul dintre foștii mei șefi din marină spunea „Împarte problema în segmente”. Așa procedezi în inginerie. Dacă semnalul e recepțat, dar dispozitivul nu funcționează, cercetezi următorul segment de cablu,

folosești logica pentru a găsi eventualele defecte și înaintezi încetul cu încetul. Mi-a luat ceva timp, dar în cele din urmă mi-am făcut computerul să funcționeze, singur. Momentul în care am conectat totul, am pornit computerul și ecranul s-a trezit la viață a fost un moment de mare mândrie.

În martie 1999 l-am dus pe Endal la campionatul internațional de la Crufts, unde Sandra și cu mine participam la discuții și demonstrații la standul Partenerilor Canini. Începeam să vorbesc ceva mai mult la aceste evenimente, dar în primă instanță aveam foarte mari emoții. Știam că pot vorbi destul de fluent, însă nu puteam memora un discurs și, cum nu-mi aminteam ce spuseseam cu două minute mai devreme, exista riscul real de a mă repeta. Ceea ce oamenii voiau cu adevărat să vadă era Endal demonstrându-și abilitățile: împingându-mi piciorul cu botul la loc pe sprijinitorul scaunului când cădea, ridicând obiectele scăpate de mine și așa mai departe.

După ce competiția de la Crufts s-a terminat și toată lumea strângea și se pregătea de plecare, Endal și cu mine ne-am dus pe arena principală ca să tragem o porție de joacă. Pe marginea acesteia se aflau câțiva spectatori când am început să ne jucăm cu Kong. Ne-am luptat ca să punem stăpânire pe jucărie, Endal a fugit în jurul arenei cu ea, după care mi-a adus-o înapoi, ca să tragem iarăși de ea. Ne lărgiserăm limbajul semnelor, așa că, dacă făceam rotocoale cu degetul în aer, el se rostogolea de trei sau de patru ori, și răspundea la semnale cu mâna pentru „Sezi“, „Așteaptă“, „Vino“ și așa mai departe, chiar și când mă aflam la oarecare depărtare.

I-am făcut semn lui Endal să alerge din nou în jurul arenei și a pornit; spre marea mea uimire, i-am auzit pe privitori aplaudând. Nu-mi dădusem seama că existau oameni care ne urmăreau joaca, dar aceștia râdeau de pozele lui Endal și păreau uluiți de acest câine care înțelegea limbajul semnelor. Aflat în partea opusă a arenei, i-am făcut semn lui Endal să se rostogolească iarăși, și s-a conformat. Nu semăna câtuși de puțin cu câinele șchiop de acum un an. Era jucăuș, inteligent și un actor înăscut.

În timp ce plecam, am strecurat jucăria lui Endal în rucsacul de pe spesteaza scaunului meu, știind că va băga imediat capul în rucsac ca s-o scoată. Și într-adevăr, în timp ce mă îndepărtam, Endal l-a scos pe Kong și publicul a izbucnit în râs.

Pe când mă întorceam la standul Partenerilor Canini ca s-o găsesc pe Sandra, un oficial de la Crufts a venit în grabă și mi s-a prezentat.

- Ați făcut o demonstrație fantastică! a remarcat el.
- N-a fost o demonstrație, ne jucam doar.
- Mă întrebam dacă ați vrea să veniți și să repetați anul viitor ceea ce ați făcut, ca demonstrație? Oamenilor le-ar plăcea grozav să vă privească.

Ce puteam să spun? Solicitarea mă încânta la culme.

Câinele acesta readucea tot mai mult amuzamentul și bucuria în viața mea. Câinii nu te judecă niciodată, așa că, dacă într-o dimineață mă trezeam iritat, în timp ce Sandra se răstea la rândul ei la mine și ieșea ca vije-lia din cameră, Endal era nesfârșit de răbdător și de înțelegător. Dacă eram deprimat, mi se urca în brațe pentru o porție de alint. Dacă mi se bloca sca-unul, încerca să îndepărteze din cale obstacolele. Era gata oricând să ridice de jos obiectele pe care le scăpam. Din clipa în care a intrat în viața mea, mi-a dăruit dragostea necondiționată și nelimitată care-i lumina chipul blând.

SANDRA

Am format încă de la început o echipă bună la demonstrațiile publice ale Partenerilor Canini. Eu eram cea „serioasă“, care făcea cunoscute datele concrete, iar Allen și Endal erau actorii de comedie. Mă simțeam bine la aceste evenimente și-mi dădeam seama că și Allen se simte bine. Interacționa cu oameni din public, uitând să se mai rușineze de bâlbâiala lui – deși, ascultându-l cu atenție, mi-am dat seama că se bâlbâia tot mai puțin. Am observat și că spasmele lui deveneau tot mai rare.

Treptat, Allen a ajuns să vorbească tot mai mult la strângerile de fonduri în scopuri caritabile. Într-o zi m-am dat la o parte și l-am ascultat în timp ce-i vorbea unei persoane din public, la una din demonstrațiile noastre. Descria întâmplarea când Endal i-a adunat un morman de obiecte în poală, la centrul de dresaj, și mi-am dat seama că nu se bâlbâie deloc și că n-a uitat nici un cuvânt. În plus, îi zâmbea femeii care pusese întrebarea și se comporta ca o ființă umană normală, sociabilă. Am simțit cum mi se face pielea ca de găină în timp ce ascultam. În felul cum povestea îl vedeam pe bărbatul prietenos și vorbăreț de care mă îndrăgostisem – bărbatul pe care credeam că l-am pierdut pentru totdeauna.

Dacă logopezii nu reușiseră să-l ajute să vorbească limpede, în propoziții, de-a lungul celor șapte ani de la accident, se părea în schimb că relația care se dezvoltase între el și Endal îi sporise dorința de a comunica și, cumva, îi ajutase creierul să refacă o legătură care lipsise. Asta e singura explicație pe care o pot găsi, iar medicii nu mi-au putut oferi nici o altă mai bună.

Putând să vorbească mai clar, Allen a reînceput să interacționeze cu lumea. Stătea de vorbă cu oamenii pe care îi întâlneam și cu toate că încă se

mai întâmpla să fie lipsit de tact și aspru, voioșia înăscută, care lipsise în ultimii șapte ani, i-a revenit. Firește, golurile uriașe din memoria lui tot nu fuseseră umplute și continua să uite numele unor oameni pe care-i știa de ani buni, dar simțeam o schimbare imensă, reală, în perspectiva lui mentală asupra vieții.

Existau câteva mici semne cum că începe să se gândească la copii și la mine și să-i pese de toate amintirile despre noi pe care le-au pierdut. Îmi puneam întrebări despre cele petrecute la nunta noastră, despre nașterea copiilor și despre cum fuseseră când erau mici, iar faptul că începea să i pese din nou m-a făcut să reîncep să mă îndrăgostesc de el. Nu-mi pierdusem nici o clipă dragostea pentru bărbatul care fusese, iar când am recunoscut din nou acea persoană în el, sentimentele m-au potopit.

La sosirea lui Endal în casa noastră, Allen era foarte serios și lipsit de simțul umorului, dar treptat, la cursurile de dresaj, a reînvățat să râdă de el însuși – și să încerce să-i facă și pe alții să râdă. Vechile glume au reapărut treptat și, împreună cu ele, micile farse.

Într-o zi, în timp ce pregăteam cina în bucătărie, Allen a intrat pe scau-nul cu roțile, având în mână un săpun și m-a întrebat, întinzându-l spre mine:

– Ți se pare că miroase ciudat?

M-am aplecat să miros săpunul, iar el l-a împins în sus, astfel că m-am ales cu săpun pe nas. Mi-am adus aminte de prima oară când mi-a făcut această farsă, în 1982, când începuserăm să ieșim împreună. Am izbucnit în râs și m-am întors repede cu spatele, ca să nu-mi vadă lacrimile.

Pentru mine, unul din cele mai bune lucruri era faptul că Allen reîncepea să se apropie de copii, jucându-se împreună cu căteii. Deși Endal primea comenzi numai de la el, Liam și Zoe se prăpădeau de râs privindu-l cum execută toate abilitățile pe care le deprinsese și chiuiau de încântare ori de câte ori lătra la cerere sau se rostogolea la îndemnul lui Allen.

Endal avea din naștere o gamă întreagă de lătrături, iar Allen îl învățase să le folosească la cerere. Un expert mi-a spus o dată că un câine obișnuit are numai opt tipare vocale diferite, însă Endal avea cel puțin douăzeci, fiecare cu altă semnificație.

Există un lătrat slab, pe care-l folosea cu copiii – un lătrat moale și blând care-i face pe oameni să râdă fiindcă sună ciudat, venind de la un câine atât de mare. Mai există lătratul lui de „Salut!”, care-i surprinde pe oameni de fiecare dată: dacă i spui lui Endal „Salut!”, el îți răspunde cu un fel

de „uuf“. Mai are lătratul care spune „Te iubesc“, lătratul care spune „Schimbă postul la TV“ și lătratul care spune „Îmi mai dai o delicatessă?“. Mai există un „ruf!“ mai puternic și mai impunător, un chelălăit ca de câine de vânătoare, un lătrat sonor, din toate puterile și încă multe altele.

Dacă Allen spunea „Blând!“, Endal lătra cu lătratul pentru copii, care era aproape ca o tuse; dacă-i spunea „Lătră tare!“, îl folosea pe cel mai sonor, și avea comenzi pentru majoritatea celor intermediare. Allen îl învățase, de asemenea, să latre ori de câte ori se închina paharul în sănătatea reginei, doar așa, ca distracție la petreceri!

Cam în această perioadă, Roger, bunicul lui Allen, a fost internat în spital. Avea nouăzeci și unu de ani și era foarte vivace, dar într-o seară a căzut în baie, fracturându-și femurul, și după aceea a făcut insuficiență renală. Allen fusese foarte apropiat de acest bunic, tatăl mamei lui, care fusese un personaj important în copilăria sa după ce tatăl lui îi părăsise – dar nu avea nici o amintire despre el de dinaintea accidentului. Îl cunoștea doar ca pe un bătrân vîoi pe care-l vizitam ocazional.

Am mers să-l vedem pe Roger la spital, dar până să ajungem, el intrase în comă și în jurul patului se adunaseră mai mulți membri ai familiei, pentru că sfârșitul se afla aproape. Dacă Allen și-ar fi amintit de apropierea dintre el și bunic în perioada copilăriei sale, probabil că ar fi fost foarte amărât. Așa însă, a înșeninat atmosfera grupului, propunând să comandăm bere și pizza. Toți erau flămânzi, așa că au fost de acord, și am stat în jurul patului bătrânului într-o atmosferă aproape festivă, mîncînd pizza. Poate suna ciudat, dar exact asta și-ar fi dorit Roger. Avea un uimitor simț al umorului – probabil că de la el îl moștenise și Allen pe al lui – și cred că scena din jurul patului de spital l-ar fi amuzat.

Felul cum a abordat Allen situația în seara aceea m-a încântat grozav. Nu putea să rezoneze la durerea resimțită de ceilalți, dar a perceput-o și a respectat-o. N-a făcut absolut nici un comentariu necuvenit. Mi-am amintit de vremurile de demult, cele urâte, când a refuzat să vină la înmormîntarea micuței Alice. Păream să fi străbătut cale lungă de atunci. Nu-și recăpătase memoria, însă privea în jur, nu se mai concentra doar asupra sieși și învăța să fie mai atent cu alții.

Mă simțeam mai relaxată și mai fericită acasă, iar activitatea pe care o desfășuram la Partenerii Canini îmi înșenina și ea starea de spirit. Pe lângă faptul că ajutam la instruirea grupurilor de asistenți de dresaj și a câinilor

lor, am început să mă implic în dresajul avansat, care era efectuat când câinii aveau între paisprezece și optsprezece luni.

Câinii deprindeau abilități menite să salveze viața, adaptate la persoana de care urmau să aibă grijă. De exemplu, erau dresați să meargă după ajutor dacă persoana făcea o criză de epilepsie, mai ales să scoată dopul căzii din baie în caz că și pierdea cunoștința. Dacă, în timpul dresajului, ne întindeam pe jos cu ochii închiși, trebuiau să meargă să găsească alt instructor, să se așeze în fața lui și să latre sau chiar să-l prindă de haine, ca să-l tragă spre victima care avea nevoie de ajutor. Înainte îi învățam să șadă în fața persoanei alese să ajute, să latre și să-i dea cu laba pe picior, dar am renunțat după ce un câine a rănit genunchiul unui dresor în timpul unei demonstrații, devenind un pic prea entuziast!

În fiecare zi, la întoarcerea acasă, îi povesteam lui Allen ce-am mai făcut, iar el era curios, puneă o mulțime de întrebări și asculta cu adevărat răspunsurile. Era minunat să-mi dau seama că avem acest nou interes împărtășit! Dacă pe parcursul zilei se întâmpla ceva care mă tulbura, Allen mă asculta și părea să-i pese. Ca urmare, mă simțeam mai puțin singură decât înainte. Relația noastră începea să semene cu o prietenie, deși încă nu redevenise căsnicie.

Gracie trecuse examenul de dresaj avansat și plecase să locuiască împreună cu un consilier regal în scaun cu rotile, alături de care duce o viață foarte selectă, de celebritate, frecventând ocazional cercuri regale.

După ea am avut timp de șase luni o cățelușă pe nume Indie, iar apoi am luat un golden retriever pe nume Ikea, care a suferit o deteriorare a sistemului imunitar în urma unei infecții intestinale. Nu era suficient de puternic ca să devină câine însoțitor, dar în loc să lăsăm să fie eutanasiat, l-am adoptat ca animal de companie.

Treptat am ajuns să fac tot mai multă muncă de voluntariat pentru Partenerii Canini, iar când m-au întrebat dacă aș vrea un serviciu plătit, cu normă întreagă, la ei, am fost în al nouălea cer. Avea să fie un serviciu de luni până vineri, de la nouă dimineața la cinci după-amiaza, cu concedii decențe și o săptămână întreagă liberă între Crăciun și Anul Nou. Mi se potrivea perfect!

Ca angajată, am învățat cum să aleg, dintr-o serie de căței, pe cel care va deveni un bun câine însoțitor. Căutam un cățel care să nu fie chiar atât de îndrăzneț încât să plece de capul lui și să facă ce-i place, dar suficient de încrezător în sine încât să nu intre în panică la cel mai mic zgomot.

Ca să le testăm reacțiile, începeam prin a duce cățeei, unul câte unul, într-un loc unde nu mai fuseseră niciodată. Îi îmbrățișam scurt, după care îi așezam într-un colț și fugeam să ne ascundem. Unii căței rămâneau unde-i lăsam, deveneau foarte neliniștiți și chiar începeau să scâncească. Alții se ridicau imediat și o rupeau la fugă, la nimereală, fără să le pese de faptul că au fost lăsați singuri. Cei care ne interesau erau aceia care ședeau locului o vreme, după care se ridicau și începeau să caute în imediata lor vecinătate, încercând să găsească persoana care i-a adus acolo.

După aproximativ un minut mergeam la cățel și băteam cu putere din palme, ca să vedem cum reacționează. Unii ne ignorau, alții se apropiau de noi circumspecți, iar alții erau în culmea încântării să ne revadă și se apropiau, încercând să ne sară în poală ca să ne salute.

În timp ce mă cufundam în noul și minunatul meu serviciu, Allen devenea absorbit de solicitările de a participa la evenimente de caritate, așa că la vremea cinei aveam mereu de discutat o mulțime de noutăți. Într-o zi mi-am spus că reîncepem să ne plăcem reciproc. Nu mai vedeam pe fața lui expresia aceea de iritare și de ură pură. Ne certam mai puțin și discutam mult mai mult.

ALLEN

Endal avea un apetit incredibil de a învăța deprinderi noi, ca să mă ajute. Într-o zi m-am dus să scot bani de la un bancomat. Treaba era un pic cam delicată, fiindcă soarele bătea pe ecran, așa că am introdus cardul, iar apoi a trebuit să-mi mut scaunul, în așa fel încât să umbresc tastatura și să pot introduce codul PIN. Aparatul mi-a scuipat cardul înapoi până să apuc să mă mut iarăși în poziția corectă ca să ajung la el; fără să i se ceară, Endal a sărit, a prins cardul în gură, s-a întors și mi l-a dat.

– Măi să fie! Bravo! am spus, oferindu-i o recompensă gustoasă din buzunar.

Firește, văzând că isprava i-a adus o recompensă, Endal a fost dornic să-și repete noua abilitate. Când banii au ieșit din fantă, a sărit să-l ia înainte de a apuca să-l opresc. I-am luat de la el cam neliniștit, sperând că dinții lui n-au deteriorat bancnotele, dar n-ar fi trebuit să-mi fac griji. De regulă era foarte blând când lua obiecte pentru mine și cel mai rău lucru care se putea întâmpla era ca obiectele să fie puțin umezite de saliva lui.

Endal era în culmea încântării fiindcă găsisese o nouă modalitate de a mă ajuta, așa că bancomatul a intrat în rutina noastră ori de câte ori ieșeam în oraș. M-am gândit să văd dacă poate să meargă un pas mai departe, astfel că într-o zi, când am ajuns la bancomat, am pus cardul în poziția corectă în gura lui Endal, iar el a sărit și a încercat să-l introducă în fantă. A fost nevoie de puțin efort și de un mic ajutor din partea mea până să-l împingă și aparatul să-l aspire pentru procesare, dar după aceea, Endal a devenit expert la plasarea cardului meu în tot felul de bancomate, indiferent dacă fanta corespunzătoare se afla pe lateral sau pe partea frontală.

Într-o zi, în vara anului 1999, scoteam bani de la un bancomat din Ha-

vant. Eu eram de-acum relativ blazat în privința acestei acțiuni, fiindcă Endal o executa de fiecare dată perfect. Introducea cardul în fantă, aștepta până introduceam PIN-ul, după care recupera cardul și banii și mi le dădea, primind în schimb o recompensă gustoasă. În timp ce băgam banii în portmoneu, am simțit o mână pe umăr și o voce de bărbat a spus:

– Scuzați-mă, chiar l-am văzut pe câinele dumneavoastră folosind bancomatul?!

– Da. O face mereu.

Mi-am întors scaunul cu fața spre bărbat. Acesta mi-a spus:

– Sunt reporter la *News of the World*. M-ar interesa să public un articol despre asta, dar mă întreb dacă ați vrea să vă puneți câinele să mai execute o dată acțiunea, ca să fac o fotografie.

– Sigur, de ce nu? am spus ridicând din umeri.

Endal a executat manevra impecabil, chiar stând nemișcat cu cardul în gură, în dreptul fantei, ca ziaristul să poată face fotografia dorită. Ziaristul ne-a pus câteva întrebări despre relația noastră, după care ne-a mulțumit călduros și ne-a spus că articolul va fi publicat duminica următoare.

Am cumpărat ziarul și la pagina cinci am găsit articolul despre noi. Mi-a făcut plăcere și m-am bucurat că Endal are parte de recunoaștere pentru că e atât de aparte.

Cam o lună mai târziu am primit o scrisoare care spunea că revista *Dogs Today* vrea să-l fotografieze pe Endal pentru un calendar pe care-l producea pentru noul mileniu. Presupun că cei de la revistă aflaseră despre noi prin intermediul articolului din *News of the World*. Scrisoarea spunea că, din cei doisprezece câini pe care-i vor fotografia, vor alege unul care să fie „Câinele Mileniului” pentru revistă.

Sandra, copiii și cu mine am stat la un hotel din Slough, cu Endal, în noaptea dinaintea ședinței foto pentru revistă. A doua zi, în studioul fotografului, m-am simțit ușor dezamăgit când s-a decis că Endal n-are nevoie de nici o procedură de înfrumusețare, fiind frumos așa cum era. Endal s-a arătat foarte cooperant și a făcut tot ce i s-a cerut.

După ședința foto urma să se facă anunțul privind câinele ales să fie Câinele Mileniului. Nu acordasem prea mare atenție acelei părți a scrisorii; eram bucuros doar că Endal va fi prezent în calendar. Dar o femeie a venit la noi și ne-a spus că Endal va fi Câinele Mileniului și nu mi-a venit să cred!

Am fost și mai uluit când am fost anunțați că există un premiu în valoare de cinci sute de lire sterline, însă am spus imediat că banii vor merge la

Partenerii Canini. Endal era câinele lor, iar eu n-aveam nici o intenție de a profita de pe urma lui.

Au apărut mai mulți cameramani și ziariști cu carnete de însemnări, reportofoane și microfoane și toți strigau: „Unde-i Endal?” „Cum te simți să fii Câinele Mileniului?” „Putem să vă facem o fotografie împreună?” și „Ui-tați-vă încoace, vă rog!”. Simțeam că Endal merită toate astea.

Pe urmă am fost invitați la un interviu la GMTV, cu Eamonn Holmes și Fiona Phillips. Toți cei de la centrul de dresaj al Partenerilor Canini au sărit în sus de bucurie și ne-au cerut să obținem autografele celor doi, ceea ce am și făcut. Nu-mi amintesc prea multe despre acea primă apariție la TV. Sandra a vorbit cel mai mult, eu răspunzând doar la câteva întrebări scurte, așa cum procedam și la prezentările Partenerilor Canini. Endal stătea cu un aer înțelept pe canapea, privind cu mult interes toate camerele de filmat și pe sunetiști umblând încoace și-ncolo grăbiți, cu microfoane. A lătrat la cerere și s-a comportat impecabil.

Cei din conducerea organizației Partenerii Canini au fost în culmea încântării datorită premiului pentru Câinele Mileniului și a publicității generate de el. La scurt timp după aceea m-au invitat să devin mandatar al organizației caritabile, lucru care mi-a stimulat incredibil de mult încrederea în mine însumi, încă afectată de deznodământul serviciului meu de la *Collingwood*. Poate că exista o muncă utilă pe care o puteam face, în ciuda memoriei mele deficitare, a capacităților cognitive vătămate și a picioarelor inerte. Poate că, totuși, încă nu eram de aruncat la fiare vechi! Am hotărât să mă dedic străngerii de fonduri pentru organizație cât de bine pot, folosind profilul mediatic al lui Endal, dacă se dovedea util.

O echipă de filmare japoneză ne-a vizitat acasă. Aflaseră că la Partenerii Canini, câinii sunt învățați să deschidă mașina de spălat și să scoată rufe, așa că m-au întrebat dacă-l pot face pe Endal să demonstreze manevra. Asta era o deprindere pe care nu i-o predasem niciodată, așa că eram puțin îngrijorat, dar am spus că putem încerca.

I-am pus lui Endal haina, eu am demonstrat deschiderea ușii mașinii de spălat și scoaterea hainelor, după care i-am cerut lui Endal s-o facă.

Spre uluirea mea, s-a dus drept la mașina de spălat, a deschis ușa, a tras rufe într-un coș plasat chiar sub ușă, după care a împins ușa, a închis-o și apoi s-a întors la mine ca să-și primească recompensa.

– Parcă ați spus că nu știe să facă asta! a exclamat cameramanul.

– Nu credeam că știe...

Eram la fel de uimit ca și ei.

– Totuși, a fost puțin cam prea rapid, au spus ei. Credeți că i puteți cere să repete manevra, ca să putem filma totul?

Endal s-a supus bucuros și a scos rufele de mai multe ori, închizând și deschizând ușa cu ușurință.

Viața mea părea să fi trecut de la nefericire și deprimare la mândrie și împlinire în doar doi ani. Acolo unde psihologii, terapeuții și medicii eșuasera cu toții, un labrador foarte talentat îmi transformase lumea și făcuse ca viața mea să merite din nou să fie trăită.

Am învățat să călătoresc cu trenul ca să merg la Londra, pentru a participa la numeroasele întâlniri cu presa. Fiecare nouă călătorie pe care reușeam s-o fac îmi dădea un plus de încredere în mine. Fără Endal n-aș fi putut în nici un caz să merg și știam că mă va proteja.

Într-o seară întunecoasă, după o zi de filmări la un studio din Londra, ne întorceam spre stația de metrou Waterloo, când din umbră a ieșit un bărbat care a pornit spre mine. L-am văzut cum se uită la rucsacul meu, în trecere. A ajuns până la capătul străzii, după care s-a răsucit pe călcâie și s-a întors spre noi. Am luat rucsacul de pe speteaza scaunului, l-am strâns la piept și am început să manevrez roțile mai iute. Strada pe care ne aflam era pustie, așa că m-am îndreptat, cu inima bătând cu putere, spre o șosea aflată la distanță de câteva cvartale, pe care vedeam circulație.

Pe neașteptate, Endal s-a întors spre bărbat și a început să latre mai tare decât îl auzisem vreodată. Acesta s-a oprit, iar Endal a înaintat spre el, continuând să latre frenetic. Am început să-mi fac griji că individul ar putea scoate un cuțit, dar, după o clipă de ezitare, el s-a întors și a plecat rapid. N-am nici o îndoială că, fără Endal, aș fi fost jefuit.

Ne făcea plăcere de fiecare dată călătoria anuală la campionatul de la Crufts, care avea loc la Centrul Național de Conferințe din Birmingham, dar în 2001, competiția a fost amânată din cauza izbucnirii unei epizootii, care a afectat zonele rurale în primele luni ale acelui an. Competiția a avut loc abia în mai, iar Sandra era prea ocupată cu munca pentru a ne însoți. Câtuși de puțin descurajați, Endal și cu mine am plecat cu echipa Partenerilor Canini, ca să-i ajutăm la stand.

Aceasta era a patra participare a noastră la Crufts, așa că aveam de-a-

cum micile noastre rutine și locuri în care ne plăcea să ne relaxăm. Existau în apropierea centrului de presă o saltea pe care ne puteam întinde ca să ne odihnim și mici petice de iarbă unde-l duceam pe Endal. „E indicat să faci acum!“, îi spuneam, iar el, ascultător, își golea vezica. Ne-am luat camera într-un motel care accepta câini, aproape de centrul de conferințe, și în prima seară, pe 24 mai, am luat cina împreună cu câțiva colegi.

După cină, am ieșit din restaurant și am pornit să traversăm parcare, îndreptându-ne spre camera noastră. Începea să se întunece și dintr-un bar din apropiere se auzea zarva unei petreceri. Dintr-odată, am auzit cum pornește un motor de mașină; o clipă mai târziu, mașina a ieșit cu spatele din locul de parcare, dând drept peste noi. În fracțiunea de secundă în care mi-am dat seama ce se întâmplă am încercat să-l împing pe Endal din calea vehiculului, dar mașina mi-a lovit scaunul și m-a răsturnat pe asfalt.

Cred că mi-am pierdut cunoștința scurtă vreme, din cauza căderii. Știu ce s-a întâmplat mai departe doar pentru că totul a fost filmat de camerele de luat vederi ale sistemului cu circuit închis.

Deși mașina îl izbise cu putere, Endal a trecut la acțiune ca fulgerul. În primul rând m-a prins de haină cu dinții și m-a tras pe o parte, în poziția de recuperare. Apoi a luat pătura care fusese pe scaunul meu și m-a învelit cu ea. În cădere scăpasem telefonul mobil, care ajunsese sub mașină, dar Endal l-a găsit și mi l-a pus lângă cap. Văzând că nu încep să vorbesc la telefon imediat, și-a dat seama că e nevoie de mai mult ajutor, a dat fuga peste drum, în bar, lătrând ca nebunul ca să atragă atenția.

Între timp îmi revenisem în simțiri, dar eram năucit. Nu sunt sigur ce făcea șoferul mașinii, însă cred că era foarte șocat. Oricum, Endal a fost cel care a determinat pe cineva să cheme o ambulanță, după care s-a întors și a așteptat lângă mine până la sosirea ajutoarelor. Am încercat să-i vorbesc, ca să-i arăt că sunt teafăr, dar cred că vocea îmi tremura foarte tare. M-am uitat în jur și am văzut că scaunul meu era îndoit rău acolo unde trecuse peste el roata mașinii. Aveam noroc că nu trecuse și peste mine!

A apărut o ambulanță; sanitarii m-au consultat pe loc, în parcare, după care m-au pus pe o targă și m-au introdus în vehicul. Endal a urcat imediat pe rampă, după mine. Când am ajuns la urgențe, o asistentă a încercat să-l împiedice pe Endal să intre în separeul unde stăteam și așteptam să fiu examinat, însă el nici n-a vrut să audă. S-a proptit lângă mine, la un pas de capul meu, de unde putea să vadă tot ce se petrecea, și a refuzat să se clin-tească de acolo.

Între timp se făcuse unu dimineața și în separeul învecinat un copil plângea tare, cu suspine. „Bietul copil!“ mi-am spus. „Mă întreb ce caută aici la ora asta din noapte.“

Pe neașteptate, Endal și-a băgat botul pe sub perdeaua care ne despărțea și a scos capul pe partea cealaltă. Plânsul s-a oprit imediat.

– O, e un cățel aici! a rostit uimit copilul.

Imaginea marelui labrador auriu a părut să-l liniștească, fiindcă n-a reînceput să plângă.

A venit un medic care m-a examinat ca să vadă dacă am vreo comoție cerebrală sau vreun os rupt, dar singura vătămare cu care mă alesesem erau niște vânătăi urâte pe partea dreaptă a corpului. Scaunul cu roțile însă era terminat. Din fericire, aveam cu mine un scaun electric, care stătea la încărcat la motel, așa că aveam să mă pot mișca.

În primele ore ale dimineții am fost dus înapoi în camera mea. Am sunat-o pe Sandra ca s-o anunț că sunt teafăr, iar ea a fost foarte ușurată să mă audă, fiindcă o sunase deja cineva și o înștiințase de accident. A doua zi, un veterinar l-a consultat pe Endal și a spus că n-are nimic. Incidentul fusese un șoc, dar, în ceea ce mă privea, se terminase.

Eram atât de mândru de Endal, încât voiam să vorbesc lumii întregi despre el. Îmi aduc aminte că o dată ne-am întâlnit cu o echipă de filmare la stația de metrou Waterloo, ca să-l filmeze cum deschide și închide ușile metroului, urcă și coboară din taxiuri și așa mai departe. La vremea prânzului s-au oferit să mă ducă la un restaurant, dar am spus:

– La drept vorbind, asta n-ar fi prea distractiv pentru Endal. La ora asta are nevoie să redevină un simplu câine.

Așa că, în locul prânzului luxos, ne-am dus în Hyde Park, ca să-l lăsăm să alerge după veverițe în timp ce noi ședeam pe o bancă, mâncând sendvișuri. Regizorul l-a urmărit o vreme, apoi a spus:

– E foarte drăguț! Ar trebui să încercăm să-l filmăm puțin pe Endal alergând așa.

S-au ridicat în picioare ca să discute unde să filmeze, iar Endal a venit, crezând că e chemat din nou la datorie.

– Cam bate vântul, a spus sunetistul întorcându-se spre asistentul lui. Scoți, te rog, microfonul cel mare din geanta mea?

Înainte ca asistentul să apuce să se miște, Endal s-a dus la geantă, a băgat botul înăuntru și a scos microfonul cel mare și lănos. Au rămas cu toții

amuțiți de uimire; eram și eu surprins. Mai devreme observasem că pe Endal îl interesa microfonul, poate pentru că era gri și lănos, ca un animal mic, așa că presupun că i-a prins din zbor denumirea. Țsta e Endal: un câine cu mintea mereu în priză.

Când îmi petreceam noaptea departe de casă, puteam să stau la hotel cu toată încrederea, știind că Endal se va îngriji de mine și mă va feri de pericole. Dacă adormeam fără să sting luminile și să trag draperiile, o făcea el. Se descurca și cu comutatoarele acționate prin tragere, și cu cele acționate prin apăsare și nu aștepta să i se ceară; se gândea ce trebuie făcut și acționa pur și simplu. Fără el n-aș fi avut curajul să stau singur în altă parte decât acasă.

Când organizația Partenerii Canini a vrut să se extindă și în zona Yorkshire, compania de electricitate Yorkshire a fost de acord s-o sponsorizeze, cu condiția să beneficieze de mult sprijin local. Endal și cu mine am mers acolo ca să facem cât mai cunoscut profilul organizației; am apărut într-o emisiune de după-amiaza a postului de televiziune din Yorkshire și într-o pantomimă locală. Am fotografii cu Endal făcând cunoștință cu Albă-ca-Zăpada și cei șapte pitici – a lătrat la pitici, lucru într-o câțva stânenitor.

Întorși la hotel, i-am dat drumul lui Endal să se plimbe pe peluza din față și pesemne că a călcat pe un ciob de sticlă, pentru că la întoarcerea în cameră, pernutele labei îi sângerau rău. L-am ridicat în brațe și l-am dus în scaunul meu până la pat, l-am așezat pe pat și apoi m-am uitat în jur după *Yellow Pages*, unde voiam să caut un veterinar. Am găsit ghidul pe o poliță a noptierei. M-am întins, dar n-am putut ajunge la el din scaun și înainte să apuc să-l opresc, Endal a sărit jos și mi l-a adus. Vedeam sânge peste tot și preț de o clipă cumplită mi-a trecut prin minte că ar putea să moară. Era ca și cum cineva mi-ar fi strâns inima în menhină.

L-am bandajat cât de bine am putut, după care l-am găsit pe veterinarul de serviciu din localitate, care mi-a spus să-l duc la el imediat. Un șofer de taxi amabil a venit până în camera mea și m-a ajutat să-l transport la mașină. Tăietura era adâncă, dar veterinarul a reușit să oprească sângerarea, cu un fel de spray.

– I-ar plăcea un biscuit? a întrebat el după ce a terminat.

Auzind cuvântul magic, Endal a sărit de pe masă pentru a căuta biscuitul promis, deschizându-și astfel rana încă o dată. Trebuie să ai grijă când roștești cuvântul cu „b” în prezența lui!

În cele din urmă ne-am putut întoarce la hotel, Endal șchiopătând tare; eu mă simțeam stors emoțional. Nu cinasem și eram epuizat, dar toate astea păleau în comparație cu neliniștea pe care-o simțisem pentru Endal. Era cea mai altruistă făptură din univers. Chiar și cu laba rănită, sărise de pe pat ca să încerce să mă ajute, aducându-mi cartea de telefon!

M-am uitat la labradorul cel frumos și inteligent, care-mi dăruise atât de mult, și am simțit că se răsucesce ceva în mine. Era o senzație nefamiliară, pe care n-am putut s-o identific la început. Mă durea ceva în piept văzându-l cum stă întins, cu laba rănită, somnoros, dar străduindu-se să rămână cu ochii deschiși ca să vadă dacă am nevoie de ceva. Și atunci mi-am dat seama ce e senzația aceea.

Sandra îmi povestise despre o noapte în care stătuse în spital și-l vechese pe Liam, pe atunci în vârstă de trei ani, suspectat de meningită. Îmi descrisese intensitatea iubirii pe care-o simțise pentru el în noaptea aceea și mi-am dat seama că simțeam același lucru. Senzația aceea dureroasă din piept era de fapt *iubire*.

Nu știu dacă o percepeam așa cum percepușem iubirea înainte de accident, dar era un sentiment imens, copleșitor.

A fost un proces treptat, firește, dar odată ce am ajuns să redescopăr aceste trăiri sufletești pierdute, am început să mă uit la copiii mei și să văd cât de isteți și de amuzanți pot fi. Am pierdut foarte mult din viața lor în perioada cât relația dintre noi n-a fost bună, din cauză că ei nu făceau decât să mă calce pe nervi, și nu pot recâștiga acel timp. Dar am început să vreau să-i cunosc mai bine și să le înțeleg resorturile interioare. Spre exemplu, pe Zoe o deranja faptul că nu reușeam să țin minte numele profesorilor ei, așa că am făcut un efort concertat de a mi le nota, de a o întreba cum i-a fost ziua la școală și de a-mi arăta interesul. O ascultam cum exersează la clarinet și pe Liam cum cântă la tobe și le puneam întrebări despre gusturile lor. Nu-mi voi aminti niciodată primele cuvinte rostite de ei și nici primii lor pași, dar nădăjduiesc să-mi amintesc mereu râsetele lor la o emisiune TV sau cum se jucau împreună în grădină.

Și am reînceput s-o privesc pe Sandra ca persoană, în loc s-o văd doar ca pe îngrijitoarea mea. Îmi aduc aminte că într-o zi am observat ce ochi frumoși are, iar în altă zi am stat și i-am admirat bunătatea față de începătorii de la cursul de dresaj. Pe urmă am ajuns să remarc ce râs plăcut are. Am început s-o privesc când nu-și dădea seama și să mă gândesc cât de norocos sunt că-mi e soție și ce extraordinar e faptul că a rămas lângă mine

de-a lungul anilor, după accident. Mă mai gândisem și înainte la asta, dar la modul intelectual, iar acum chiar începeam s-o simt la nivel afectiv.

Era ca și cum Endal ar fi deschis în mintea mea o fereastră datorită căreia puteam să țin din nou la oamenii din jurul meu. Timp de unsprezece ani stătusem închis în propria-mi lume egoistă, în care-mi păsa de alții doar în măsura în care ei aveau vreo influență asupra mea. Acum îmi dădeam seama că mă interesează ca persoane și că-mi pasă ce se întâmplă cu ei. Poate că nu pare mare lucru, dar în realitate a fost un progres imens.

SANDRA

Vestea despre eroismul lui Endal în accidentul din parcare s-a răspândit cu iuțea fulgerului, pentru că incidentul s-a petrecut la Crufts, unde e plin de iubitori de câini. Ziariștii au ciulit urechile și povestea a devenit rapid știre transmisă la nivel național. În scurt timp, Allen a început să primească mai multe cereri de interviu ca oricând. Toți voiau să întrebe cum știuse Endal de poziția de recuperare – fusese dresat?

Răspunsul era că nu fusese. Câinii Partenerilor Canini sunt dresați să meargă după ajutor dacă stăpânul lor își pierde cunoștința. Poate că în seara aceea, în parcare, Endal încerca să tragă de hainele lui Allen ca să-l trezească, dar cred că și-a dat seama instinctiv că poziția cea mai sigură pentru el e pe o parte.

De atunci au făcut împreună demonstrații și de fiecare dată când Allen se întinde pe spate, Endal îl apucă de haină și-l întoarce pe o parte.

Endal era mereu atent și perseverent, chiar și când nu era cazul. De când învățase foarte multe despre computere, Allen începuse să ajute Partenerii Canini la instalarea de noi rețele de computere. Uneori, asta însemna să se întindă pe podea și pe sub birouri ca să bage cablurile în prizele lor. Endal se neliniștea foarte tare când îl vedea pe Allen în poziția aceea și încerca să-l scoată de-acolo, trăgând de el. Într-o zi, personalul și cu mine am râs în hohote privindu-l pe Allen cum încerca să ajungă la o priză, în timp ce Endal încerca să-l tragă de acolo.

Văzând că nu poate să-l miște din loc, Endal s-a apucat să-l lingă pe față, făcându-i sarcina practic imposibilă!

Pe măsură ce povestea aptitudinilor salvatoare de vieți ale lui Endal apărea în revistele despre câini, a început să fie nominalizat pentru tot felul

de premii. Cititorii publicației *Dogs Today* l-au votat „Câinele însoțitor al anului“, a câștigat un vot pe Internet drept „Cel mai special câine“, iar în 2002, compania Bonio, producătoare de biscuiți pentru câini, a introdus pe laterală cutiilor lor un formular pe care oamenii puteau să nominalizeze un câine pentru premiul nou instaurat de companie, „Golden Bonio“. Lui Endal i s-a decernat un premiu special pentru activitatea din întreaga viață. L-am trimis să-și ia singur premiul – un os mare de aur –, după care Allen a urcat în scaunul lui rampa spre scenă și a mulțumit.

Și apoi a urmat distincția care a însemnat cel mai mult pentru noi: medalia de aur PDSA, care este echivalentul pentru animale al Crucii St George, cea mai înaltă distincție britanică pentru bravura animalelor. Medalia poartă inscripția: „Pentru eroism și devotament față de datorie.“

Trei câini au primit medalia de aur în 2002, anul introducerii acesteia. Doi dintre ei – Monty și Bulla – erau câini polițiști care fuseseră răniți la datorie, încercând să-și apere stăpânii în timp ce aceștia arestau infractori periculoși.

Endal a primit medalia pentru un devotament excepțional și pentru toate abilitățile lui remarcabile, îndeosebi pentru că i-a adus ajutoare lui Allen când acesta a fost răsturnat din scaunul cu roțile, în ciuda faptului că fusese el însuși lovit de mașină.

La ceremonia de decernare, prințesa Alexandra i-a oferit medalia. Nu ne încăpeam în piele de mândrie. Medalia a declanșat un nou potop de cereri din partea presei.

Firește, și alți câini ai Partenerilor Canini au câștigat premii, dar în 2002, nici unul nu obținuse atât de multă recunoaștere ca Endal. Devenise o emblemă a organizației caritabile, un simbol ușor de recunoscut al lucrurilor bune făcute de aceasta.

Endal și-a acceptat celebritatea cu calm și cu obișnuita-i bună dispoziție. Îi plăcea grozav să întâlnească oameni și să se dea în spectacol și ar fi participat bucuros la deschiderea festivă a unei pungi de hârtie, dacă asta-i aducea o recompensă gustoasă.

Uneori cuprindeam capul lui Endal în mâini și mă uitam în ochii lui mari, câprui, ca să încerc să-i înțeleg resorturile interioare. Adevărul e că n-are nimic ascuns.

Face puțin pe grozavul și-i place să demonstreze de ce e în stare, dar, mai presus de orice altceva, e un câine sensibil și plin de compasiune, căruia-i place sincer să ajute oamenii la nevoie. Asta-i e caracterul. Și-l iubește

pe Allen cu toată ființa lui. Cred că știe cât de multe a făcut pentru Allen, dar nu cred că are idee ce mult m-a ajutat și pe mine.

Într-o seară, după o cină gustoasă, în timp ce ședeam pe canapea și ne uitam la televizor, mi-am strecurat mâna spre a lui Allen. El mi-a luat-o imediat și a strâns-o. Mi-au dat lacrimile. Ne-am uitat mai departe la emisiune fără să scoatem o vorbă, dar am rămas cu degetele împletite.

Am început să avem mai multe gesturi de afecțiune unul față de altul: o simplă îmbrățișare în pat sau un sărut fugar în bucătărie, însă era minunat. Între noi nu exista pasiunea intensă din primii ani, dar oricum, nici un cuplu nu păstrează acea pasiune pe vecie. Eram doi tovarăși care se bucură unul de compania celuilalt, lucru cât se poate de mulțumitor, după toate prin câte trecuserăm.

Într-o zi ne aflam la o petrecere a Partenerilor Canini. Una dintre fete tocmai se logodise, așa că se vorbea mult despre nunți. Cineva l-a întrebat pe Allen despre nunta noastră, iar el a spus „Nu-mi amintesc de căsătorie“. A fost doar un comentariu stângaci, lucru de care el nu se mai preocupa, numai că pe mine m-a deranjat.

– Poate că nu-ți amintești prima nuntă, dar pe a doua o vei ține minte, i-am spus încet, pe negândite.

A părut nedumerit, neînțelegând ce vreau să spun. Deși a fost un comentariu impulsiv, în următoarele câteva zile m-am gândit mai mult la idee. Citești despre o mulțime de oameni care-și reînnoiesc jurămintele sau merg să li se binecuvânteze căsnicia în biserică și mi-am dat seama că vreau să fac ceva similar. M-am gândit bine la toate implicațiile înainte să redeschid subiectul cu Allen.

– Ce-ai spune să ne căsătorim din nou? l-am întrebat. Ca să avem o zi a nunții pe care să ți-o poți aminti.

La început a părut surprins, dar apoi m-a întrebat:

– La asta făceai aluzie deunăzi? Vorbești serios?

Am încuviințat cu capul, adăugând:

– Poate că am putea să ne informăm și să vedem ce putem face.

– Da, a rostit el îngândurat. Mi-ar plăcea.

La a nouăsprezecea aniversare a nunții noastre am avut o a doua ceremonie, una pe care Allen să și-o poată aminti. În viața mea existaseră trei Allen: bărbatul entuziast, infinit de capabil și totodată romantic, cu care mă căsătorisem, cel furios, taciturn și egoist pe care-l îngrijisem ani la rând, și

acum partenerul mulțumit cu care împărtășeam interesul față de câinii noștri. Când mă uitam în ochii lui Allen știam că mă iubește, cu toate că nu mai era demonstrativ și nici afectuos în mod spontan. Nu aveam căsnicia în care crezusem că intru cu nouăsprezece ani în urmă, dar era o căsnicie bună, într-un mod diferit.

ALLEN

Sandra a făcut toate pregătirile pentru a doua nuntă a noastră, iar eu am lăsat-o bucuros să se ocupe de ele. Era ziua ei cea mare și, din partea mea, putea s-o organizeze exact așa cum voia. Mă ciupeam întruna pentru că mă simțeam extrem de norocos că e în continuare pregătită să rămână lângă mine, după toate prin care trecuserăm. Știam că m-am purtat oribil cu ea în cei unsprezece ani de la accident. În cea mai mare parte din acea perioadă fusesem cu toane și opac afectiv și n-avusesem nici un drept să mă aștept ca ea să rămână cu mine; sunt doar incredibil de norocos că a rămas, fiindcă între timp m-am îndrăgostit din nou de ea. A doua zi dimineată m-am trezit și m-am întors s-o privesc cum doarme lângă mine și m-a inundat o lumină caldă. Asta îmi doream pentru tot restul vieții.

Inițial, activitatea mea caritabilă a fost numai în sprijinul organizațiilor pentru câini, dar pe măsură ce s-a aflat cum am fost rănit am început să primesc cereri de la organizațiile caritabile militare, pentru a le vorbi bărbaților care-și pierduseră membre sau suferiseră leziuni ale coloanei vertebrale în urma cărora rămăseseră paraplegici sau cvadriplegici. Eram bucuros s-o fac, dacă ei considerau că aș putea fi de ajutor, dar la început nu mi-am dat seama cât de puternic mă va afecta. Întâlnirea cu oameni care traversau aceleași experiențe ca acelea trăite de mine după accident m-a dus direct în trecut.

La fel ca mine, la început au fost cu toții convinși că într-o bună zi vor merge din nou pe propriile picioare și s-au împotrivit etichetei de „invalid”. La fel ca mine, au devenit teribil de furioși văzând că progresele sunt lente și deseori și-au descărcat furia pe oamenii cei mai apropiați de ei. Și, tot la fel ca mine, majoritatea au încercat la un moment dat să se sinucidă. Vede-

rea lor a proiectat o lumină neîndurătoare asupra unor ani foarte întunecați și m-a făcut să-mi dau seama că fusese aproape imposibil de trăit cu mine – și la vremea respectivă n-avusesem habar de asta.

Sedeam și le ascultam poveștile, lăsându-i să-l mângâie pe Endal în timp ce vorbeau, iar când priveam în ochii lor vedeam o fantomă a mea. Câteodată mă simțeam puțin îngrețșat și cuprins de panică la intrarea într-o secție de spital, însă le datoram celor de acolo să-i ascult, să-mi păstrez calmul și să le spun câte ceva despre povestea mea, dacă-i interesa.

În 2004, Partenerilor Canini li s-a cerut să ducă o echipă la castelul Windsor, la o întrevedere cu regina, și să-i spună câte ceva despre activitatea organizației. M-am bucurat nespus când am fost întrebat dacă vreau să merg, împreună cu Endal, deși Sandra, din păcate, nu făcea parte din delegație.

Am mers la castel într-un microbuz și am fost conduși în curtea grajdurilor, unde fuseseră instalate rampe, ca să am acces cu căruciorul meu. Regina și-a făcut apariția și câțiva dintre căței noștri și-au etalat abilitățile, după care mi s-a cerut să mă prezint în fața Majestății Sale și să-i spun câte ceva despre experiențele mele.

Regina a părut sincer mișcată când i-am relatat povestea mea. S-a arătat foarte înțelegătoare și am constatat că e o ființă umană plină de compasiune sinceră. L-a plăcut cu adevărat pe Endal și l-a tot mângâiat în timp ce vorbeam. În plus, am primit ulterior o scrisoare care spunea că regina a fost foarte impresionată de vizita noastră.

O organizație caritabilă a forțelor armate m-a invitat să particip la un eveniment pe care-l organizase pentru familiile militarilor care-și pierduseră recent viața în Irak și Afghanistan. Când am sosit, am văzut durerea, furia și nedumerirea pe fețele copiilor și m-am întrebat ce Dumnezeu aş putea face. Era mai ales o fetiță care, mi-au spus cei din organizație, nu scosese nici măcar o vorbă de când aflate de moartea tatălui ei.

Endal a observat-o în scurt timp pe micuța cea tăcută și, în mod evident, a hotărât că vrea să obțină o reacție din partea ei. Fetița ignora pe toată lumea, întorcându-ne spatele cu gesturi bruște, dramatice, iar Endal a început s-o imite. Ea se uita în sus, se uita și el în sus. Ea se uita în jos, se uita și el în jos. Fetița a observat cu coada ochiului ce face, dar a refuzat să reacționeze, așa că el a ținut-o mai departe tot așa: lăsa capul pe o parte, se sucea, ba chiar a ridicat laba când ea a ridicat mâna ca să-și frece obrazul. În scurt

timp, micuța a început să se miște intenționat, ca să-l testeze. Endal a continuat s-o imite și am văzut cum pe fața ei apare încet un zâmbet când și-a dat seama ce putere are. În cele din urmă, întreaga situație a devenit atât de comică, încât fetița a izbucnit în râs și barierele au căzut.

Endal s-a dus la ea, iar fetița s-a așezat pe podea și l-a cuprins în brațe. Cei din organizație mi-au șoptit că era prima oară când o vedeau zâmbind, de la moartea tatălui ei. M-am hotărât să merg la ea ca să schimbăm câteva cuvinte.

– El copiază tot ce faci, așa că sper că n-ai să faci ceva nepoliticos, cum ar fi să râgâi, i-am spus.

Fetița a chicotit și am început să sporovăim. I-am spus că Endal are acă, să un prieten pe nume Ikea, iar ea a vrut să afle mai multe despre cum se înțeleg cei doi. I-am descris cum se poartă împreună, apoi am spus:

– Lui Endal îi e dor de prietenul lui. Ție ți-e dor de tăticul tău?

Fetița s-a uitat în jos și a dat din cap că da.

– Dă-i lui Endal o îmbrățișare din toată inima.

Micuța s-a conformat. A fost foarte impresionant încă un exemplu al „efectului Endal“.

Endal a iubit dintotdeauna copiii de toate vârstele, mai ales pe cei bolnavi sau vulnerabili. Când am fost invitați să vizităm un cămin pentru copii cu autism, am știut că se vor bucura să-l cunoască. Oamenii cu autism au dificultăți în relaționarea cu semenii lor, din cauză că nu sunt capabili să descifreze semnele sociale pe care cei mai mulți dintre noi le considerăm firești, dar cu Endal, asta n-are nici o importanță – nu pune preț pe regulile sociale.

Când am intrat în încăpere l-am pus mai întâi să execute o parte din felurile sale tipuri de lătrat, la diferite comenzi din partea mea, și asta a captat atenția copiilor, făcându-i să privească dincolo de micile carapace protectoare în care trăiesc.

– Mușcă? a întrebat o fetiță.

– Nici măcar o dată în toată viața lui, am răspuns sincer.

Temători, au venit să-l mângâie, iar el a plecat capul, ca să-l lase. Le-am arătat jocurile pe care le joacă Endal cu Kong, jucăria lui, și cum ridică obiecte scăpate de mine, și copiii au fost complet captivați. Unii au vrut să-l îmbrățișeze și m-am temut că-l vor strânge prea tare, dar Endal a suportat totul fără protest.

Endal încurajează oamenii să simtă din nou căldură și afecțiune, așa

cum m-a încurajat pe mine: fiind complet neamenințător, fără să judece absolut deloc, oferind doar un nivel de comunicare la care lor le e imposibil să nu reacționeze. Mă simt de fiecare dată foarte mândru și smerit când îl văd că li se oferă astfel. Alți oameni beneficiază de efectul Endal timp de câteva ore sau o după-amiază, dar eu am avut norocul de a-l avea practic toată viața lui.

Esența vieții lui Endal a fost devotamentul lui față de mine – care e absolut. Suportă aproape orice, atât timp cât mă aflu în preajmă. Dacă trebuie să merg la toaletă fără el și să rog pe altcineva să-i țină lesa, stă și privește în direcția în care am plecat până mă întorc și nici un cutremur sau uragan nu l-ar putea clinti din locul lui. Când trebuie să fiu ridicat cu elevatorul hidraulic într-un avion, de regulă o însoțitoare de bord îl urcă pe Endal pe scară, iar el rămâne în capul scării și se uită până ajung lângă el.

Mi-ar plăcea să cred că am câștigat acest devotament, însă nu e așa. Nimeni n-ar putea să-l câștige. Endal și-ar da viața pentru mine într-o clipită, după cum a arătat în ocaziile din trecut când m-a apărat fără să se gândească o secundă măcar la propria-i siguranță. În primii ani am fost morocănos și nerecunoscător și l-am considerat drept ceva care mi se cuvine. După ce am învățat să-l iubesc mi-am dat toată silința să-i fiu tovarăș de joacă și să mă asigure că are tot ce-și dorește.

După ce Endal a împlinit zece ani, în decembrie 2006, Sandra m-a întrebat cu șovăială dacă m-am gândit ce voi face când va sosi momentul să-l pensionăm. Endal continua să șchiopăteze ocazional, începea să surzească puțin și obosea mai repede decât înainte. Mi-am dat seama că voi avea nevoie de un alt câine, dar pur și simplu nu mă puteam gândi la viața fără Endal.

Am discutat și am tot discutat pe tema asta, iar între timp, Sandra le-a spus celor de la serviciu că suntem în căutarea unui câine și a cerut crescătorilor cu care lucrau să ne înștiințeze când se naștea o serie de pui potriviți. Eu am declarat categoric că vreau alt labrador auriu, mascul.

– O să-l botezăm EJ, am spus. Prescurtare de la Endal Junior.

Am convenit totodată că trebuie să existe o perioadă consistentă de suprapunere, astfel încât EJ să poată învăța de la Endal ce am nevoie și cum să procedeze. Nu eram prea optimist că vom găsi un câine care să aibă măcar a zecea parte din calitățile lui Endal, dar am acceptat că e drept să l-lăsăm să se pensioneze.

SANDRA

În vara anului 2008 am primit un telefon prin care eram anunțați că există o serie de labradori aurii pe care am putea dori să mergem să-i inspectăm. Allen și cu mine am mers la crescător ca să-i vedem. Imediat ce am ajuns, un câțel a ieșit glonț din țarc, mănjit pe tot capul cu pământ, așa că l-am poreclit „Cap Murdar“. Mi-am spus instinctiv că acela va fi alesul.

Allen era foarte tăcut, stătea doar și observa, așa că am făcut testele obișnuite ale Partenerilor Canini pe toți trei băieții din serie. I-am scos pe un câmp și doi dintre ei au luat-o la fugă, bucuroși de libertate, dar Cap Murdar a venit și a încercat să se cațere pe noi, voind să se joace. Era clar că e cel care vrea să se afle în preajma oamenilor și i-am spus lui Allen că, după părerea mea, ar trebui să-l luăm.

– Nu știi ce să zic, a spus el. Nu sunt sigur că asta vreau.

L-am rugat pe crescător să-l păstreze cât timp va fi nevoie ca să-l conving pe Allen, însă nu reușeam să-l determin să ia o hotărâre. El avea să fie cel blocat acasă, îngrijind de noul câțel, așa că înțelegeam că e un lucru la care trebuia să se gândească. Săptămânile treceau și Allen întâmpina greutăți reale în privința ideii de a-l înlocui pe Endal. Am atins limita de opt săptămâni, când cățelii erau gata să plece la noul lor cămin, și abia când i-am spus că probabil câțelul va fi luat de altcineva, a telefonat în sfârșit și a întrebat: „Putem veni să-l luăm?“ Și așa, un nou ghemotoc de energie nestăpânită a apărut ca o explozie în casa noastră.

Ciudat a fost faptul că Endal părea să știe, cumva, ce se petrece. Oamenii spun că n-ar trebui să le atribuim câinilor trăiri sufletești omenești, dar jur că Endal s-a uitat la acest câțel apărut în casă și și-a zis: „Hei, acum pot să mă relaxez!“ A doua zi dimineată, când Allen s-a trezit, Endal a lenevit

pentru prima oară în viața lui. A dormit atât de mult încât a trebuit să mergem să ne convingem că se simte bine. Era prima lui zi la pensie și hotărâse s-o ia cu binișorul – și avea tot dreptul.

Firește, EJ n-a putut începe imediat să lucreze pentru Allen. Trebuia să învețe lucrurile elementare, cum ar fi regulile de toaletă, statul în coș, să nu sară în sus și să nu latre, iar pentru asta e nevoie de săptămâni bune. Allen a folosit totdeauna tonuri diferite ale vocii ca să atragă atenția fiecărui câine, iar pentru EJ a adoptat unul ascuțit, scârțâitor, care mă făcea să mă prăpădesc de râs. A început totodată să folosească un dispozitiv manual care emitea pocnituri. Când ai în casă trei câini, trebuie să arăți foarte clar căruia i te adresezi și să poți să-i încremenești locului oricând, iar Allen a reușit asta perfect.

EJ e un pui vioi, dar deștept, care pare dornic să învețe și copiază tot ce vede la Endal și la Ikea. Dacă aceștia aduc corespondența de pe covoraș, a doua zi EJ se va grăbi să ajungă acolo primul. Probabil că va umple scrisorile de salivă și le va distruge înainte să ni le aducă, dar instinctul de a ne ajuta e prezent. L-a observat pe Endal deschizând pentru Allen ușile bufetului din bucătărie când Allen strângea vasele spălate, iar într-o dimineață EJ a intrat când eu eram în bucătărie, a tras de sfoara legată de mâner și mi-a deschis ușa. M-am uitat în jur: Endal urmărea scena din culcușul său, de parcă ar fi fost mândru de elevul lui cel strălucit.

Pe EJ îl cumpărasem direct de la crescător, iar Ikea era al meu de când îl adoptaserăm, dar Endal continua să aparțină, pe hârtie, Partenerilor Canini. Când s-a apropiat de pensionare, am întrebat dacă ne-ar putea fi încredințat oficial, iar cei de la organizație au acceptat bucuroși.

Știu că pentru Allen a însemnat foarte mult că Endal a devenit în sfârșit câinele „lui” și că nu i-l mai putea lua nimeni. A fost foarte mișcat. După aceea am discutat despre fixarea unei zile de pensionare pentru Endal, când va înceta să mai apară în public și va sta acasă, pentru a se odihni mai mult. Am convenit asupra unei date de care ne despărteau doar câteva săptămâni, fiindcă în ultima vreme părea foarte bătrân și lent. Dar, cum s-a dovedit, întâmplările aveau să ne oblige să luăm măsuri mai devreme decât ne gândiserăm.

ALLEN

La începutul lui septembrie 2008, Endal și cu mine am avut o săptămână încărcată. British Airways i-a conferit insigna de aviator, după cincizeci de zboruri cu ei, așa că ne-am înghesuit într-o mașină și am mers pe aerodromul Southampton ca s-o primească. După aceea am plecat la Londra, la o ceremonie de decernare de premii la Albert Hall, la care a fost prezent prințul Charles. Pe urmă am avut de vizitat o școală și Endal a trebuit să dea o mică reprezentație la fiecare din aceste evenimente. A doua zi dimineață, când s-a trezit, abia s-a putut da jos din culcuș. Sigur, avusese mereu osteocondrită, dar nu fusese atât de șchiop de ani buni, nici măcar după ședințele foto îndelungate. Acum nu mai șchiopăta doar cu labele din față, ci părea să aibă probleme cu toate patru.

Endal avea doi veterinari – unul pentru chestiuni cotidiene și altul specializat în probleme articulare. L-am dus mai întâi la specialist. În ziua aceea, medicul avea în cabinet un student la medicină veterinară.

– Să-l vedem cum merge, a cerut doctorul.

L-am scos pe Endal afară, pe stradă, și a reușit să meargă.

– Acum să-l vedem alergând ușor.

Însă Endal a încremenit complet când a încercat. Medicul și studentul au trebuit să-l ducă pe sus înapoi în cabinet și să-l așeze pe o masă. Veterinarul a început să-i palpeze labele, ceea ce l-a făcut pe Endal să schelălăie de durere. Medicul ne-a arătat că ambele labe din față erau foarte inflamate.

– S-a întâmplat următorul lucru: deși laba dreaptă e principala problemă, el a încercat să compenseze folosind-o excesiv de mult pe cea stângă, așa că acum sunt probleme și cu aceea. Din cauza asta, a încercat să-și folo-

sească labele din spate, iar acum cedează și ele, ceea ce-l face șchiop de toate patru picioarele.

Pe lângă problemele cu labele, Endal avea de o vreme probleme cu spondilita anchilozantă, o afecțiune care face ca vertebrele să fuzioneze. Un specialist în sistemul osos din altă secție a clinicii a venit să participe la discuție.

Sandra și cu mine ne așteptam ca medicii să-i sporească probabil medicația și să-mi ceară să-l las să se odihnească o săptămână, două, așa că spusele lor au venit ca un trăsnet din senin.

– În esență, a spus primul veterinar, dacă mi-ați cere să eutanasier câinele acesta acum, aș da curs cererii.

Nu-mi venea să-mi cred urechilor! M-am uitat la Sandra: ochii îi înotau în lacrimi și se ținea strâns de marginea scaunului. L-am privit pe Endal, îngrijorat că ar putea înțelege ce spunem, dar el stătea nepăsător.

– Se pune problema calității vieții, a continuat medicul, și cu toate că încă nu s-a atins pragul, el ar putea să fie foarte aproape.

Am început să tremur. Nici eu, nici Sandra n-am zis nimic, dar bănuiesc că medicul și-a dat seama după reacțiile noastre că nu eram pregătiți să luăm în calcul această variantă. Pentru mine părea o barbarie. Cum m-aș fi putut gândi să-mi omor cel mai bun prieten, tovarășul credincios, când el încă-și iubea viața?

Medicul a continuat:

– Alternativa ar fi gestionarea durerii, atât timp cât are o calitate a vieții decentă. Pot să vă dau niște analgezice pe bază de morfină care-i vor alina durerea, dar îl vor ameți. Sugerez să i le dați seara, înainte de culcare.

Endal lua de ani buni un antiinflamator nesteroid pentru ameliorarea artritei, iar medicii au spus că ar trebui să creștem doza. Veterinarul a sugerat ca Endal să doarmă la parter, în loc să încerce să urce scările, să facă doar plimbări foarte scurte și, mai ales, să nu mai sară să-și pună labele în poala mea când mă aflu pe scaunul cu roțile – poza clasică cu Endal și Allen –, fiindcă de fiecare dată când sărea la loc jos, asta-i zguduia articulațiile.

– Dacă putem să gestionăm durerea și să facem schimbările de stil de viață, ar putea să mai aibă de trăit o vreme – cât, nu știe nimeni. Va trebui să găsiți nivelul la care analgezicele dau rezultate, fără să-l năucească prea tare. Există un platou pe care câinele îl poate găsi singur.

M-am concentrat din răspuțeri, hotărât să țin minte toate instrucțiunile. Sandra părea tot amortită de șoc. M-am întins și i-am strâns mâna.

După consultație l-am dus pe Endal în mașină și am plecat într-o tăcere deplină, Sandra având deosebită grijă să evite gropile de pe șosea care ar fi putut să-i zguduie articulațiile. Nici ea, nici eu nu puteam suporta nici măcar să repetăm spusele veterinarului. L-am dus pe Endal în casă în brațe, l-am așezat în culcușul lui și în seara aceea i-am dat o cină foarte specială și o mulțime de bunătăți.

Am început să-i administrăm analgezicul, dar nu în doze mari. Voiam să atenuăm durerea, însă nu să-i dăm atâta medicație încât să nu mai simtă nici un junghi și să facă vreo prostie, de exemplu să încerce să fugă după o veveriță sau să înoate de-a curmezișul unui lac. Artrita nu poate fi vindecată, dar poate fi gestionată, dacă ești atent, și cred că Endal își dă seama că acum trebuie să fie circumspect.

Când îi scot pe Endal și EJ împreună la plimbare, Endal îl lasă pe EJ să-i ocupe locul tradițional, la dreapta mea, iar el merge mai în spate, apărându-ne pe amândoi. EJ pur și simplu îl adoră. Când îi deschid cușca dimineata, se duce imediat la Endal și-l linge pe față, ca să-l salute. Am sperat mereu că vor avea mai mult timp să lucreze împreună, ca să putem să ieșim în trei, iar EJ să învețe de la Endal cum trebuie să se poarte, dar n-a fost să fie. Endal nu mai e în stare să mă însoțească în călătorii. Ikea o face acum mai des decât el, iar EJ învață cu iuțeală.

Lucrurile au devenit mult mai dificile pentru mine când Endal a încetat să mai lucreze. Era o săcăială teribilă când scăpam un obiect și nu puteam ajunge la el sau când trebuia să scot ceva din rucsac ori să mă întind ca să achit o halbă de bere în localul nostru fără ajutorul lui. Îmi lua mult mai mult timp să urc în autobuz, să merg în față ca să-i achit șoferului cursa, apoi să mă întorc ca să parchez în spațiul pentru cărucioare cu rotile, și asta însemna că autobuzul trebuia să rămână oprit mai multă vreme în stație. N-am suficientă încredere să iau un avion și să stau peste noapte singur într-un hotel, fără Endal, așa că-mi lipsesc aspectele sociale active ale vieții pe care o duceam împreună înainte.

Însă acum obosesc mai repede și deseori adorm pe canapea, seara, cu Endal lângă mine. Există toate semnele că EJ va putea să-i preia rolul, pas cu pas, și peste un an voi putea să circul și să fiu iarăși la fel de mobil ca înainte.

EPILOG – SANDRA

În fiecare seară, când plec de la serviciu, îl sun pe Allen din mașină. E momentul nostru de punere la curent, când ne împărtășim reciproc detaliile zilei – unde am fost, cu cine ne-am întâlnit. Allen îmi spune ce a plănuit pentru cină și uneori fac o sugestie privind legumele care ar merge cu felul respectiv. Vorbim despre toate, așa încât, când ajung în casă, să mă pot deconecta. Asta a ajuns să facă parte din rutina noastră și e una din căile pe care mă relaxez după stresul serviciului.

Când sosesc, Allen a pus deja cina la preparat, iar EJ aleargă de colo-colo, jucându-se. Învăță repede, dar, ca orice copil, încă i se mai întâmplă să fie incredibil de nesăbuit. O dată l-am văzut încercând să fure din gura lui Ikea o recompensă gustoasă, dar și-a primit imediat pedeapsa meritată – un lătrat aspru și o mușcătură ușoară. Endal seamănă mai mult cu un părinte excesiv de indulgent, care zâmbeste privindu-și copilul preferat cum învață să se descurce în lume.

Liam și-a început cariera de manager la un supermarket, însă continuă să locuiască împreună cu noi, deși abia se simte, la cât de puțin timp petrece acasă. Zoe a devenit educatoare calificată și are apartamentul ei, dar apelează la mine dacă are nevoie să zugrăvească o cameră sau să-i împrumut niște bani până la sfârșitul lunii. Copiii nu mai au prea multă nevoie de noi, ceea ce înseamnă că Allen și cu mine avem mai mult timp de petrecut în cuplu.

În noiembrie 2008 am avut a douăzeci și cincea aniversare a primei noastre nunți, lucru care m-a făcut să mă opresc și să reflectez la uriașele schimbări de viață prin care am trecut. Bărbatul cu care m-am căsătorit în 1983 era un subofițer de marină ambițios, competitiv și entuziast, cu un

simț al umorului grozav și multă compasiune. În prezent e tot competitiv și tot are un simț al umorului excelent, dar viața lui se axează pe a-i ajuta pe alții. Sunt nespus de mândră de tot ce a realizat!

Cu toate că Endal e pensionat, tot mai primim invitații la evenimente mediatice, dar în majoritatea serilor putem fi găsiți acasă, relaxându-ne împreună. Avem două canapele, însă îl răsfățăm pe Endal lăsându-l să ocupe una, dacă n-avem musafiri. Doarme pe spate, cu labele depărtate, părând că stă foarte comod și uneori sforăind ușor. Starea lui e acum stabilă și se bucură de o pensie confortabilă.

Nu ne-am sărbătorit nunta de argint în ziua respectivă, dar plănuim o croazieră care ne va duce din San Diego spre sud, prin Canalul Panama. Allen mi-a descris cum înconjoară jungla vaporul de o parte și de alta, și pare minunat.

Acum prefer să privesc spre viitor și nu spre trecut. Am trecut prin multe, însă am supraviețuit și acum avem o sumedenie de lucruri bune pe care să le așteptăm cu nerăbdare. Am avut norocul să-l găesc pe bărbatul alături de care vreau să îmbătrânesc, și asta e o mare binecuvântare. Faptul că se pricepe să adopte voci caraghioase și să dreseze câini să folosească bancomate e doar cireașa de pe tort.

NOTĂ DE FINAL: *În martie 2009, Endal a murit liniștit în brațele lui Allen. Vorbind la propriu, e de neînlocuit, dar la 6 aprilie, Endal Junior, în vârstă de zece luni, și-a îndeplinit prima misiune oficială, ducându-l pe Allen la un prânz la Stationers' Hall, în Londra, și descurcându-se bucuros cu trenul, metrourile, barierile rotative și un taxi. Ej a lătrat o dată la toastul de credință și de două ori la mulțumiri. Allen a spus: „Câteva perechi de ochi din încăperea s-au umplut de lacrimi, inclusiv ai mei, și cred că Endal privea spre noi cu mândrie.”*

Allen și Sandra Parton



1: Sandra și Allen Parton celebrându-și nunta în 1983; după accidentul din 1991, Allen nu-și va mai aminti nimic din această zi fericită.

2: Liam și Zoe Parton, la doi și respectiv trei ani.

3: Familia Parton în vacanță.

4: Endal punând o scrisoare la cutia poștală pentru Allen – una din multele sarcini prețioase pe care le executa pentru stăpânul lui.

5: Abilitatea de a folosi bancomatul l-a adus pe Endal în atenția presei.

6 și 7: Ajutor la treburile zilnice.

8: Apropiindu-se de pensie, Endal a luat foarte în serios instruirea lui EJ, înlocuitorul său.

9: „Echipa”

10: În 2002, după 19 ani de căsnicie, Sandra și Allen și-au celebrat „a doua nuntă”.



